

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kaisa Kontinen

KOTOUTTAMINEN VAASASSA

Sosiaali- ja terveysala

2013

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Kaisa Konttinen
Opinnäytetyön nimi	Kotouttaminen Vaasassa
Vuosi	2013
Kieli	suomi
Sivumäärä	104 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Ulkomailta Suomeen suuntautunut muutto on kasvanut viime vuosien aikana ja sen seurauksena on maahanmuuttajien kotouttaminen noussut ajankohtaiseksi keskustelun aiheeksi. Tällä hetkellä Suomessa on yli 170 000 maahanmuuttajaa ja sisäasiainministeriön arvion mukaan maahanmuuttajien määrä tulee kaksinkertaistumaan seuraavan kymmenen vuoden aikana. Kohdennettujen ja räätälöityjen palveluiden tarve tulee kasvamaan. Vaasassa maahanmuuttajia on 6,9 % väestöstä.

Tutkimuksessa kartoitettiin kunnan ja muiden toimijoiden tarjoamia kotouttamispalveluita, tulevaisuuden palveluntarpeita sekä luotiin ennustuksia tulevaisuuden maahanmuuttajatyölle asiantuntijoiden näkökulmasta. Tarkoituksena oli tuottaa tuoretta tietoa kotouttamisen tilanteesta Vaasassa sekä saada uusia toimintaideoita kotouttamisen kehittämiseksi. Tutkimusote oli kvalitatiivinen ja siinä on sovellettu delfoi-metodia. Tulokset analysoitiin sisällönanalyysiä käyttäen.

Tutkimus osoitti, että kotouttamista toteutetaan Vaasassa monipuolisesti. Kolmas sektori toimii aktiivisesti kunnan tarjoamien palveluiden ohella. Myös erilaiset projektit ovat keskittyneet kotouttamiseen. Haasteina maahanmuuttajatyössä ovat suuret asiakasmäärät, palveluiden riittävyys, maahanmuuttajien heikko kielitaito sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Tulevaisuuden kotouttamistyössä tärkeänä pidetään yhteistyötä kunnan ja kolmannen sektorin sekä muiden toimijoiden välillä. Asiakasmäärät tulevat kasvamaan ja palvelunohjaukseen tulee panostaa. Kieli- ja kotoutumiskoulutukset edesauttavat maahanmuuttajien työllistymistä. Tulevaisuuden haasteena on selkiyttää maahanmuuttajatyön palveluprosesseja tehokkaan kotoutumisprosessin saavuttamiseksi.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Kaisa Konttinen
Title	Integration of Immigrants in Vaasa
Year	2013
Language	Finnish
Pages	104 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The immigration from abroad to Finland has increased in the last years, which has made the process of integration of the immigrants a topical issue. In Finland there are over 170 000 immigrants at this time. The Ministry of Interior estimates that the amount will be doubled in the next ten years. The need for focused and customized services is going to increase. In Vaasa the amount of immigrants is 6,9 % of the total population.

The purpose of the study was to survey immigration and integration services produced by municipalities and other actors as well as to find out what the service needs are. Also the future integration work was looked at from the point of view of experts in the field. The purpose was to produce current information about the integration in Vaasa and to find new ways to develop integration. The research is qualitative. The researcher adapts parts from Delphi-method. The material was analysed with content analysis.

The study showed that integration services are versatile in the city of Vaasa. The third sector acts actively together with the services offered by the municipality. There are also different projects on the integration services. The challenges for integration work are a high volume of clients, sufficient amount of services, lack of language skills and the prevention of social exclusion. Cooperation between the municipality and the third sector and other actors is considered to be essential in the future immigration work. The number of clients will grow and more resources should be put into the case management and coordination. Language and integration courses promote the immigrants' ability to get employed. The future challenge is to better plan the service processes within immigration work in order to have an effective integration process.

Keywords Immigrants, integration, integration work, service needs

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO	8
2. MAAHANMUUTTO SUOMEEN	10
2.1 Käsitteet.....	11
2.2 Maahanmuuton historia Suomessa.....	17
2.3 Maahanmuuttoon liittyvät sopimukset.....	20
2.4 Kotouttamisen toimijat.....	22
2.4.1 Valtion kotouttamistoimet	25
2.4.2 Kuntien kotouttamistoimet.....	31
3. KOTOUTTAMINEN VAASASSA.....	36
3.1 Vaasan kaupungin kotouttamispalvelut.....	37
3.1.1 Sosiaali- ja terveystoimien palvelut	38
3.1.2 Asumispalvelut.....	40
3.1.3 Koulutuspalvelut	40
3.2 Järjestöt kotouttamispalveluiden tuottajina.....	42
3.3 Kotouttamista edistävät projektit Vaasassa	43
3.3.1 Osallisena Suomessa -projekti	43
3.3.2 KASTE-hanke	44
3.3.3 Pohjanmaan Perhekaste.....	45
3.3.4 Welcome Office.....	47
3.3.5 Maahanmuuttajasta kuntalaiseksi.....	47
3.3.6 Jalla	48
4. KEHITTÄMISTOIMINTA.....	49
4.1 Kehittämismenetelmä.....	51
4.2 Katsaus kehittämisen menetelmiin.....	55
4.2.1 Työn laajentaminen	55
4.2.2 Verkostotyö	56
4.2.3 Hyvät käytännöt	56
4.2.4 Benchmarking	57
5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....	59

6.1 Tutkimusote.....	61
6.2 Aineistonkeruu	61
6.3 Aineiston analyysi	63
6.3 Tutkimuksen luotettavuus	65
7. TUTKIMUKSEN TULOKSET	67
7.1 Taustatiedot	68
7.2 Kotouttamisen haasteet	71
7.2.1 Kieli.....	71
7.2.2 Palveluprosessit.....	72
7.2.3 Syrjäytyminen	73
7.2.4 Kulttuurierot.....	74
7.2.5 Asenteet	74
7.3 Tulevaisuuden kotouttamistyö	76
7.3.1 Kuntien rooli ja järjestötoimijat	77
7.3.2 Maahanmuuttajien työllisyysnäkymät	78
7.4 Nykyiset hyväksi koetut palvelut	79
7.5 Uusien palvelujen kehittäminen	80
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	83
9. POHDINTA.....	94
LÄHTEET	98

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Maahanmuuttajien määrä Suomessa vuodesta 1981 vuoteen 2011.....	11
Kuva 2. Vastaanotetut pakolaiset tuhatta asukasta kohti 2001-2010 suurimmat kaupungit.....	37
Kuva 3. Maahanmuuttajien määrä Vaasassa vuodesta 1981 vuoteen 2011	38
Kuva 4. Kotouttamisen haasteet.....	76
 Taulukko 1. Käsitteiden määrittelyä	15
Taulukko 2. Toimijoiden roolit maahanmuutto- ja kotouttamisasioissa	23
Taulukko 3. Aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi.....	64
Taulukko 4. Vastaajien työkokemus kotouttamistyöstä	67
Taulukko 5. Vastaajien sijoittuminen työmarkkinoille.....	68
Taulukko 6. Asiantuntijoiden kokemat haasteet maahanmuuttajatyössä.	75
Taulukko 7. Asiantuntijoiden parhaiksi kokemat toiminnot	80
Taulukko 8. Asiantuntijoiden näkemys uusien toimintojen kehittämisestä	82

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tutkimukseen osallistuneille esitetyt kysymykset

LIITE 2. Maahanmuuttajalasten kotouttamisleiri

1. JOHDANTO

Tutkimuksen aihe on erittäin ajankohtainen. Kuntavaaleissa 2012 maahanmuuttajatyö- ja kotouttamiskeskusteluja käytiin niin mediassa, lehdistössä kuin erilaisissa vaalipaneeleissakin. Maahanmuuttajien syrjäytymisproblematiikka on myös noussut ajankohtaiseksi keskustelun aiheeksi. Valtion kotouttamisohjelma on laadittu vuonna 2012, ja siinä on konkreettisia tavoitteita kotouttamisen tehostamiseksi. Kohdennettuja ja räätälöityjä maahanmuuttajapalveluita tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa yhä enemmän. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on tällä hetkellä yli 170 000 maahanmuuttajaa. Sisäasiainministeriön arvion mukaan maahanmuuttajien määrä tulee kaksinkertaistumaan seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Vaasassa vastaanotettiin vuonna 2010 yli 320 maahanmuuttajaa. Kaupunki on kansallisten tilastojen mukaan yksi suurimmista maahanmuuttajien vastaanottajakunnista. Tarkoitus on selvittää millaista kotouttamistyötä Vaasassa tehdään, millaisia haasteita kotouttamisessa on nyt ja tulevaisuudessa sekä millaisia uusia palveluita voitaisiin kehittää kotouttamisen tehostamiseksi tulevaisuudessa.

Tutkimusote on laadullinen ja aineisto kerättiin avoimina kyselyinä sähköisesti keväällä 2012. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat maahanmuuttajatyötä sekä kotouttamista toteuttavat sekä johtavat asiantuntijat julkishallinnossa, kolmannella sektorilla tai yksityisissä organisaatioissa. Työn tavoitteena oli selvittää tulevaisuuden suunnittelun näkökulmasta kotouttamisen haasteita, palvelun tarpeita sekä millaisia uudenlaisia kotouttamismalleja voitaisiin kehitellä parantaaksemme maahanmuuttajien integraatiota.

Kiinnostus tutkimukseen nousi tutkijan omasta mielenkiinnosta kotouttamistyötä kohtaan. Työn kenttä oli tutkijalle jo ennestään tuttu ja tutkijan kokemus maahanmuuttajatyöstä vahvisti aiheen valintaa sekä antoi innostusta tuottaa itsenäinen maahanmuuttajalasten kotouttamisleiri pilottihankkeena. Hankkeen taustalla olivat Pohjanmaan Perhekaste -hanke sekä Vaasan kaupunki.

Tämän tutkimuksen pohjalta on tarkoituksena luoda kehittämisideoita Vaasan maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen kehittämiseksi, joissa tulee asiantuntijoiden ääni kuuluviin. Tarkoituksena on kehittää uudenlaisia toimintamalleja, joista hyötyvät niin kunnallisten palveluiden kehittäjät, kolmannen sektorin toimijat, mahdolliset uudet sosiaalialan yksityiset yrittäjät sekä muut alan toimijat.

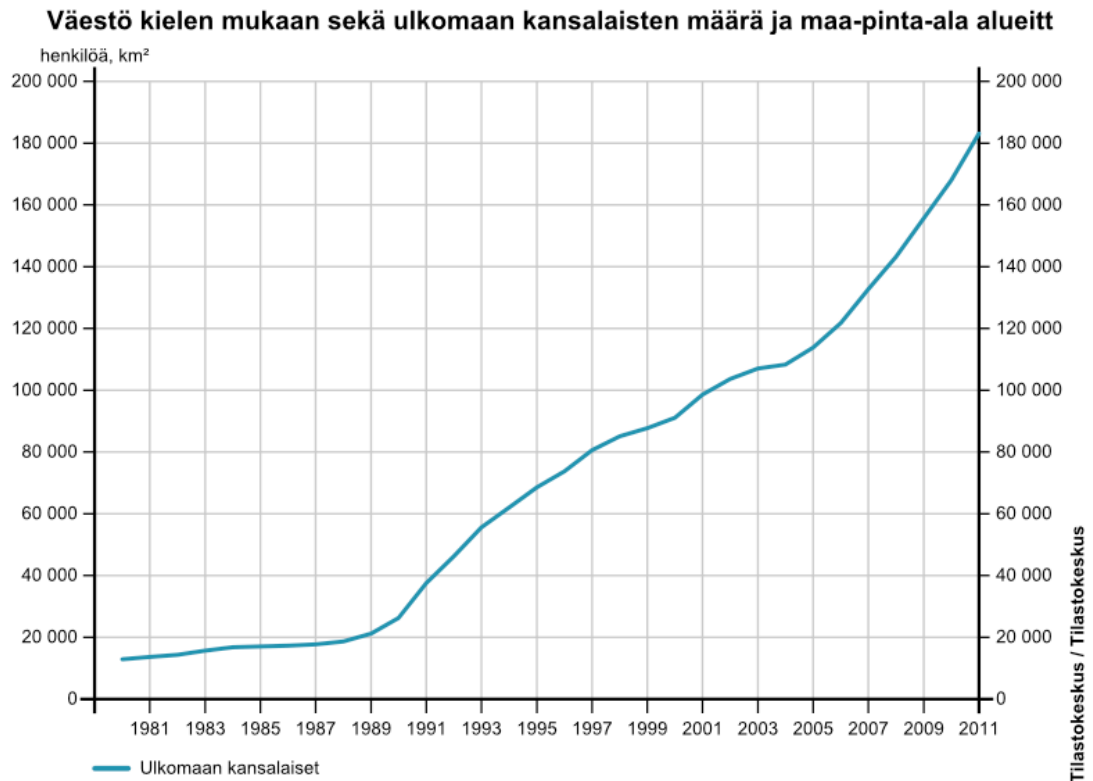
Tutkimuksen teoriaosassa käsitellään maahanmuuttoa Suomeen. Luvussa perehdytään maahanmuuttoon liittyviin peruskäsitteisiin sekä tehdään katsaus maahanmuuton historiaan Suomessa. Maahanmuutto Suomeen -luvussa tutustutaan maahanmuuttoon liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin sekä kotouttamisen toimijoihin kunnallisella ja valtakunnallisella tasolla. Kotouttaminen Vaasassa -luvussa esitellään Vaasan kotouttamispalveluita sekä järjestöjen roolia kotouttamisen tukemisessa. Lopuksi esitellään Vaasassa toimivia projekteja, jotka edistävät kotoutumista. Kehittämistoiminta -luku käsittelee kehittämistyötä maahanmuuttajatyössä. Luvussa tutustutaan erilaisiin kehittämisen menetelmiin kuten hyvät käytännöt ja benchmarking.

2. MAAHANMUUTTO SUOMEEN

Ulkomailta Suomeen suuntautunut muutto on kasvanut viime vuosien aikana. Vuonna 2000 Suomessa oli 92 000 maahanmuuttajaa, kun vuonna 2010 muualta muuttaneita oli jo 168 000 (kuva 1). Kymmenessä vuodessa määrä on lähes kaksinkertaistunut. Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan ulkomaalaisten määrän odotetaan kasvavan vuoteen 2020 mennessä noin 330 000 henkeen ja vuoteen 2030 mennessä noin 500 000. Maahanmuutto Euroopassa on heterogeeninen ilmiö. Euroopan valtioiden historia maahanmuutossa vaihtelee suuresti. Osalla Euroopan valtioista on pitkä siirtolaishistoria. Viimeaikoina maasta- ja maahanmuutto sekä paluumuutto ovat kasvaneet huimasti. Myös työperäinen maahanmuutto on yleistynyt niin Euroopassa kuin Suomessakin. Maahanmuuton syyt ovat monipuolistuneet. Aikaisemmin maahan tultiin pääasiassa humanitäärisistä syistä, mutta nykyään myös perhesuhteiden, opiskelun ja työn perässä. (Mannila, Messing, van den Broek; Vindra 2010, 10; Valtion kotouttamisohjelma 2012, 9.)

Lisääntyvän maahanmuuton myötä yhteiskunnasta tulee monikulttuurinen ja monikielinen, jossa on tilaa erilaisille arvoille ja tavoille. Suomessa kotouttamisen onnistumisen edellytyksenä on, että maahanmuuttajat kokevat olevansa tervetulleita ja tasavertaisia. Kotouttaminen on kahdensuuntainen prosessi, jossa myös yhteiskunnan asenteet vaikuttavat kotoutumiskokemuksiin. Maahanmuuttajat ovat pysyvä osa suomalaista yhteiskuntaa. Tärkeää on mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen tarjota kielikoulutusta ja tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Osallisuuden tukeminen on tärkeää, myös oikein mitoitettut kotoutumistoimet edesauttavat sopeutumista uuteen kulttuuriin. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 9.)

Kuva 1. Maahanmuuttajien määrä Suomessa vuodesta 1981 vuoteen 2011 (Tilastokeskus 2012.)

2.1 Käsitteet

Maahanmuuttoon liittyy runsaasti käsitteitä, joita on esitelty myös taulukon muodossa (taulukko 1) luvun lopussa. Integraatio- tai kotouttamispolitiikalla tarkoitetaan kaikkia yhteiskunnallisia toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttajia kannustetaan toimimaan aktiivisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. *Kotouttamistoimien* tavoitteena on, että ulkomailta Suomeen muuttanut henkilö kokee olevansa tasavertainen osa yhteiskuntaa ja tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuntee olevansa tervetullut. Viranomaiset tukevat maahanmuuttajia muun muassa työhaussa sekä kieliopinnoissa. *Kotoutuminen* on yksilöllinen prosessi, jossa maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen yhteiskuntaan, oppii uusia tietoja ja taitoja sekä osallistuu uuden kotimaansa elämään. Kotoutumisen tärkeitä edellytyksiä ovat kielitaidon omaksuminen, työllistyminen sekä sosiaaliset suhteet. Kotouttamistoimien

epäonnistuksessa vaarana on *syrjäytyminen*. Syrjäytyminen on yhteiskunnallinen ongelma, joka voidaan karkeasti luokitella yhteiskunnallisiin ja ihmisen elämäntapavalinnoista johtuviin syihin. Syrjäytymistä ei aiheuta yksittäiset ongelmat vaan ongelmien kasaantuminen huono-osaisuuden kehäksi. Syrjäytyminen voidaan määritellä yksilöä yhteiskuntaan vetävien narujen heikkoudeksi. (Sisäasianministeriö 2013; Pehkonen 2004, 17; Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen -työryhmän raportti 2009, 5.)

Maahanmuuttajalla on oikeus kotouttamistoimenpiteisiin, kun hänet on merkitty pysyvästi Suomessa asuvaksi. Työttömällä, työmarkkinatuen tai toimeentulotuen piirissä olevalle maahanmuuttajalle laaditaan kunnan toimesta *kotouttamissuunnitelma*, jota toteutetaan kolme vuotta. Maahanmuuttajalla on oikeus saada palveluita, jotka ovat määritelty kotouttamissuunnitelmassa. Myös vastuusta ja velvollisuuksista tulee tiedottaa. Kotoutumisen aikana maahanmuuttaja saa kotoutumistukea. Yleensä kotouttamissuunnitelman teossa on mukana työvoimaneuvoja sekä kunnan edustaja, myös tulkkauspalveluun on mahdollisuus. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan ne toimenpiteet, jotka edesauttavat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen oppimisessa. Kolmen vuoden kotoutumisaikaa voidaan pidentää kahdella vuodella etenkin peruskoulun suorittamista tai luku- ja kirjoitustaidon oppimista varten, myös vamma, ikä, sairaus tai lastensuojelutoimenpide, äitiys- tai isyysvapaa oikeuttavat pidennykseen. (European commission of home affairs 2012; Sisäasiainministeriö 2013.)

Kotoutumista voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yhteiskunnan rakenteellisesta näkökulmasta tarkasteltuna kotoutuminen nähdään maahanmuuttajien oikeutena osallistua muun muassa koulutukseen ja työ- ja asuntomarkkinoille. Kognitiivisesta näkökulmasta tarkasteltaessa kotoutumisessa korostuu tietojen ja taitojen hallitseminen, joita uudessa kulttuurissa tarvitaan. Sosiaalinen näkökulma painottaa yhteisöllisyyttä ja maahanmuuttajien sosiaalista verkostoa, suhdetta kantaväestöön ja eri kulttuurien edustajiin. Henkilökohtaisempi lähestymistapa kotoutumiseen on identiteetin näkökulma, joka tarkoittaa henkilön tunnetta yhteiskuntaan kuulumisesta. Tärkeää

kotoutumisessa on oman kulttuurin ja kielen säilyttäminen. Kotoutumisen tärkeimmät edellytykset ovat kielitaito ja työllistyminen. (Sjöblom-Immala 2012, 10.)

Ulkomaalaiseksi kutsutaan henkilöä, joka ei ole omassa maassaan. Suomessa ulkomaalaisia ovat kaikki, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Kun ulkomaalainen asettuu asumaan pysyvästi Suomeen, häntä aletaan kutsua *maahanmuuttajaksi*. Suomeen voidaan tulla eri tavoilla. Maahanmuuttaja on voinut tulla maahan avioliiton vuoksi, töihin, opiskelemaan, pakolaisena tai paluumuuttajana. Myös *perheen yhdistämisen* kautta voidaan tulla Suomeen. Vapaaehtoisesti maahan muuttavaa voidaan kutsua myös siirtolaiseksi kun taas pakolainen on joutunut lähtemään vainotuksi tulemisen uhatessa kotimaastaan. Siirtolaiset tulevat yleensä paremman tulevaisuuden toivossa hankkimaan toimeentulon. Taulukossa 1 on määritelty maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä. (Räty 2002, 11, 18, 32.)

Maahanmuuttaja-käsitteenä on yleiskäsite, ja sillä tarkoitetaan henkilöä, joka on maasta toiseen muuttava henkilö, joka elää pysyvästi tai väliaikaisesti maassa, jossa hän ei ole syntynyt. Maahanmuuttaja voi olla *pakolainen*, *siirtolainen*, *paluumuuttaja* tai *turvapaikanhakija*. Pakolaiseksi luokitellaan henkilö, jolla on perusteltu syy pelätä tulevaisuuden vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi, eikä voi saada oman maansa suojelua tai oleskelee jo ulkomailla eikä voi pelkonsa vuoksi turvautua oman maansa apuun. Pakolaisaseman voi saada henkilö jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu antaa pakolaisstatuksen. Siirtolaisiksi kutsutaan henkilöä, joka muuttaa toiseen maahan pysyvästi rakentaakseen uuden elämän uudessa maassa. (Maahanmuuttovirasto 2012; Räty 2002, 16.)

Pakolaiseksi voi tulla pakolaiskiintiön kautta tai turvapaikanhakijana. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kriteereillä Suomeen otetaan kansainvälistä suojelun tarpeessa olevia pakolaisia kiintiön sallimissa rajoissa. Valtio päättää vuosittain pakolaiskiintiöt talousarviossaan. YK:lla on ympäri maailmaa toimistoja, jonne pakolaiset voivat hakeutua hakemaan turvaa. Pakolaistoimistot ovat välikätenä, ja

lähettävät pakolaiset niitä vastaanottaviin maihin. Kriisimaiden naapurimaihin muodostuu suuria pakolaisleirejä, joilta pakolaiset pääsevät eteenpäin turvalliseen maahan. Vastaanottaminen on vapaaehtoista ja vain 10 valtiota maailmassa vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Turvapaikanhakija hakee turvapaikkaa eli suojaa ja oleskeluoikeutta uudesta maasta. Turvapaikanhakija tulee omasta maastaan tai ei-turvalliseksi luokitellusta maasta. (Räty 2002.)

Kaikki pakolaissopimuksen allekirjoittaneet maat ovat velvollisia käsittelemään *turvapaikkahakemuksen*, jonka käsittely saattaa kestää muutamista viikoista 4-5 vuoteen. Suomessa hakemukset käsittelee ulkomaalaisvirasto. Negatiivisen päätöksen saatuaan maahanmuuttaja voi valittaa päätöksestä. Henkilö saa pakolaisstatuksen, jos hänelle myönnetään oleskelulupa Suomeen. Samaan aikaan selvitetään voiko henkilö saada oleskeluluvan muulla perusteella. Suomella on velvollisuus huolehtia turvapaikanhakijoiden perus toimeentulosta siihen saakka kunnes päätös turvapaikanhakemisesta on tehty. Maahanmuuttaja sijoitetaan pakolaisia vastaanottavaan kuntaan. Sijoittamista tehdessä pyritään selvittämään, onko maahanmuuttajalla sukulaisia jollakin paikkakunnalla. (Maahanmuuttovirasto 2012; Räty 2002, 12, 18–19.)

Perheenyhdistämishjelman tavoitteena on saada ydinperhe samaan maahan ja asumaan yhdessä. Suomessa oleskeleva pakolainen saa oleskeluluvan puolisolleen ja alaikäisille lapsilleen. Alaikäinen lapsi voi tuoda Suomeen vanhempansa ja alaikäiset sisarukset. Myös isovanhemmille voi hakea perheenyhdistämistä. Perheen käsitys eri maissa on hyvin erilainen kuin Suomessa. Perheeseen kuuluu monissa Afrikan maissa isovanhemmat, tädit, sedät sekä muut sukulaiset. Suomessa olemme tottuneet ydinperheen käsitteeseen vanhemmista ja heidän lapsistaan. Joskus monilapsisissa perheissä lapsia annetaan sukulaisten elätettäväksi. Joskus joudutaan turvautumaan DNA-testeihin selvittäessä lähisukulaisuutta perheenyhdistämisasioissa. (Räty 2002, 20.)

Paluumuuttajaksi voidaan kutsua henkilöä, jolla on suomalaisia sukujuuria. Hän on ns. ulkosuomalainen. Henkilöllä on suomalainen syntyperä, jos hänen toinen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on syntyperäinen Suomen kansalainen.

Suuri paluumuuttajien joukko Suomessa on Neuvostoliiton puolelta tulleet henkilöt, jotka ovat syntyperältään suomalaisia ja ovat voineet syntyä Suomen puolella, alueilla jotka sittemmin kuuluivat Neuvostoliitolle. (Maahanmuuttovirasto 2012.)

Taulukko 1. Käsitteiden määrittelyä (Sisäasiainministeriö 2013, Malax kommuns integrationsfrämjande 2010; Vaasan kaupungin kotouttamisohjelma 2008.)

maahanmuuttaja	Yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä.
pakolainen	Ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Myös sotaa tai yleistä väkivaltaa pakenevat ovat pakolaisia, jos he eivät voi turvallisesti palata kotimaahansa. Pakolainen on henkilö, jolle on myönnetty pakolaisstatus.
kiintiöpakolainen	Henkilö, jolla on Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisiain päävaltuutetun (UNHCR) myöntämä pakolaisen asema ja hän saapuu maahan valtion määrittelemän pakolaiskiintiön puitteissa. Suomen valtio määrittää pakolaiskiintiön vuosittain. Kiintiöpakolaiset tulevat usein pakolaisleireiltä.
turvapaikanhakija	Henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hän saa luvan jäädä Suomeen, jos hän tarvitsee kansainvälistä suojelua tai suojaa inhimillisten syiden vuoksi. Turvapaikanhakija on henkilö, jonka asian käsittely on vielä kesken.
ulkomaalainen	Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.
maahanmuuttaja/maastamuuttaja	Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä.
siirtolainen	Henkilö, joka muuttaa maasta toiseen työn vuoksi.
paluumuuttaja	Ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin.

	Heitä ovat esimerkiksi inkerinsuomalaiset, joilla on suomalainen syntyperä.
kotouttaminen	Viranomaisten järjestämät toimenpiteet, joilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista.
kotoutuminen	Prosessi, jossa maahanmuuttajat osallistuvat yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään. He ylläpitävät ja kehittävät omaan kulttuuriinsa ja etnisyyteen liittyviä tärkeitä pitämiään asioita. Kotoutuminen edellyttää myös sopeutumista sekä vähemmistöltä että valtaväestöltä.
kotoutumisohjelma	Kunnan laatima ohjelma, jossa määritellään kunnan toimet maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi.
kotoutumissuunnitelma	Tehdään kunnan toimesta henkilölle joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi tai hakee toimeentulotukea. Suunnitelmaan kirjataan toimenpiteet henkilön kotoutumiseksi. Voimassa kolme vuotta maahan muutosta.
suvaitsevaisuus	Ennakkoluulottomuutta ja avoimuutta yhdistyneenä terveeseen itsetuntoon ja oman kulttuurin tuntemukseen sekä kykyä samanaikaisesti omaksua uutta ja vierasta sekä suhtautua siihen myös kriittisesti. Se on myös muiden mielipiteiden ja tapojen kunnioittamista.
syrjäytyminen	Sosiaalipolitiikassa syrjäytyminen määritellään huono-osaisuuden kasautumisena. Syrjäytymisen perusolollisuksia on syrjäytyminen koulutuksesta, työelämästä, tuotannosta, kulutuksesta ja sosiaalisesta yhteisöstä. Maahanmuuttajan syrjäytyminen tarkoittaa vieraantumista omasta kulttuuristaan ja toisaalta jäämistä valta-yhteisön elämän ulkopuolelle.
etninen syrjintä	Jonkin henkilön tai ryhmän asettamista muita huonompaan asemaan hänen/heidän etnisen taustansa vuoksi
muukalaispelko/-viha	Voimakasta kielteistä ennakkoluuloa erilaisia, muualta tulevia ihmisiä kohtaan. Muukalaispelko muuttuu usein vihaksi, joka tähtää vähemmistöryhmän karkottamiseen tai hävittämiseen.
rasismi	Ideologia, jossa kielteiseksi määritellyt ominaisuudet kohdistetaan tiettyyn ”rotuun” tai tiettyyn ryhmään ihmisiä. Rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan jokin ihmisryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimaisempi ja jonka ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle. Rasismi saa erilaisia muotoja eri maissa riippuen historiasta, taloudesta,

taustasta, kulttuurista ja muista tekijöistä.

2.2 Maahanmuuton historia Suomessa

Suomen maahanmuuttopolitiikan voidaan katsoa alkaneeksi jo 1920-luvulla, jolloin Suomeen saapui 33 000 venäläistä pakolaista. Suomi oli juuri toipunut sisällissodasta ja Venäjällä oli ollut vallankumous, jonka seurauksena valtiosta tuli Neuvostoliitto (Laakkonen 2009, 18). Maahanmuuttajien kortistointi ennen 1920-lukua oli järjestymätöntä. Ulkomaalaishallinto oli vielä tuolloin hyvin hajanaista. Ensimmäinen Pakolaisavustuskeskus perustettiin 1922. Kun Suomi rauhoittui sisällissodan jälkeen, oikeusvaltioajattelu nousi pinnalle. Maahanmuuttaja-asioita haluttiin käsitellä länsimaiseen yleiseen tapaan, jolloin passiosasto eriytettiin sotilastiedustelusta. Kansalaisuusasiat siirtyivät sisäministeriölle ja passitoimisto hoiti tällöin maahanmuuttajapolitiikkaa lähinnä virkamiesten päätöksillä. Suomessa oli tällöin puhetta kansalaisuusasioista, ja kiisteltiin millä perusteilla väestö saa suomen kansalaisuuden. Autonomian ajoiksi jouduttiin tasavertaisuuslakia ja kansalaisuuden määrittelykriteereitä hieman soveltamaan. Kansalaisuuslaki säädettiin 1920. Vähemmistölainsäädäntö luotiin 1921. (Leitzinger 2010, 12.)

Talvisodan syttyessä 1939 Suomessa oli noin 13 000 pakolaista, mikä on enemmän kuin 1970-luvulla. Suomeen otettiin poliittisia pakolaisia muun muassa natsi-Saksasta. Siihen aikaan pakolaisten vastaanotosta vastasi Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ja Suomen sosiaalidemokraattinen puolue SPD. Natsi-Saksasta vastaanotettujen pakolaisten suunniteltu vastaanotto oli ensimmäinen pakolaispoliittinen toimi. Määrät olivat pieniä ja usein pakolaiset ohjattiin turvaan Ruotsiin tai Pohjois-Amerikkaan. (Laakkonen 2009.) Samoihin aikoihin Suomi sai tunnustusta Oxfordissa maahanmuuttajapolitiikastaan ja ulkomaalaisten tasavertaisesta kohtelusta, vaikka olikin sota-aika. 1930-luvulla Suomi sulkeutui, osittain 2. maailmansodan kiristäessä ilmapiiriä. Ulkomaalaishallinto siirrettiin läänihallituksilta Valtiollisen poliisin eli Valpon alaisuuteen. Passitoimisto hoiti osaltaan pakolaisasioita. (Leitzinger 2010, 14.)

Vuonna 1944 Suomessa oli noin 100 000 ulkomaalaista siviiliä. Osa heistä oli eri

maiden armeijan sotilaita tai sotavankeja. Suomi toimi turvapaikkana muun muassa amerikkalaisille diplomaateille ja saksalaisille sotilaille, vaikka nämä olivat vihollisia keskenään. Virolaiset tulivat Suomeen pakoon Neuvostoliiton pakkovärväyksiä ja vainoja. Inkeriläisiä evakuoitiin Suomeen Neuvostoliitolle menetetyiltä alueilta heimoveliaatteen innoittamina työvoimapulaa helpottamaan. Myös ensimmäiset tummaihoiset pakolaiset saapuivat Suomeen 1930-luvulla Somaliasta. (Leitzinger 2010, 12–14.)

Sota-ajan jälkeen Suomi käännnytti muun muassa saksalaisia, itävaltalaisia sekä neuvostoliittolaisia. Suomen vastuu käännnytyksistä oli pieni, koska käännnytykset perustuivat niin sanottuun muodolliseen vapaaehtoisuuteen tai välirauhasopimukseen. Suomi internoi lempeästi ulkomaalaisväestöään muun muassa Ruotsiin. Tästä alkoi Suomen maahanmuuttopolitiikan hiljainen kausi. Pakolaisavustuskeskus suljettiin 1958 tarpeettomana. Kuitenkin rajojen avautuminen ja vuoden 1952 olympialaiset toivat maahan ulkomaalaisia samoin kuin 1962 järjestetyt kommunistiset nuorisofestivaalit. Osa ulkomaalaisista jäi Suomeen, mutta mitään ryntäystä ei tapahtunut. Passitoimiston sijasta avattiin ulkomaalaistoimisto. (Leitzinger 2010, 14–15.)

Suomi ei ottanut vastaan pakolaisia diktatuuriin suistuneista maista: Kreikasta, Espanjasta tai Portugalista vuonan 1956, eikä Tsekkoslovakiasta 1968. Vuonna 1973 Suomi vastaanotti ensimmäisen kerran pienen määrän Chileläisiä pakolaisia, jotka pakenivat Chilen sotilasdiktatuuria. Naapurimaat olivat siinä vaiheessa sijoittaneet jo suuria määriä Etelä-Amerikan pakolaisia turvaan diktatuurilta. (Laakkonen 2009, 18.)

Pohjoismainen passivapaus toi ulkomaalaistoimistolle uusia haasteita. Uusien nuorisofestivaalien järjestäminen toi Suomeen lisää ulkomaalaisia. Suomea alettiin pitää ulkomaalaisille tylynä maana, koska ihmisiä jouduttiin myös poistamaan maasta. Silti moni tuli maahan turistina, töihin, opiskelemaan tai naimisiin. Suomea alettiin pitää eristäytyneenä pohjolan köyhänä maana. Neuvostoliitto ja Itä-Euroopan kommunistiset maat sulkivat rajansa ja Suomi jäi ns. eristykseen. Tämän lisäksi Paasikiven ja Kekkonen aikana ulkomaalaisasioita

pidettiin poliittisesti arkaluontoisina asioina, eikä maahanmuuttopolitiikasta puhuttu julkisesti. Lopulta muodostui käsitys, ettei Suomessa ollut ulkomaalaisia ja ulkomaalaiselle väestölle myönnettiin kansallisuus. Kirjanpitoa ei maahanmuuttaja-asioista juurikaan pidetty. Niille, joille ei annettu kansalaisuutta, myönnettiin muukalaispassi, joka nykykäytäntöjen mukaa vastaisi pakolaistasusta. Suomi ei silloin tehnyt eroa pakolaisten ja muista syistä muukalaispassia hakevien kesken. YK:n juhlistaessa pakolaissopimusta 1971 Suomikin toimitti jonkinlaisen pakolaisrekisterin. Suomi ei siis ollutkaan niin työkeä ulkomaalaisille kuin kansallisesti annettiin ymmärtää. (Leitzinger 2010, 15–16.)

Vietnamin sodan jälkeen 1979 Suomi otti vastaan sata vietnamilaista venepakolaista kiintiöpakolaisina. Venepakolaisiksi heitä kutsuttiin, koska he joutuivat pakenemaan maastaan huterilla veneillä ja päätyivät pakolaisleireille odottelemaan turvapaikkaa. (Paavola & Talib 2010, 31.) Nämä Kaakkois-Aasiasta saapuneet pakolaiset olivat Suomen ensimmäisiä kiintiöpakolaisia (Räty 2002, 133). Yhdeksänkymmentäluvun alussa Suomeen tuli paljon entisen Jugoslavian alueen pakolaisia, muun muassa serbejä, albaaneja, bosnialaisia sekä kroaatteja. Myös Somalian sisällissodan aikoina 1990-luvun alussa saapui Suomeen suuri joukko somaleita. (Paavola & Talib 2010, 31.) Kun pakolaisvirrat kasvoivat 1990-luvun alussa, valtio ja Suomen Punainen Risti päättivät perustaa vastaanottokeskuksia. Pakolaisia pyrittiin sijoittamaan eri kuntiin, ettei Euroopasta tuttuja pakolaisghettoja pääsisi syntymään, vaan pakolaiset saataisiin integroitua mahdollisimman nopeasti muuhun väestöön. Suomen pakolaispolitiikka keskittyi 1990-luvulla pelkästään pakolaisten vastaanottoon. Kun huomattiin että palveluita ei ole riittävästi, alettiin suunnittelemaan kokonaisvaltaisempia ja tehokkaampia maahanmuuttajien palveluita. (Räty 2002, 133–134.)

Hallitus valmisti maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman vuonna 1997, joka sisältää kansainvälisen toiminnan suuntaviivat, maahantulo- ja turvapaikkapolitiikkaa sekä kotouttamisen perusperiaatteet. Suomi haluaa edistää hallittua maahanmuuttoa, huomioiden kulloisenkin yhteiskunnallisen tai

taloudellinen tilanteen. Suomi haluaa osaltaan olla vaikuttamassa pakolaisuuden ehkäisyyn sekä pakolaisasioiden ratkaisuun sekä vastaanottaa pakolaisia kansainvälisten sopimusten puitteissa. Pääajatuksena maahanmuuttopolitiikalle on hyvä maahanmuuttajien integroiminen eli kotouttaminen yhteiskuntaan. Tavoitteena on kotouttamispolitiikka, jossa taataan maahanmuuttajille tasa-arvoinen kohtelu ja samat palvelut ja oikeudet kuin syntyperäisille suomalaisillekin. Maahanmuuttajille tulee olla mahdollisuus säilyttää oma kieli ja kulttuuri ja saada vaikuttaa heitä koskevien päätösten tekoon. (Räty 2002, 134.)

Vuonna 1999 tuli voimaan laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (1999/493), jossa määritellään eri toimijoiden vastuu toteuttaa ja kehittää maahanmuuttajien kotoutumista. Tämä laki on kuitenkin kumottu vuonna 2011 voimaan tulleella (2010/1386) uudella lailla kotoutumisen edistämisestä. (L2010/1386) Laakkosen (2009,18) mukaan pakolaisvirrat tulevat lisääntymään, mikäli maailmassa ei tehdä yhteisiä nopeita globaaleja toimia, jotta tilanne saataisiin paranemaan. Luonnon voimavarat ja resurssit eivät ole ehtymättömät. Itsestään selvät raaka-aineet ovat rajalliset. Myös ihmisoikeustilanteeseen sekä elintasoeroihin on kiinnitettävä huomiota rikkaiden ja köyhien maiden välillä.

2.3 Maahanmuuttoon liittyvät sopimukset

Vuonna 1951 kirjoitettiin Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaissopimus (Geneven sopimus), jossa selvennettiin pakolaisten määritelmä ja sovittiin, että jokaisen sopimuksen allekirjoittaneen maan on vastaanotettava turvapaikanhakijoita ja käsiteltävä heidän hakemuksensa. Maiden tulee myös huolehtia maahan tulleista pakolaisista. Suomi allekirjoitti sopimuksen 1968. Kansainvälisiä pakolaisasioita hallinnoi UNHCR - United Nations High commissioner for refugees eli YK:n pakolaisasian päävaltuutettu. YK:lla on 100 toimistoa ympäri maailmaa ja sen päätoimisto sijaitsee Genevessä. (Räty 2002, 25.) Euroopan alueella on 1,5 miljoonaa pakolaista maailman 16 miljoonasta pakolaisesta (European council of refugees and exciles 2012). Rädyn mukaan suurin osa pakolaisista siirtyy köyhästä maasta toiseen. Vain pieni osa pääsee kauemmaksi turvaan. (Räty 2002,

25.)

Amsterdamin sopimus on yksi Euroopan unionin perussopimuksista, jonka tarkoituksena on kehittää Euroopan unionia turvallisuuden, vapauden ja oikeuden alueena. Sopimus pitää sisällään muun muassa pykälää Euroopan unionin ulkosuhteiden vahvistamisesta, unionin ja kansalaisten lähentämisestä sekä laajentaa Euroopan parlamentin toimivaltaa. Amsterdamin sopimus astui voimaan vuonna 1999. Sen lisäpöytäkirjassa on pykälä vapaasta liikkuvuudesta, niin sanotusta Schengensopimuksesta, joka tuo Schengen-sopimuksen osaksi perussopimuksia. Schengen-sopimus säätelee ihmisten liikkuvuutta rajojen yli sopijamaiden välillä. Vapaan liikkuvuuden maita ovat Norja, Islanti ja Sveitsi sekä Euroopan unionin maat lukuun ottamatta Iso-Britanniaa, Romaniaa, Bulgariaa ja Irlantia. Schengen-alueella on yhteinen rajavalvonta ja ihmisten liikkuminen tapahtuu ilman järjestelmällisiä tarkastuksia. Sopimusmaan myöntävät viisumit ovat voimassa koko alueella. (Euroopa 2009.) Euroopan sisäasioiden komissio valmistelee tällä hetkellä yhteistä eurooppalaista turvapaikkajärjestelmää (Common European Asylum System - CEAS), joka julkaistiin vuoden 2012 aikana. Vuosien 1999–2005 aikana ollaan yhtenäistetty ja arvioitu aikaisempia säädöksiä, joiden pohjalta luodaan yhteiset uudet selkeät sopimukset. (European commission of home affairs 2012.)

Yhdistyneiden kansakuntien tekemässä pakolaissopimuksessa on määrittelty pakolaistatuksen myöntämiseksi ja muuta kansainvälistä suojelua tarvitsevista. Jos kriteerit pakolaistatuksen saamiseksi eivät täyty, voidaan henkilö katsoa kansainvälistä suojelua tarvitseväksi, jos hänellä on aihetta pelätä kotimaassaan esimerkiksi kidutusta, epäinhimillistä tai loukkaavaa kohtelua, kuolemantuomiota tai teloitusta, henkeä uhkaavaa väkivaltaa, eikä hän voi siksi palata kotimaahansa. Mikäli tilanne kotimaassa muuttuu rauhalliseksi, eikä uhkaa edellä mainituista enää ole, voidaan kansainvälinen suojelu katsoa loppuneeksi. EU-maan on taattava henkilölle tietyt oikeudet (asunto, ruoka, vaatteet, opetus sekä mahdollisuus työhön) huolimatta siitä onko henkilö pakolainen vai nauttiiko hän kansainvälistä suojelua. Vastaanottavan maan on selvitettävä ja arvioitava henkilön kotimaan tilanne. EU-maa voi tutkia, onko uhka vain tietyllä alueella kohdemaassa vai koskeeko kriisi koko valtiota. Mikäli näyttöä vakavasta uhasta

on, voidaan henkilölle myöntää turvapaikka. (European commission of home affairs 2012; European commission 2012.)

Yhtenäistämällä EU:n käytäntöjä turvapaikkamenettelyssä tuodaan tehokkuutta, toimivuutta ja yhdenmukaisuutta Euroopan Unionin jäsenmaihiin. Luomalla yhtenäinen järjestelmä voidaan taata turvapaikanhakijoille samat oikeudet kaikissa EU-maissa. Tavoitteena on, että kaikissa EU-maissa otetaan säädökset käyttöön. Menettelytapojen pääajatuksina on, että henkilölle kerrotaan turvapaikanhakuprosessin vaiheet, mahdollisuus henkilökohtaiseen haastatteluun sekä oikeusapuun. Päätöksen tekee turvapaikka-asioihin sekä pakolaisasioihin perehtynyt ja koulutettu henkilö puolueettomasti, objektiivisesti ja yksilöllisesti. Päätökset toimitetaan kirjallisesti perusteltuina. Henkilöllä on oikeus valittaa negatiivisesta päätöksestä. EU:n tarkoitus on myös yhtenäistää peruskäsitteitä, jotta kaikki jäsenvaltiot puhuvat asioista oikeilla nimillä esimerkiksi turvallinen maa. (European commission of home affairs 2012; European commission 2012.)

Dublinin sopimukseen, joka astui voimaan 1990, pohjautuu moni Euroopan unionin yhdessä laatima säännös. EU vaatii jäsenmailtaan tarkkuutta ja vastuullisuutta turvapaikkahakemusten käsittelyssä. Maahanmuuttajan ottaa vastaan sen maa, jonne henkilö ensimmäisenä saapuu. Kyseessä oleva maa käsittelee turvapaikka-anomuksen. Perheen yhdistämisasiat tulee huomioida erityisellä tarkkuudella. Myös oleskeluluvat ja viisumit myöntää se EU-maa johon henkilö on tullut anomaan turvapaikkaa. EU-maa on vastuussa myös laittomista maahantulijoista. (European commission of home affairs 2012.)

2.4 Kotouttamisen toimijat

Maahanmuuttajien määrän nopea kasvu luo haasteita julkisille palveluille. Kotouttaminen on poikkihallinnollinen prosessi, jossa eri viranomaisilla on hoidettavanaan kotouttamisen osalta omat vastualueensa. Moniammatillinen yhteistyö ja laaja-alainen verkostotyö nousevat keskiöön. Työn organisoinnin tulee olla tehokasta ja järjestelmällistä, määrärahojen oikea kohdentaminen kotouttamisen alkuvaiheessa ja työhallinnossa nopeuttavat kototutumisprosessia esimerkiksi työllistymistä ja vähentävät kokonaiskustannuksia. Resurssien oikein kohdentaminen

edesauttaa kotoutumista ja vähentää syrjäytymistä. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 9.) Taulukossa 2 on yhteenveto toimijoiden rooleista maahanmuutto ja kotouttamisasioissa.

Taulukko 2. Toimijoiden roolit maahanmuutto- ja kotouttamisasioissa (Sisäasiainministeriö 2012.)

Sisäasiainministeriö	Maahanmuuttopolitiikan sekä maahanmuuttoa ja kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelu. Suomen edustaminen maahanmuuttoasioissa Euroopan unionissa ja kansainvälisessä yhteistyössä.
Maahanmuuttovirasto	Oleskelulupien myöntäminen, turvapaikkahakemusten käsittelyt, vastaanottokeskusten toiminnan ohjaaminen, käännättämisestä ja karkottamisesta päättäminen, kansalaisuushakemusten käsittely ja muukalaispassien myöntäminen. Maahanmuuttovirasto toimii sisäasiainministeriön alaisuudessa.
Poliisi	Valvoo ulkomaalaislain noudattamisen valvonta, ulkomaalaisten lupahakemuksien vastaanotto, turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin selvittäminen, myöntää jatko-oleskelulupien myöntäminen ja EU-kansalaisten rekisteröinnin vastaanotto. Poliisi myös panee täytäntöön karkotus- ja käännetyt päätökset.
Rajavartiolaitos	Maahantulon ja maasta lähtemisen valvonta sekä passintarkastuksen suorittaminen. Turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin selvittäminen yhdessä poliisin kanssa. Viisumipäätösten tekeminen tarvittaessa rajalla.
Ulkoasiainministeriö	Viisumipolitiikasta vastaaminen. Suomen ulkomaan edustustot myöntävät viisumeita ja vastaanottavat kansalaisuusilmoituksia sekä oleskelulupahakemuksia.

Työ- ja elinkeinoministeriö	Kotouttamisasioiden johtaminen. Yhdessä sisäasiainministeriön kanssa työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työvoiman maahanmuuton määriä ja rakennetta ja kehittää seurantavälineitä.
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset	Maahanmuuttoyksiköt hoitavat alueellisesti maahanmuuttoon, kotouttamiseen ja hyviin etnisiin suhteisiin liittyviä tehtäviä.
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen eri koulutusasteilla. Opetusministeriön tehtäviin kuuluu maahanmuuttajien uskontoon, liikuntaan, kulttuuriin sekä nuorisotyöhön liittyvät kysymykset.
Opetushallitus	Maahanmuuttajien koulutussasioista vastaaminen ja ulkomaalaisten tutkintojen tunnustaminen.
Sosiaali- ja terveysministeriö	Maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. STM:lle kuuluvat maahanmuuttajien toimeentuloon liittyvät kysymykset. STM tukee maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan muun muassa kehittämällä sosiaali- ja terveyspalveluja niin, että niissä otetaan huomioon maahanmuuttajien tarpeet.
Kunnat	Tarjoavat kunnassa vakituisesti asuville maahanmuuttajille peruspalvelut, kuten muillekin kuntalaisille. Kunnat myös päättävät itsenäisesti kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotosta kuntaansa. Useat kunnat ovat määritelleet kotouttamisohjelmassaan maahanmuuttajien kotouttamisen periaatteet.
Vähemmistövaltuutetun tehtävät	Etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten aseman, yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan sekä hyvien etnisten suhteiden edistäminen Suomessa. Vähemmistövaltuutettu on myös kansallinen

	ihmiskaupparaportoija.
Kansalaisjärjestöt	Tuottavat palveluja ja antavat apua ja neuvontaa turvapaikanhakijoille sekä tekevät osaltaan kotouttamistyötä. Kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta maahanmuuttoasioissa tarvitaan lainvalmistelun ja maahanmuuttopolitiikan kehittämisessä.

2.4.1 Valtion kotouttamistoimet

Suomessa maahanmuuttoa, ulkomaalaispolitiikkaa sekä kotouttamista ohjaa lainsäädäntö. Ulkomaalaislaki (301/2004) sisältää säännökset maahantulosta ja maassa olemisen edellytyksistä esimerkiksi kansainvälistä suojelua tarvitsevien- ja perheen yhdistämistapauksissa. Laki maahanmuuttajien kotouttamisen edistämisestä (1386/2010) säätelee maahanmuuttajien kotouttamispalveluista sekä eri viranomaisten sekä kunnan ja työ- ja elinkeinotoimistojen tehtävistä ja velvollisuuksista. Laki maahanmuuttajien kotouttamisen edistämisestä astui voimaan 1.9.2011. Turvapaikanhakijoiden palveluista, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä vastaanottokeskusten toiminnasta säätelee laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011). Laki tuli voimaan 1.9.2011.

Sisäasianministeriön tehtävänä on vastata Suomen maahanmuuttopolitiikasta sekä maahanmuuttoa ja kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelusta. Myös kansainvälinen edustaminen esimerkiksi Euroopan unionissa kuuluu sisäasianministeriön toimenkuvaan. Ministeriö kehittää ja ohjaa maahanmuuttohallintoa sekä ohjaa Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskuksien toimintaa maahanmuuttoasioissa. Se huolehtii laillisuusvalvonnasta sekä maahanmuuttoviraston toiminnasta. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Maahanmuuttajien kotouttamisasioiden valmistelu siirtyi sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle vuoden 2012 alusta alkaen. Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksien maahanmuuttoyksiköiden tehtävänä on hoitaa alueellisesti maahanmuuttoa, kotouttamista ja hyviin etnisiin suhteisiin liittyviä tehtäviä. ELY-keskusten toimintaa ohjaa vuonna 2009 voimaan tullut laki elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksista. (L 20.11.2009/897.)

Maahanmuuttovirasto vastaa oleskelulupien myöntämisestä, turvapaikkahakemusten käsittelyistä, vastaanottokeskusten toiminnan ohjaamisesta sekä päättää käännättämisestä ja karkottamisesta. Myös kansalaisuushakemusten käsittely ja muukalaispassien myöntäminen kuuluu maahanmuuttoviraston tehtäviin. Maahanmuuttovirasto toimii sisäasiainministeriön alaisuudessa ja sijaitsee Helsingissä. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Poliisi valvoo ulkomaalaislain noudattamista ja vastaanottaa ulkomaalaisten lupahakemukset. Polisi selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin sekä myöntää jatko-oleskeluluvat. Poliisi ottaa vastaan EU-kansalaisten rekisteröinnit sekä panee täytäntöön karkotus- ja käännätyispäätökset. Rajavartiolaitos valvoo maahantuloa sekä lähtemistä ja suorittaa passintarkastukset. Rajavartiolaitosten tehtävän on myös turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin selvittäminen yhteistyössä poliisin kanssa. Tarvittaessa rajavartiolaitos tekee viisumipäätöksen rajalla. Muutoin viisumipäätöksistä vastaa ulkoasiainministeriö. Suomen ulkomaan edustustot vastaavat kansalaisuusilmoitusten vastaanottamisesta ja myöntävät oleskelulupahakemuksia ja viisumeita. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa maahanmuuttajien koulutuksen kehittämisestä eri koulutusasteilla. Opetusministeriön tehtäviin kuuluvat myös maahanmuuttajien kulttuuriin, nuorisotyöhön, uskontoon ja liikuntaan liittyvät asiat. Opetushallitus on kansallinen toimija koulutuspolitiikan toimeenpanossa sekä kehittämistyössä. Opetushallitus vastaa maahanmuuttajien kouluasioista ja tunnustaa ulkomalaiset tutkinnot. Maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla. STM:lle kuuluvat maahanmuuttajien toimeentuloon liittyvät kysymykset ja se tukee kotoutumista kehittämällä sosiaali- ja terveystalvveluita siten, että niissä huomioidaan maahanmuuttajien tarpeet. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Kotoutumisen tavoitteena on integroida maahanmuuttajat yhteiskuntaan siten että he osallistuvat suomalaisen yhteiskunnan toimintaan ja oppivat suomen tai ruotsin kielen. Myös työikäisten maahanmuuttajien kotouttamiseen kuuluu kiinteästi

työelämään osallistuminen ja että heidän aikaisempi koulutuksensa saadaan yhteiskunnan käyttöön. Työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla on kotouttamisasioiden johtaminen. Yhdessä sisäasiainministeriön kanssa työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työvoiman maahanmuuton määriä ja rakennetta ja kehittää seurantavälineitä sekä ohjaa elinkeino-, ja ympäristökeskuksia siten, että alueilla on vastuu maahanmuutto ja kotoutumisasiossa. Kunnalla yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelussa, kehittämisessä ja seurannassa ja palveluiden järjestämisvastuu erilaisissa kotoutumista edistävissä ja tukevissa toimenpiteissä. Alkuvaiheessa on varmistettava, että maahanmuuttaja on tietoinen oikeuksistaan sekä velvollisuuksistaan. Heillä on mahdollisuus perustoimeentulon lisäksi perheen yhdistämiseen, koulutukseen sekä edunvalvontaan. (Sisäasiainministeriö 2012; European commission of home affairs 2012; L 1386/2010.)

Valtion kotouttamisohjelmassa on luotu tavoitteet vuosille 2012-2015. Strategiaan on kirjattu kahdeksan päätavoitetta, joille on luotu konkreettiset toimenpiteet sekä seuranta. Valtakunnalliset hankkeet ja projektit käyttävät tavoitteitaan suunnitellessaan valtion kotouttamisohjelmaa kuten lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma (Lanuke) ja koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma (KESU) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma (KASTE). Valtion kotouttamisohjelman tavoitteiden pohjalta kunnat tekevät omat kotouttamisohjelmansa. Projektit ja hankkeet tähtäävät toiminnallaan valtion kotouttamisohjelman toteuttamiseen, joiden päätavoitteita ovat:

- Yhteisöstä ja perheestä voimaa kotoutumiseen
- Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla
- Kotoutumiskoulutus
- Maahanmuuttajanaiset
- Lasten ja nuorten kotoutuminen

- Kansainvälistä suojelua saavien kuntaan sijoittaminen
- Väestöryhmien välisen myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen
- Kotouttamisen seuranta

(Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13.)

Valtion kotouttamisohjelman tavoitteena on parantaa työllisyyttä kehittämällä julkisista työpalveluista sekä yrityspalveluista kotoutumiskoulutuksen kanssa yhteistyössä yksilöllisesti räätälöityjä palvelukokonaisuuksia maahanmuuttajien työllistämiseksi. Kotoutumiskoulutusta kehitetään Osallisena Suomessa -hankkeessa. Arvioinnin kautta huomataan palveluiden muutostarpeet ja niiden pohjalta kehitetään koulutusta yhä paremmin maahanmuuttajia palvelevaksi kokonaisuudeksi. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on kielen ja yhteiskunnan normien opettaminen maahanmuuttajille sekä maahanmuuttajien tehokas työllistyminen. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13; Mannila ym. 2010, 23–38.)

Ulkomaalaisten työttömyysaste Suomessa on ollut kolminkertainen koko väestön työttömyysasteeseen verrattuna. Ulkomaan kansalaisten työttömyysaste vuoden 2010 lopulla oli 22,3 %. Maahanmuuttajanaisten työttömyys on laajempaa kuin miehillä. Maahanmuuttajanaisista vain 55 % työikäisistä on mukana työelämässä. Kulttuuritekijät vaikuttavat naisten hakeutumiseen työelämään ja asenne naisten työskentelyä kohtaan vaihtelee suuresti eri maahanmuuttajaryhmien välillä. Länsimaista tulevien siirtolaisten asema työmarkkinoilla on vahvempi kuin pakolaisena tai turvapaikanhakijana maahan tulleilla. Työttömyysluvut puhuvat puolestaan; maahanmuuttajien on vaikea löytää töitä avoimilta työmarkkinoilta. Uudistumista vaadittaisiin myös työnvälittäjiltä. Koska maahanmuuttajien työttömyys on yleistä, varallisuuskaan ei ole kovin korkea. Usein maahanmuuttajat elävät erilaisten valtion tukien varassa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13; Mannila ym. 2010, 23–38.)

Kotouttamistoimilla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, jotta maahanmuuttajasta

tulisi aktiivinen, työskentelevä ja suomen kielen hallitseva yhteiskunnan jäsen. Syrjäytymisen voidaan katsoa olevan uhka kotoutumisen epäonnistuessa. Kotoutumisen epäonnistumiseen vaikuttavat suurena tekijänä työttömyys ja kielitaidon puute. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 9)

Syrjäytyneinä pidetään henkilöitä, jotka eivät kykene osallistumaan täysipainoisesti yhteiskunnan elämään ja joiden tulot ja muut resurssit (henkilökohtaiset, perheen tai kulttuuriset) ovat riittämättömiä ylläpitämään elintasoa, jota pidetään yleisesti hyväksyttävänä. Syrjäytyminen on rahallisten resurssien puutteen, yhteiskunnasta eristäytymisen sekä yhteiskunnallisten oikeuksien rajallisuuden yhdistelmä. (Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen - työryhmän raportti 2009, 5.)

Syrjäytymisen syitä voidaan luokitella eri lähtökohdista ja näkökulmista. Syrjäytyminen on yhteiskunnallinen ongelma, joka voidaan karkeasti luokitella yhteiskunnallisiin ja ihmisen elämäntapavalinnoista johtuviin syihin. Yhteiskunnalliset syyt liittyvät asemasta ja olosuhteista tai niiden arvostuksista johtuvien väestöryhmien välisiin sosiaalisiin tai ekonomisiin eroavaisuuksiin ja eriarvoisuuksiin. Elämäntapavalintaan liittyvät syyt löytyvät henkilön omista valinnoista ja niiden seurauksista. Syrjäytymisen problematiikkaa voidaan tarkastella myös yhteiskunnallisten rakennemuutosten näkökulmasta. Aikaisemmin voimissaan olleen agraari- ja teollisuusyhteiskunnan romahtaminen ja 90-luvun lama ovat vaikuttaneet suomalaisen yhteiskunnan rakenteisiin. Romahdus toi mukanaan monenlaisia seurauksia. Perinteisten yhteisörakenteiden ja sosiaalisten suhteiden heikkeneminen on tuonut mukanaan uusia sosiaalisia ongelmia ja riskejä. Yhteiskunnallinen osallisuus on heikentynyt ja yksinäisyys lisääntynyt. Moniongelmaisia perheitä on yhä enemmän ja riskinä onkin sukupolvien syrjäytymisen kierre, josta ei ole helppo päästä pois. (Syrjäytymisen torjunta. Hallinnonalojen välisen syrjäytymistyöryhmän väliraportti 2001, 1–2.)

Vuoittain 2000-3000 kiintiöpakolaista tai myönteisen turvapaikkapäätöksen saanutta saapuu Suomeen. Heille tulee osoittaa kunta, jonne asettua. Viime vuosina kuntapaikkoja ei kuitenkaan ole ollut riittävästi, eikä valtion ja kuntien

yhteistyö ole sujunut. Valtion ja kuntien yhteistyötä pitää kehittää ja kuntakorvauksia tulee nostaa kustannusten tasolle. Kotouttamisen kehittämiseksi ja kotoutumisen ja hyvien etnisten suhteiden edistämiseksi on kehitetty seurantajärjestelmä, jossa arvioidaan maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta, elinolosuhteita sekä julkisten palveluiden riittävyyttä sekä tulevaisuuden palvelun tarpeita. Arviointien pohjalta ollaan havaittu kehittämistarpeita muun muassa poikkihallinnolliselle kotouttamistyölle. Selonteko esitellään vuonna 2013 eduskunnalle. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13.)

Sisäasianministeriön koordinoima ja ELY-keskuksien järjestämä kotoutumiskoulutus tarkoittaa työvoimapoliittista koulutusta, jota tarjotaan kaikille maahanmuuttajille. Näitä on muun muassa suomen ja ruotsin kielen opetus, mutta usein koulutuksessa perehdytään myös suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Yleensä koulutus kestää vuoden ja se sisältää työharjoittelun työpaikalla. Koulutuksen aikana maahanmuuttajan kanssa tehdään opiskelu- ja työllistymissuunnitelma. Kotoutumiskoulutukseen voidaan hyväksyä myös peruskoulutukseen, ylioppilastutkintoon tai ammattitutkintoon tähtäävä opiskelu. Jo kotimaassaan opiskelunsa päättänyt saattaa tarvita lisäkoulutusta täydentääkseen Suomessa vaadittavat ammattitutkintovaatimukset. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Työ- ja elinkeinokeskus järjestää työvoimapoliittista kielikoulutusta, joka on kotouttamissuunnitelman ohella ehto kotoutumistuen saamiselle. Kansaneläkelaitos myöntää työmarkkinatuen maahanmuuttajalle kotoutumistukena, mikäli kotouttamissuunnitelma on tehty ja sitä noudatetaan. Kotoutumistuen suuruus on tarveharkintainen. Muut sosiaalietuudet noudattavat samoja ehtoja kuin valtaväestölläkin. Luku- ja/tai kirjoitustaidottomille annetaan perus- tai täydentävää opetusta. Maahanmuuttajat pyritään integroimaan yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi, joilla on mahdollisuus vaikuttaa tavallaan maan asukkaita ja olla taloudellisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti osana tasavertaista yhteiskuntaelämää. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008, ELY-keskus 2012; Kansaneläkelaitos 2012.)

2.4.2 Kuntien kotouttamistoimet

Kunta tarjoaa kunnassa vakituisesti asuville maahanmuuttajille peruspalvelut, kuten muillekin kuntalaisille. Kunnat myös päättävät itsenäisesti kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotosta kuntaansa. Laki kotoutumisen edistämisestä (L1386/2010) velvoittaa kuntia järjestämään palvelut siten, että ne soveltuvat myös maahanmuuttajille. Kuntien tulee huolehtia, että laissa määriteltävät toimenpiteet toteutetaan siinä laajuudessa kuin tarve vaatii. Laki velvoittaa kuntaa tekemään maahanmuuttajalle muun muassa alkukartoituksen sekä kotoutumissuunnitelman. Kunta antaa myös ohjausta ja neuvontaa sekä tukee omaehtoista koulutusta, myöntää kotoutumistukea ja ohjaa kotoutumiskoulutukseen. (Sisäasiainministeriö 2012; L 1386/2010.)

Kunnat laativat kotouttamisohjelman, jossa on määritelty kunnan tarjoamat palvelut maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Se sisältää suunnitelmia, konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä, yhteistyöstä ja resursseista maahanmuuttajien kotouttamisprosessissa. Kunta suunnittelee kotouttamisohjelman yhdessä ELY-keskuksen, työvoimatoimiston, kansaneläkelaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa. Kotouttamisohjelman laatiminen sekä sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä on edellytys valtion kunnille maksamille korvauksille. Ohjelmaa suunniteltaessa otetaan huomioon myös muut maahanmuuttajatyön toimijat. On myös tärkeää, että maahanmuuttajia on mukana suunnittelemassa ohjelmaa. Kotouttamislain ja hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen ohjelman mukaisesti suunniteltuun kotouttamisohjelmaa toteutettaessa otetaan huomioon myös paikalliset ja alueelliset mahdollisuudet. Tärkeimpiä asioita kotouttamisessa on muun muassa kielitaidon hankkiminen, jotta maahanmuuttajat voivat jatkaa opintojaan tai työllistyä. Myös perustietojen saaminen yhteiskunnasta, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä työelämästä on tärkeää. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008, ELY-keskus 2012; Kansaneläkelaitos 2012; L 1386/2010.)

Kunnat voivat suunnitella oman kotouttamisohjelmansa itsenäisesti, sillä kotouttamislaissa ei ole määritelty ohjelman sisältöä ja toimenpiteitä. Palveluita järjestettäessä tulee huomioida kohtuulliset odotusajat, maahanmuuttajien kuuleminen sekä palveluista tiedottaminen niin työntekijöille, kuntalaisille kuin maahanmuuttajillekin. Kuntien kotouttamisohjelma on edellytys valtion avustuksen saamiselle. Vaasassa kotouttamista edistää yhteistyö eri toimijoiden välillä. Yhteistyössä maahanmuuttajien asialla toimivat yleensä kunnissa:

- sosiaali- ja terveystoimi
- sivistys- ja asuntotoimi
- työhallinto ja elinkeinoelämä
- kansaneläkelaitos
- poliisi
- maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöt
- uskonnolliset yhteisöt ja seurakunnat
- muut paikalliset tahot

(Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Malax kommuns program för integrationsfrämjande 2010, 7-19.)

Kotouttamisena voidaan nähdä kaikki toimenpiteet ja palvelut, joita tarjotaan maahanmuuttajille. Laki säätelee toimintaa, mutta kotouttamistyö ei rajoitu vain niihin organisaatioihin tai henkilöihin joita laki velvoittaa tai antaa oikeuksia. Tavoitteena on koko maahanmuuttajaväestön tavoittaminen palveluiden piiriin. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Malax kommuns program för integrationsfrämjande 2010, 7-19.)

Pakolaisten vastaanoton järjestämisestä sekä hallinnosta vastaa sisäasiainministeriö ja alueellisena toimijana ELY- keskuskeskukset. Maahantuloon

liittyvällä vastaanotolla tarkoitetaan turvapaikanhakijoiden, pakolaisten sekä tilapäistä suojelua saavien vastaanottoa. Pakolaisten vastaanotto on järjestetty yhteistyönä kunnan ja elinkeino, liikenne ja ympäristökeskuksen kanssa. Kunta ja ELY-keskus ovat sopineet vastaanotosta ja ELY-keskus maksaa kunnalle aiheutuvat kustannukset. Vastaanottokeskuksissa maahanmuuttajille tarjotaan peruspalvelut turvapaikanhakemuksen käsittelyn ajaksi. ELY-keskus tekee yhteistyötä muiden viranomaisten sekä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Kaupunki järjestää vastaanoton myös perheenyhdistämisohjelman kautta saapuville perheenjäsenille. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; ELY-keskus 2012.)

Maahanmuuttajalle laaditaan lakisääteinen kotoutumissuunnitelma yhdessä työvoimaviranomaisen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Sen olennaisin osa on kielitaidon ja yhteiskunnassa vaadittavien valmiuksien hankkiminen. Oleskeluluvan tai A statuksen (pysyvän oleskeluluvan) saaneet aikuiset maahanmuuttajat hakeutuvat työvoimatoimiston kautta kotoutumiskoulutuksiin. ELY-keskus järjestää kilpailumenettelyn keinoin koulutuksen paikallisilta palveluntarjoajilta. Vaasan Aikuiskoulutuskeskus järjestää kotoutumiskoulutusta työttömille työnhakijoille, joilla on pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; ELY-keskus 2012.)

Etnisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi kunnan tulee laatia yhdenvertaisuuslakiin pohjautuen suunnitelma. Tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa. Suunnitelmaa ei ole Vaasassa vielä tehty. Vaasa on kuitenkin julistautunut rasismiin vastaiseksi kaupungiksi. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

Ruotsissa kotouttamista on tutkittu muun muassa Tukholman Rinkebyn alueella, jossa väestö koostuu pääasiassa maahanmuuttajataustaisista asukkaista. Alueella on kehitetty erilaisia ohjelmia maahanmuuttajien kotouttamisprosessin onnistumiseksi. Rinkebyn koulun rehtori Börje Ehrstrand on luonut yksinkertaisen konseptin kotouttamisen onnistumiseksi, jota voitaisiin hyödyntää laajasti muuallakin. Tar-

koituksena on nähdä kotouttaminen kokonaisvaltaisena laajempaan kokonaisuuteen, jossa ympäristön ja sen toimijoiden asenteet vaikuttavat suuresti. Ohjelmassa keskitytään pääasiassa lapsiin ja nuoriin sekä koulumaailmaan. (Busk 2003, 51–52.)

Tukholmassa toteutettavassa Rinkebyn mallissa keskiössä on koulu ja lähiympäristön koulun rehtorin Börje Ehrstrandin mukaan on tärkeää, että koulut laajentavat yhteistyötä lähiympäristön toimijoiden kanssa enemmän mihin ollaan totuttu. Tavoitteena on koko yhteisön toimiminen kotouttamisen edistämiseksi. Kotouttamiseen panostetaan ottamalla koko alueen resurssit käyttöön. Kouluihin palkataan lisää aikuisia, lapsille tehdään henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat, joita toteutetaan esikoulusta peruskoulun loppuun saakka. (Ehrstrand 2009a; Ehrstrand 2009 b; Busk 2003, 26–17.)

Tarkoituksena on haastaa jokainen lapsi ottamaan vastuu oppimisestaan, huomioiden lasten erityistarpeet ja osaaminen. Keskustelua on käyty paljon yhteisön kasvatusvastuusta, jonka pohjalta on luotu säännöt ja normit, joita lapset ja vanhemmat sitoutuvat noudattamaan. Myös terveyden ja hyvinvoinnin näkökulma on otettu huomioon Rinkebyn mallissa. Lapsille tarjotaan koulun jälkeen erilaisia harrastusmahdollisuuksia liikunnasta kulttuuritarjontaan. Vanhemmat nähdään resurssina ja heidät aktivoidaan toimimaan yhteisön hyväksi osallistumalla koulun järjestämään iltaohjelmaan ja viettämään enemmän aikaa lasten ja nuorten kanssa. (Ehrstrand 2009a; Ehrstrand 2009 b; Busk 2003, 26–17.)

Asuinyhteisöt ovat tärkeitä arjen monikulttuurisia kohtaamispaikkoja. Asunto-, liikunta- ja kulttuuripolitiikalla voidaan edistää kotoutumista sekä yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä vuorovaikutusta maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. Yhteinen ymmärrys maahanmuuttajien oikeudesta säilyttää oma kieli ja kulttuuri tukevat kotoutumista. Osallistumista kansalaisyhteiskunnan toimintaan, kuten politiikkaan tai harrastus- ja yhdistystoimintaan, kannustetaan. Naisiin kiinnitetään kotoutumisohjelmassa erityinen huomio. Kodeissa lapsia hoitavat äidit jäävät kotouttamistoimien sekä työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tarkoituksena on tehostaa naisten pääsyä kotouttamispalveluiden piiriin. Varhaiskasvatuksessa

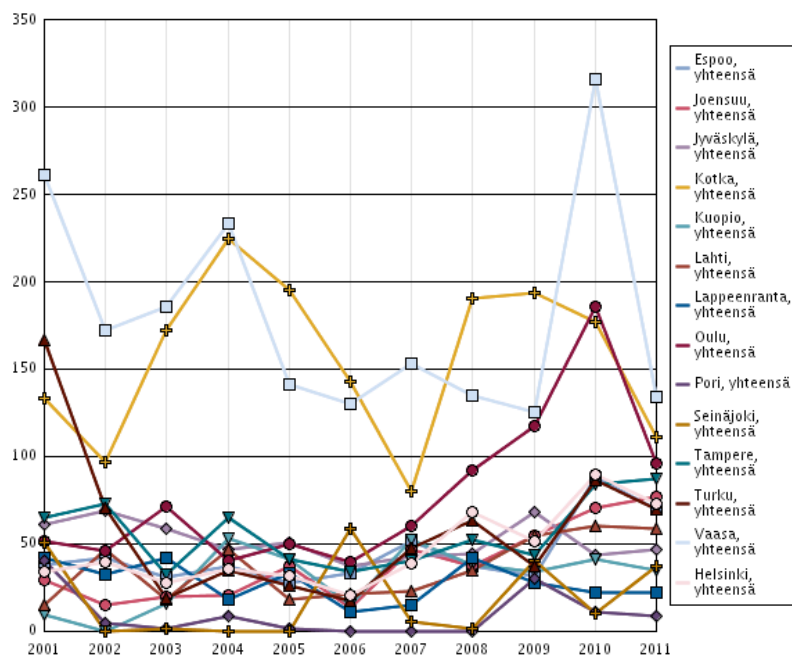
tulee panostaa erityisesti kotouttamiseen. Turvallinen ja kannustava oppimisympäristö luo hyvän pohjan tulevalle koulutielle. Kielen ja kulttuurin oppiminen on luontevaa lapsille. Kielitaidon opetuksen ja kehittymisen tukeminen tulee olla pitkäjänteistä ja riittävää. Nivelvaiheista tulee tehdä joustavat ja sujuvat. Maahanmuuttajanuorten hakeutuminen jatko-opintoihin katkeaa usein puutteellisen kielitaidon vuoksi. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13.)

3. KOTOUTTAMINEN VAASASSA

Vaasaan saapui ensimmäiset maahanmuuttajat 1990, jolloin tarve ulkomaalais-toimiston perustamiselle syntyi. Maahanmuuttajatyötä kehitetään jatkuvasti, koska vuosittain saapuu keskimäärin 400 uutta maahanmuuttajaa. Vaasa on maantieteellisen sijaintinsa ja kaksikielisyytensä vuoksi monikulttuurinen kaupunki. Uusien kieli- ja kulttuuriryhmien lisääntyessä, kulttuurinen monimuotoisuuskin on lisääntynyt entisestään. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008, 4; Tilastokeskus 2012.)

Vaasassa asui keskimäärin 4144 ulkomaalaistaustaista asukasta vuonna 2011, mikä on noin 6,9 % kaikista asukkaista (60 398). Muutamassa vuodessa Vaasasta on kasvanut monikulttuurinen kaupunki, jonka asukkaiden juuret ovat ympäri maailmaa. Kuvasta 3 voidaan huomata, että Vaasassa maahanmuuttajien määrä on noussut tasaisesti vuoden 1989 jälkeen. Kiivaimmillaan maahanmuuttajien määrän kasvu on ollut viime vuosina. Osa Vaasaan tulleista muuttaa toisista kunnista usein perhesyiden vuoksi. Kuva 2 puolestaan selventää pakolaisten vastaanottomääriä. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Tilastokeskus 2012.)

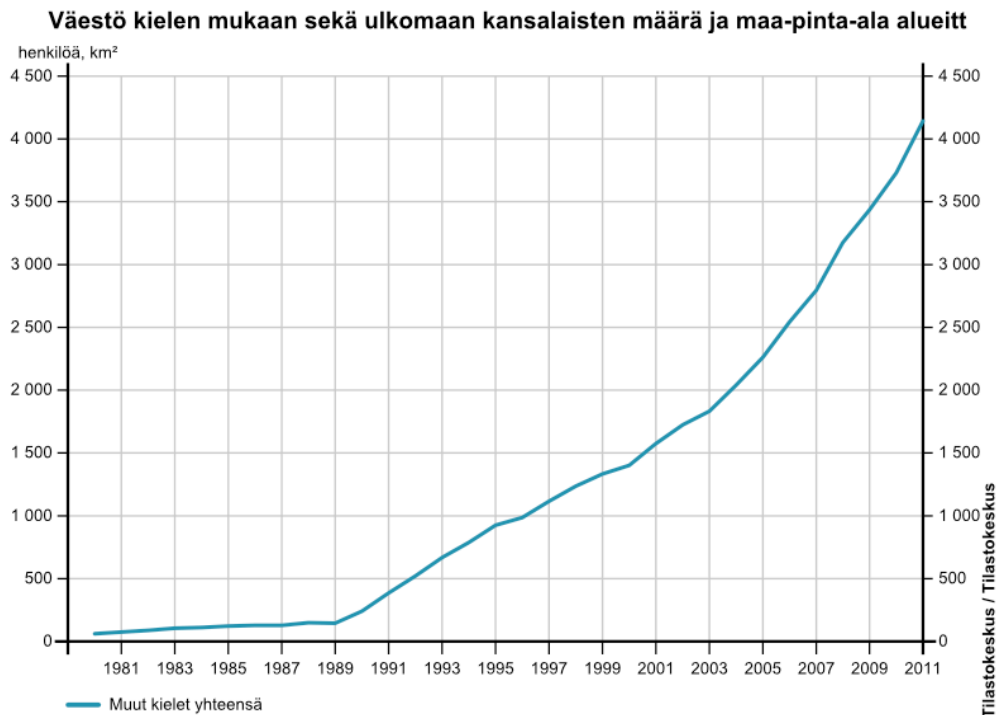
Monipuolinen väestörakenne on mahdollisuus ja haaste Vaasalle. Tulevaan työvoimapulaan voidaan saada apua maahanmuuttajatyövoimasta. Se edellyttää kuitenkin hyvää ja onnistunutta kotouttamista. Onnistunut kotoutuminen vaatii toisen kotimaisen kielen oppimisen sekä mahdollisuuden säilyttää oma kieli ja kulttuuri. Mikäli kotouttaminen epäonnistuu vaarana on syrjäytyminen. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

Kuva 2. Vastaanotetut pakolaiset tuhatta asukasta kohti 2001-2010 suurimmat kaupungit (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012.)

3.1 Vaasan kaupungin kotouttamispalvelut

Vaasan kaupunki tarjoaa monipuolisia palveluita kuntalaisille. Tässä luvussa keskitytään esittelemään niitä palveluita, jotka ovat keskeisimpiä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kaikki Vaasan kaupungin julkiset palvelut ovat avoimia niin maahanmuuttajille kuin valtaväestöllekin. Kansainvälistä suojelua anovien turvapaikanhakijoiden palveluista huolehtii Vaasan vastaanottokeskus (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008).

Kuva 3. Maahanmuuttajien määrä Vaasassa vuodesta 1981 vuoteen 2011 (Tilastokeskus 2011.)

3.1.1 Sosiaali- ja terveystoimet

Pohjanmaan tulkkeskus tarjoaa käännös- ja tulkkauspalvelua viranomaisille. Vuonna 2006 tulkkeskuksen palvelut tulivat maksullisiksi viranomaisille. Valtio maksaa pakolaisten vastaanotosta sopimuksen tehneille kunnille valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, jolloin tulkkaus- ja käännöspalveluiden tulee silloin liittyä kotoutumissuunnitelman laatimiseen, pakolaisten sosiaali- ja terveystoimiin, koulun ja kodin yhteistyöhön tai kotoutumista edistäviin palveluihin maahantulon alkuvaiheessa. Tulkkaus- ja käännöspalveluita tarvitaan enemmän maahantulon alkuvaiheessa, kielitaidon karttuessa palveluiden tarve vähenee. Kielen oppiminen voi kuitenkin viivästyä sairauksien, vamman, perheolojen tai pitkään lasten kanssa kotona olemisen vuoksi ja silloin tulkkaus- ja käännöspalveluita voidaan tarvita pitkäänkin. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

Ulkomaalaistoimisto järjestää kiintiöpakolaisten, oleskeluluvan saaneiden sekä

perheenyhdistämishojelman kautta tulneiden maahanmuuttajien kotoutumispalveluita ensimmäisen kolmen vuoden aikana. Inkerinsuomalaisten kotoutumispalveluita järjestetään vuoden ajan väestörekisteriin merkitsemisestä. Ulkomaalaistoimisto tuottaa perus- ja erityispalveluita, joiden tehtävä on helpottaa asettumista uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Ulkomaalaistoimisto tekee myös ennaltaehkäisevää työtä sekä tarjoaa konsultaatiota viranomaisille. Kaikille ulkomaalaisille tarjotaan ohjaus- ja neuvontapalveluita. Ulkomaalaistoimiston vastuualueet ovat seuraavat:

- kotoutumispalvelut
- sosiaalityö
- vastaanottopalvelut
- perheenyhdistämishojelma
- ohjaus, neuvonta, koulutus, konsultaatio ja tiedotus

Ulkomaalaistoimiston tavoitteena on maahanmuuttajien kotouttaminen, siten että maahanmuuttaja kokee olevansa osa yhteiskuntaa, pärjäävät itsenäisesti, löytävät omat vahvuutensa ja voivat olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Erilaisia keinoja kotouttamiseen on muun muassa yksilö- ja perhetyö, tiimityö, ryhmä- ja yhdyskuntatyö, verkostotyö ja poikkihallinnollinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamishojelma 2008.)

Vaasan kaupunki tarjoaa terveystalveluita maahanmuuttajille. Kiintiöpakolaisille sekä perheenyhdistämisen kautta maahan tulleeille ja Inkerinsuomalaisille tehdään terveystarkastus toisin sanoin maahantulotarkastus. Yleisesti terveydenhoito järjestetään väestövastuualueilla omalla terveystasemalla. Päivystysaikana pääterveystasema vastaa terveydenhuollosta. Lapsille toteutetaan rokotushojelmaa ja koululaiset pääsevat kouluterveydenhoidon piiriin aloitettuaan koulun. Pakolaisille annetaan tietoa terveyteen ja ravitsemukseen liittyvistä asioista. Opiskelijoille on järjestetty opiskelijaterveydenhuolto. Terveystenhuollon henkilöstö koulutetaan kohtaamaan monikulttuurista väestöä. Viranomaiset voivat

saada myös konsultaatio apua Auran sairaalasta Helsingistä esimerkiksi trooppisista taudeista, rokotusneuvontaa. Konsultaatiota voidaan pyytää myös kidutettujen kuntoutuskeskukselta tai ulkomaalisten kriisikeskukselta. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

Aikuissosiaalityö pitää sisällään viimesijaisen taloudellisen tuen muodon, toimeentulotuen. Yleensä toimeentulotukea haetaan toimeentulotukiyksiköstä, mutta maahanmuuttajien palveluohjaajat toimivat keskitetysti sosiaalivirastossa. Vammaisten ja vaikeasti vammaisten on mahdollisuus saada kuljetuspalvelua, palveluasumista, tulkkipalveluita sekä kodin muutostöitä. Myös apuvälineitä ja laitteita annetaan tarpeen mukaan. Päivisin järjestetään muun muassa suojatyötä ja päivätoimintaa. Tarpeen mukaan on mahdollisuus laitoshoidon tai -asumiseen. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

3.1.2 Asumispalvelut

Maahanmuuttajille löytyy useita eri vuokranantajia, suurimpana Vaasassa Pikipruukki Oy. Muita suuria vuokranantajia on muun muassa SATO- asunnot, YH-asunnot, VOAS ja Ristinummen kiinteistöpalvelut. Vuokra-asuntoja välittävät myös kiinteistövälittäjät ja isännöintitoimistot. Suurista asunnoista on pulaa, koska maahanmuuttajaperheet ovat usein suuria. Asunnon saannin perusteet ovat samat kuin valtaväestöllä. Kiintiöpakolaisille varataan ensiasunto etukäteen. Maahanmuuttajat ovat oikeutettuja asumistukeen sekä muihin asumiseen liittyviin tukiin samoilla perusteilla kuin valtaväestö. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

3.1.3 Koulutuspalvelut

Varhaiskasvatuspalvelut ja päivähoito järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoitossa ja leikkitoimintana. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille elämyksiä, kokemuksia ja opetusta. Tarkoituksena on auttaa lasta kasvamaan oma-aloitteiseksi, yhteistyökykyiseksi ja itsenäiseksi. Vastuu lapsen kasvatuksesta on perheillä, päivähoito tukee lasten kasvatusta. Yhteistyö perheen ja päivähoidon välillä on tärkeää. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Vaasan

varhaiskasvatussuunnitelma 2005.)

Päivähoito luo lapselle perustan koulunkäynnille ja opettaa suomalaisesta kulttuurista niin vanhemmille kuin lapsillekin. Lapsia tuetaan kielen kehityksessä ja oman kielen ja kulttuurin vahvistamisessa. Päiväkodissa laaditaan lapselle oma kotouttamissuunnitelma. Lapsella on mahdollisuus oppia päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa luontevasti suomea toisena kielenä lasten ja aikuisten kanssa. Suomea harjoitellaan arjen tilanteissa mutta myös suunnitelluissa opetustuokioissa yksin ja ryhmässä. Monikulttuurisessa ryhmässä lapset oppivat toisiltaan arvoja, tietoja ja taitoja, heidän ryhmätyöskentelytaitonsa kehittyvät. Myös vaihtelevat opetustekniikat ovat hyödyksi niin maahanmuuttajalapsille kuin suomalaisillekin. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005; Banks 2002.)

Ulkomaalaistoimisto auttaa perheitä saamaan päivähoitopaikan ja neuvoo varhaiskasvatuksen polun alkuvaiheessa. Vaasassa maahanmuuttajalasten varhaiskasvatus perustuu yleisiin tavoitteisiin sekä lapsen kielen ja kulttuurin huomioimiseen. Yksilöllinen huomiointi auttaa lasta rakentamaan identiteettiään ja arvostus ja kiinnostus lapsen kulttuuriin luo pohjan hyvän itsetunnon rakentumiselle. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005.)

Aluksi maahanmuuttajalapset voivat olla kahden lapsen paikalla resurssien puitteissa 3–6 kk. On tärkeää, että lapsi tutustuu päivähoitoon vanhempien kanssa. Tulkkia käytetään perheen ja päivähoidon yhteistyössä tarpeen mukaan. Lapsille tehdään varhaiskasvatussuunnitelma, jota päivitetään vuosittain. Vanhempainiltoja järjestetään vuosittain etenkin toimintakauden alettua syksyllä. Päiväkodeissa kiertää suomi toisena kielen -opettaja ja erityislastentarhanopettajat. Syksyllä 2009 on aloitettu ensimmäinen esiopetusryhmä, jossa harjoitellaan kouluvalmiuksia. Lapsen oman äidinkielen opetusta järjestetään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. (Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008; Opetushallitus 2009.)

Opetushallituksen laatiman maahanmuuttajien valmistavan opetuksen

opetussuunnitelman mukaan valmistava opetus on perusopetuslain (628/1998) mukaista maahanmuuttajille järjestettävää perusopetusta ja tarkoitettu niille oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito tai muut valmiudet eivät vielä ole riittäviä yleisopetuksessa opiskeluun. Perusopetuslain mukainen valmistava opetus kestää yleensä noin vuoden ja tavoitteena on, että oppilas saavuttaa sellaiset kielelliset valmiudet ja oppiaineiden tiedot ja taidot, jotta voi siirtyä yleisopetukseen omaan lähikouluun. (Opetushallitus 2009; Vaasan maahanmuuttajien kotouttamissuunnitelma 2008.)

Perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan Inkerinpuiston päiväkodissa, Malmöntalon päiväkodissa ja Ristinummen päiväkodissa (esiopetus) sekä Palosaaren, Huutoniemen, Länsimetsän, Nummen ja Suvilahden kouluissa (alakoulut) sekä Variskan ja Vöyrinkaupungin kouluissa (yläkoulut). Ruotsinkielinen valmistava opetus järjestetään niille maahanmuuttajille, jotka ovat jo aloittaneen ruotsi toisena kielenä opiskelun. Opetus järjestetään Vasa Övningskolassa. Lapset siirtyvät samassa koulussa perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen. (Vaasan kaupunki 2012; Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008.)

3.2 Järjestöt kotouttamispalveluiden tuottajina

Vaikka kunta ja työ- ja elinkeinotoimistot ovat ensisijaisesti vastuussa kotouttamistoimista, ovat kansalaisjärjestöt tärkeässä osassa täydentämässä maahanmuuttajapalveluita. Kansalaisjärjestöt toimivat kotoutumista tukevien palveluiden kehittämisessä, suunnittelussa sekä toteuttamisessa. Ne tuottavat palveluja ja auttavat ja neuvovat turvapaikanhakijoille sekä tekevät osaltaan kotouttamistyötä. Kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta maahanmuuttoasioissa tarvitaan lainvalmistelun ja maahanmuuttopolitiikan kehittämisessä (Sisäasiainministeriö 2012). Järjestöt ovat toimineet pitkään räätälöityjen maahanmuuttajapalveluiden tuottajina ja tukevat maahanmuuttajaväestön verkostoitumista valtaväestön kanssa, kielen ja kulttuurin oppimista sekä elämänhallinnassa ja arjessa pärjäämisessä. Vertaistukitoiminta, kulttuurisensitiiviset palvelut sekä maahanmuuttajien omat järjestöt ovat

kolmannen sektorin palveluista erityisasemassa erityisyytensä vuoksi. Usein järjestöjen haasteena on rahoitus. Vaasassa toimii suuri joukko monikulttuurisia toimijoita muun muassa Kansainvälinen Kulttuuriseura MIRA ry, Vaasan Setlementtiyhdistys ry ja myös seurakunnat. (Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012-2015; Monikulttuurinen Vaasa 2012.)

3.3 Kotouttamista edistävät projektit Vaasassa

Vaasassa toimii monia kotouttamista edistäviä projekteja, jotka ovat monipuolinen lisä kunnan tarjoamille palveluille. Osa projekteista on valtakunnallisia, koko Suomen kattavia projekteja, osa on pienempiä vain Vaasassa toimivia hankkeita. Suomessa on aloitettu vuonna 2008 palvelurakennemuutos, jonka tavoitteena on sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaaminen tulevaisuudessa, niin että palvelut vastaavat kasvaneisiin tarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenalan toimintaympäristö muuttuu. Se edellyttää sitä, että henkilöstöä koulutetaan ja heidän tietämystään lisätään. Toimintamuotoja ja työmenetelmiä tulee myös pohtia uudelleen ja johtajuutta kehittää. Muutoksen aikana on huolehdittava myös henkilöstön riittävyydestä. (Kaste ohjelma 2008–2011, 10.)

3.3.1 Osallisena Suomessa -projekti

Osallisena Suomessa projekti on sisäasianministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Kuntaliiton, Suomen kulttuurirahaston sekä Svenska Kulturfondenin yhteistöprojekti, joka pyrkii kehittämään ja parantamaan maahanmuuttajien integraatiota Suomeen. Projekti kesää vuoden 2013 loppuun. Kunnat järjestävät erilaisia kotoutumisen pilottihankkeita, joita arvioidaan ja pyritään kehittämään pysyväksi toimintamuodoksi. Erityisesti panostetaan kielen oppimiseen ja opetukseen sekä työllistymiseen mutta myös yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta kokeillaan. Vaasan kaupunki on mukana hankkeen kaikissa kolmessa osassa. (Osallisena Suomessa -kotoutumiskokeilu käynnistyy. 2011; Osallisena Suomessa 2010.)

Vaasan ulkomaalaistoimisto järjestää erityistä tukea tarvitseville maahanmuuttajamiehille ja naisille yksilöllisesti räätälöityjä kotoutumiskursseja, joiden

tarkoituksena on lisätä toiminnallisuutta sekä antaa mahdollisuus löytää oma paikka Suomalaisessa yhteiskunnassa. Osallisena Suomessa -projektin puitteissa järjestetään nuorten foorumi, jossa nuoret oppivat kansalaisaitoja sekä saavat tietoa yhteiskunnallisista asioista, tarkoituksena on tukea nuorten osallisuutta. Kolme kuukautta kestävä karavaanikurssi on tarkoitettu maahanmuuttajille, jotka tarvitsevat erityistä tukea kielen oppimiseen. (Osallisena Suomessa -kotoutumiskokeilu käynnistyy. 2011; Osallisena Suomessa 2010.)

3.3.2 KASTE-hanke

KASTE-hanke on sosiaali- ja terveyshuollon kehittämisohjelma, jolla pyritään muuttamaan toimintatapoja siten, että edistäisivät paremmin väestön hyvinvointia ja terveyttä. Joitain toimenpiteitä toteutetaan kunnallisella tasolla, osa toimenpiteistä on alueellisia, kun taas osa toteutetaan valtakunnallisten toimijoiden aloitteesta. Tämä edellyttää hyvää moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden ja hallintoalojen välillä. Kehittäminen ja hyväksi havaitut menetelmät pyritään ottamaan perustyöksi ja hyviä käytäntöjä pyritään levittämään. (Kaste ohjelma 2008-2011, 11.)

KASTE-hankkeen yhtenä tavoitteena on luoda hyvät yhteistyöverkostot valtakunnallisesta kehittämisestä vastaavien toimijoiden välillä muun muassa Stakes , työterveyslaitos ja kansanterveyslaitos. Myös alueellista yhteistyötä tarvitaan. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja osaamiskeskusten rooli on tärkeä osaamisen vahvistamisessa. Peruspalveluiden parantaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy lisäävät kustannustehokkuutta. Kehittämisohjelmassa on nostettu esiin asioita, joilla sosiaali- ja terveydenhoidon laatua voitaisiin edistää; parannetaan palvelujen vaikuttavuutta, parannetaan palvelurakenteita ja asiakasprosesseja, otetaan käyttöön uusia teknologiaratkaisuja ja palveluinnovaatioita sekä kehitetään johtamista ja henkilöstörakennetta. (Kaste ohjelma 2008-2011,11–12.)

KASTE-hankkeen päätavoitteet pohjautuvat ovat sosiaali- ja terveydenalan tärkeimpiin pitkän aikavälin strategiaan tavoitteisiin. Tavoitteina on että väestön 1) osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee, 2) hyvinvointi ja terveys

lisääntyvät ja hyvinvointi ja terveyserot kaventuvat sekä 3) palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat ja alueelliset erot vähentyvät. Kunnat ja alueet voivat tarpeidensa mukaisesti määrittää itselleen omat tavoitteensa joita kohti tavoitteiden saavuttamista. Vaasassa on panostettu erityisesti maahanmuuttajatyön kehittämiseen. Osa tavoitteista on kuitenkin valtakunnallisia ja ne edellyttävät valtakunnallista yhteistyötä. Pää tavoitteiden pohjalta on luotu konkreettiset toimenpiteet, joita aletaan toteuttamaan. Nämä 39 toimenpidettä on aikataulutettu ja niille on nimetty vastuuhenkilöt, jotka seuraavat ohjelman etenemistä. Projektin tavoitteisiin pyritään vastaamaan

- Ehkäisemällä ongelmia ja puuttumalla niihin mahdollisimman varhain
- Varmistamalla henkilöstön riittävyys ja osaaminen ja
- Luomalla sosiaali- ja terveydenhuoltoon eheät palvelukokonaisuudet ja vaikuttavat toimintamallit. (Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011, 1.)

Väestön hyvinvointi on suuri tavoite, jonka toteuttamiseen tarvitaan yhteiskunnan, kuntien, lähiympäristön kuin yksilönkin panos. Nykypäivän haasteita ovat muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, päihteet, työttömyys, asunnottomuus, koti- ja vapaa-ajantapaturmat, väkivalta ja ylipaino. Ongelmien ennalta ehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat tärkeitä ja vaikuttavia tapoja. Varhainen puuttuminen koskee kaikkia ikäryhmiä, ei vain lapsia ja nuoria. (Kaste ohjelma 2008-2011, 17–18.)

3.3.3 Pohjanmaan Perhekaste

Monikulttuurisen perhetyön palvelukokonaisuuden kehittäminen on yksi Pohjanmaan Perhekasteen tavoite. Monikulttuurisuus nähdään Pohjanmaalla voimavarana, mutta myös haasteena. Se luo paineita maahanmuuttajille suunnattuihin palveluihin sekä peruspalveluihin. Kehitettäviä kohteita on maahanmuuttajien integroiminen ja kotoutuminen yhteiskuntaan, joka mahdollistetaan saumattomalla sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä. Kahden

kulttuurin väliset ongelmat ja toisen sukupolven maahanmuuttajat luovat haasteita palveluiden parantamiselle. Pohjanmaan alueella monikulttuurista työtä tehdään kaikilla sektoreilla.

Monikulttuurisen perhetyön tavoitteita ovat

- Maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen, kotoutumisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy paremmilla ja oikea-aikaisilla palveluilla, tiedolla ja osaamisella
- Kaksisuuntaisen integraation tukeminen

(Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011, 7–9.)

Pohjanmaan Perhekaste on kaksikielinen hanke, joka toimii Pohjanmaan alueella. Hanketta hallinnoi Vaasan kaupunki. Kaikki Pohjanmaan 17 kuntaa ovat mukana Pohjanmaan Perhekaste hankkeessa. Mukana on myös Vaasan sairaanhoitopiiri. Pohjanmaan Perhekaste projekti yrittää juurruttaa hyviä käytäntöjä Pohjanmaan alueelle ja pyrkii luomaan vankan perustan pitkälle tähtäävälle kestäväälle kehittämiselle. (Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011, 3.)

Hanketta suunnitellessa on lähtökohtana olleet olemassa olevat peruspalvelut ja niiden kehittämistarpeet. Yhdeksi kehittämiskohdaksi on noussut lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Hankevalmistelussa huomioitiin alueelliset erot esimerkiksi alueelliset ja väestöryhmittäiset hyvinvointi- ja terveyserot esimerkiksi Vaasan seudulla ulkomaalisten osuus on 3,9 % ja Suupohjan rannikkoseudulla 4,3 %. Pohjanmaan voimavarana on laaja verkosto ammatillisia osaajia. SONet, BOTNIA, Finlandssvensk kompetence centrum sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Välfärdcenter edistävät hankkeen toteutumista. (Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011, 3.)

Pohjanmaan Perhekaste -hankkeessa keskitytään lasten, nuorten ja perheiden palveluiden yhtenäistämiseen ja selkeyttämiseen. Tavoitteena on palvelut, jotka vastaavat tarpeisiin, ovat oikea aikaisia ja toimivia. (Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011, 4.) Pohjanmaan Perhekaste -hanke on jatkunut

Pohjanmaan Perhekaste 2 -hankkeella, jossa painopiste on varhaisessa tuessa ja puuttumisessa, perhetyössä, erityisosaamisen tuominen peruspalveluihin sekä asiakkaiden osallisuuden lisääminen. Ensimmäisessä Pohjanmaan Perhekaste -hankkeessa keskityttiin huomattavasti enemmän monikulttuuriseen työhön, kun taas hankkeen seuraajan tavoitteet liittyvät yleisesti perheiden hyvinvoinnin ja peruspalveluiden kehittämiseen. (Pohjanmaan Perhekaste 2 2012.)

3.3.4 Welcome Office

Welcome Office on Osallisena Suomessa , SHAISYD sekä Bothnia Integration -projektien pohjalta kehitetty matalankynnyksen neuvontakeskus maahanmuuttajille sekä viranomaisille. Projektit ovat tehneet omalta osaltaan alueellista selvitystä keskuksen tarpeellisuudesta alueella. Keskuksen tavoitteena on palvella asiakkaita ilman ajanvarausta sekä kartoittaa heidän ohjauksen ja neuvonnan tarve. Maahanmuuttajat saavat keskitetysti tietoa yhteiskunnasta, rekrytoinnista, työelämästä, viranomaispalveluista sekä maahanmuutosta. Tavoitteena on myös verkostoitua muiden kunnan toimijoiden kanssa, välittää tietoa viranomaisille sekä työnantajille sekä luoda positiivista ja kansainvälistä imagoa alueelle. Pitkän tähtäimen suunnitelmana on luoda toiminnasta pysyvä palvelumuoto. Welcome Office jakautuu kolmeen pääalueeseen; Närpiöön, Pietarsaareen sekä päävastuussa olevaan Vaasaan. Lähikunnille annetaan myös kiertävää neuvontaa. Hankkeen rahoituksesta vastaavat Pohjanmaan liiton Euroopan aluekehittämisrahasto, Pohjanmaan ELY-keskuksen Euroopan Sosiaalirahasto sekä mukaan lähteneet kunnat. Kuntien omavastuuosuus hankkeesta on 50%. (Welcome Office 2012-2013.)

3.3.5 Maahanmuuttajasta kuntalaiseksi

Maahanmuuttajasta kuntalaiseksi on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama maahanmuuttajien kotouttamista edistävä hanke, jonka tarkoitus on parantaa maahanmuuttajien työllisyyttä sekä osallisuutta. Hankkeen tarkoituksena on ottaa käyttöön aikaisemmin hyviksi koettuja parhaita käytäntöjä, joita seurataan, kirjataan ja levitetään koulutusten kautta. Hankkeen vahvuutena on laaja yhteistyöverkosto Rannikko Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon

kuntayhtymän ja Pietarsaaren seutukunnan sekä Terveystieteiden ja Hyvinvoinninlaitoksen kanssa sekä vahva kotouttamiseen liittyvä osaaminen, maahanmuuttajien osallistuminen kehittämistyöhön sekä hyvä työllisyystilanne. (Maahanmuuttajasta kuntalaiseksi 2012.)

3.3.6 Jalla

Jalla-hanke on jatkoa Maahanmuuttajat matkalla työhön -hankkeelle, jonka kautta saadut hyvät käytännöt ja verkostot ovat toimineet pohjana Jalla-hankkeelle. Hankkeen tarkoituksena on parantaa työttömien ja syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien työllisyysmahdollisuuksia sekä tarjota heille henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa etenkin työnhakuun. Jalla-hanke on järjestänyt erilaisia kerhoja ja kursseja kuten SenioriittaS, Misterit-kurssit sekä DOORS-työnhakukursseja, joiden tarkoituksena on aktivoida maahanmuuttajia sekä etsiä heille työ-, koulutus- ja työelämävalmennuspaikkoja. (Jalla 2012.)

4. KEHITTÄMISTOIMINTA

Kehittäminen on noussut viimeaikoina yhdeksi yhteiskunnalliseksi strategiseksi välineeksi. Aikaisemmin kehittäminen on nähty osana työntekoa, eikä sitä ole erikseen määritelty. Se on jäänyt työn tekemisen jalkoihin. Viime aikoina on alettu vaatia tiedon ja sen tuottamisen läpinäkyvyyttä. Myös kehittämismenetelmiin on alettu kiinnittää laajempaa huomiota. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 17.)

Kehittäminen on systemaattista toimintatapojen muuttamista, jossa kehitetään joko osaamista tai tehtäväkokonaisuuksia sekä sovellettavia toimintatapoja ja säädöksiä. Kehittämistyö kuuluu koko organisaatiolle, jossa johdolla on tärkeä tehtävä johtaa kehittämistä oikeaan suuntaan. Tuloksena on parempi, tuloksellisempi, tehokkaampi tai sujuvampi toimintatapa. Organisaation kulttuuri vaikuttaa kehittämistyöhön. Vaikka selkeät kehittämisstrategiat esitettäisiin julkisesti ja saataisiin työyhteisö sitoutumaan kehittämistyöhön, organisaatiossa tapahtuu kasvua ja kehittymistä ilman että organisaatio on siitä itse tietoinen, lopputulokseen pääseminen ei siis ole aina taattu. (Kirjonen 2007, 117–118.)

Kehittämistyö lähtee liikkeelle usein organisaation johdon tyytymättömyydestä senhetkiseen tilanteeseen, jonka seurauksena organisaatiossa tehdään erilaisia tilanneanalyysyjä ja kyselyitä tilanteen selvittämiseksi. Kyse on usein henkilöstöstä, mutta myös ohjausjärjestelmässä tai johdon organisoinnissa saattaa olla heikkouksia. Johdon innostunut asenne luo hyvän kehittämisen ilmapiiriin. Jos henkilöstö ei lähde kehittämistoimintaan mukaan tulokset ovat epävarmoja. Aloite kehittämiselle voi tulla myös henkilöstöltä, josta neuvotellaan ennen hyväksymistä. Työntekijä voi olla paras kehittämistarpeen havaitsija. (Kirjonen 2007, 119.)

Kehittäminenkin kulkee ajan virtauksessa ja muuttuu uusien trendien ja muutosten ilmaantuessa. Nämä vaikuttavat myös kehittämisen menetelmiin. Esimerkiksi kun kehittämisen pääteemat kohtasivat tehokkuusajattelun syntyä tähän ajatteluun sopivat menetelmät kuten benchmarking ja laatumenetelmät. Kehittämistyö ei voi olla neutraalia asiantuntijatyötä, vaan kehittäjän on tunnettava organisaatio, puitteet sekä toiminnan rajat ja näkökulmat joiden kautta toimintaa aletaan

kehittää. (Seppänen-Järvelä 2007, 17; Kirjonen 2007, 121.)

Laadun hallintaan sosiaali- ja terveydenalalla alettiin kiinnittää enemmän huomiota 90-luvun alussa, jolloin perustettiin laatuneuvosto joka pohti ja kirjasi ylös sosiaali- ja terveydenalan laatupolitiikan. Laaditussa suosituksessa painotettiin, että laatutyö tulisi osaksi jokapäiväistä arkea ja että asiakaslähtöisyys nostetaan yhdeksi tärkeimmistä asioista. Myös tiedon lisääminen nähtiin tärkeänä laadunhallinnassa ja sen kehittämisessä. Vaikka valtakunnallisia suosituksia oli eri aloilla, laatutyö kehittyi epätasaisesti. (Pekurinen, Räikkönen, Lehtinen 2005, 10.)

Suomessa kehittämistyö eteni hieman hitaammin kuin muissa länsimaissa. Suomessa keskityttiin 1970-luvulla työsuojeluun sekä työn fyysisten työolojen kehittämiseen kun taas maailmalla oltiin jo uusissa työn organisaatiomalleissa. Aktiivisesti työelämää alettiin kehittää 1980-luvulla jolloin erilaiset kehittämishankkeet saivat alkunsa. Silloin syntyi myös uudistus, jonka tarkoituksena oli hallita julkisen sektorin kasvun pysäytys tai supistaminen. Tulosojohtaminen oli tämän ajan kehittämistrendi. EU:n myötä 1990-luvun puolivälissä laatuajattelu yleistyi organisaatioissa. Etenkin benchmarking-menettelmää alettiin hyödyntää. Kehittämissuuntina olivat laatu, projektikehittäminen sekä verkostoituminen. Laatusuosituksot ja -käsikirjat yleistyivät 2000-luvulla. Palveluiden modernisaatio ja uudistaminen, jatkuva kehittämistyö sekä vaikuttavuuden arviointi ovat olleen viime vuosien ajattelutapoja. Seppänen toteaa kuitenkin lopuksi, että vaikka ajatussuuntauksot ovat painottuneet aikajanalla eri asioihin, kehittämistyössä käytetään samoja keinoja ja menetelmiä, trendeistä riippumatta Hän muistuttaa ettei onnistuneeseen kehittämiseen vaikuta juurikaan oikean kehittämismenetelmän valitseminen vaan sitoutuminen itse kehittämistyöhön. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 19–21.)

Vuonna 2008 aloitetussa kansallisessa sosiaali- ja terveydenalan kehittämisohjelmassa kehitetään johtamisen ja toiminnan kehittämisen lisäksi päätöksentekoprosesseja ja laadun hallintaa. KASTE-hankkeessa on luotu hyviä käytäntöjä, joita pyritään levittämään ja saattamaan henkilöstön tietoisuuteen. Hyvät käytännöt ovat vanhoja tai uusia toimivia työntekomalleja, joiden on arvioitu tuottavan asi-

akkaalle positiivisia vaikutuksia. Käytännöt kuvataan niin selkeästi, että ne voidaan ottaa ongelmitta käyttöön eri yksiköissä. (Pekurinen ym. 2005, 3,13.)

Laatutyön keskeisimpiä periaatteita ovat eettiset periaatteet kuten ihmisarvo, itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Näiden lisäksi toimintaa ohjaavat erilaiset poliittiset strategiat, lait ja asetukset, ammatilliset sitoumukset, jotka kunnan päätöksentekoprosessin kautta tuottaa palvelujärjestelmien ja palveluiden tuotoksia. Laatua on kokonaisuus joka koostuu palvelun, organisaation, tuotteen tai prosessin kyky täyttää sille asetetut tavoitteet ja odotukset. Hyvä laatu nähdään sellaisena palveluna, jossa asiakkaan tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti ja oikeassa paikassa. Pekurinen ym. painottaa, että hyvä laatu on sellaista palvelua joka pyrkii parhaaseen tietoon tai näyttöön perustuvaan palveluun joka tuottaa asiakkaalle hyvinvointia minimoiden riskit, mutta pysyy myös sille asetetussa budjetissa. (Pekurinen ym. 2005.)

Sosiaali- ja terveysalalla kehittämien on nykyään vakiintunut toimintatapa. Kehittämistoiminta tulee entisestään vain lisääntymään lähivuosien aikana. Kehittämisen menetelmistä ei ole kattavaa tietovarantoa toisin kuin tutkimusmenetelmistä. Seppänen arvelee sen johtuvan siitä, että kehittämismenetelmät eivät vielä ole tarpeeksi luotettavia tai käyttökelpoisia. Organisaatioiden rakenteiden riittämättömyys, kehittämisen riittämätön vahvistaminen tai hajanainen projektikehittäminen ovat olleet osana vaikuttamassa siihen, ettei kehittämismenetelmien tieto ja taito ole lisääntyneet. (Seppänen-Järvelä 2007, 17.)

4.1 Kehittämismenetelmä

Kehittämismenetelmä on väline tai keino päästä tavoiteltuun tulokseen. Kehittämisen menetelmiä voidaan verrata tutkimuksiin. Tutkimusmenetelmän valinta on osa tutkimusstrategiaa. Menetelmä antaa mahdollisuudet vastata tutkimusongelmaan aineiston pohjalta. Tutkimusongelma määrittää millaista tutkimusotetta hyödynnetään. Kehittämistyössä menetelmien valinnat eivät ole yksiselitteisiä. (Seppänen-Järvelä 2007, 20.)

Glaserin ja Straussin (1967) mukaan menetelmät ovat usein kehittyneet tiettyyn kontekstiin sopiviksi, eikä niitä aina pystytä irrottamaan asiayhteydestään. Se, että kehittämistavasta voidaan puhua menetelmänä, vaaditaan menetelmän irrottamista kontekstista. On olemassa valtavasti erilaisia kehittämisen käytäntöjä ja menetelmiä, joista osa on hyvin kontekstiin sidottuja, tiettyihin tilanteisiin ja käyttöyhteyksiin tarkoitettuja, joista voi kehkeytyä työn edetessä uusia kehittämismenetelmiä. Kehittämismenetelmä pitää voida siirtää toiseen kontekstiin ilman, että itse menetelmä muuttuu. Se ei ole aina täysin mutkatonta. Yritysmailmaan suunnitellut johtamis- ja kehittämisopit eivät ole aina siirrettävissä julkishallinnon rakenteisiin. Yksityisten ja julkisten palveluiden toimintaperiaate on erilainen. Yksityiset yritykset voivat valita asiakkaansa ja maksimoida voiton, kun taas julkiset palvelut tavoittelevat yhteistä hyvää, ovat julkisia ja joutuvat usein altistumaan kritiikille. Julkisen organisaatioiden tulee noudattaa hyvän hallinnon periaatteita. (Virtanen ym. 2005, 49–51; Seppänen-Järvelä ym. 2007, 22–23.)

Menetelmistä puhuttaessa tutkimus ja kehittämistyö kohtaavat. Paljon sosiaalitieteissä käytettyä toimintatutkimusta voidaan kutsua tutkimuksen ja kehittämistyön kombinaatioksi, jolle tyypillistä on käytännönläheisyys, osallistuminen sekä muutokseen pyrkiminen saatujen tulosten perusteella. Tutkija tekee intervention tutkittavaan kohteeseen ja osallistuu sekä osallistaa tutkimukseen osallistuvia. Muutokseen pyrkiminen on avainasemassa. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 24.)

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana julkishallinnossa on tapahtunut suuria rakenteellisia muutoksia, myös toimintatavat ovat muuttuneet. Julkishallinnon organisaatioissa muutos on tapahtunut etenkin ajattelutavoissa. Vallalla ovat asiakaskeskeinen palveluajattelu, strategiaosaamisen vahvistaminen sekä tulosohjauksen noudattaminen. Suurimmat muutokset liittyvät johtamis- ja seurantajärjestelmien kehittämiseen. Nyt panostetaan enemmän tulokseen sekä vaikuttavuuteen kun taas aikaisemmin keskityttiin toimintoihin sekä resursseihin. Tätä ilmiötä voidaan kutsua uudeksi julkisjohtamiseksi (new public management). (Virtanen & Wennberg 2005, 46.)

Kehittämistyössä on tapahtunut kulttuurinmuutos. Aikaisemmin kehittämistyö oli vain johtajien, suunnittelijoiden ja konsulttien tehtävänä, jolloin työn suunnittelua, johtamista ja toteutusta pidettiin toisistaan erillisinä toimintoina. Oli tarkoin määriteltäviä tehtäväkuvia ja henkilöt, joille toiminnan kehittäminen kuului. Koska asiat oli tarkkaan määriteltäviä, ei vapaammalle toiminnan kehittämiselle ollut tarvetta eikä edes mahdollisuutta. Sommerfeldin (2005) mukaan nykyisessä työkulttuurissa on alettu arvostaa uutta ammatillisuutta johon liittyy saumattomasti aloitteellisuus, innovatiivisuus ja oppiminen. Toiminnan arviointia pidetään tärkeänä, jotta uudistaminen on mahdollista. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 29.)

Organisaatioissa koettu muutostarve tai -paine ajaa organisaatiota kehittymään ja muuttumaan. Prosessijohtamisessa ja muutosjohtamisessa tarvitaan muutoksen aikaansaamiseksi vahva organisaation tunne muutostarpeesta. Meneillään on julkishallinnon organisaatioiden muutosprosessi, jossa prosessiajattelulla tulee olemaan suurempi rooli aikaisempaan tulosityksistöihin perustuvaan organisaatiohierarkiaan verrattuna. Kyse on linjaorganisaation vähitellen tapahtuvasta siirtymisestä prosessiorganisaatioiden suuntaan. (Virtanen 2005, 51–53.)

Muutos uuteen ammatillisuuteen on herättänyt ajattelemaan teorian ja käytännön välistä vastakkainasettelua, jolloin teoria nähtiin tutkijoiden alana ja kehittäminen kuului käytännön työntekijöille. Haverinen (2005) esittelee näiden tilalle tulleen uuden käsitteen; käytäntötutkimuksen, joka on kontekstiin suunniteltua ja johon vaikuttavat niin tekijät kuin mahdollisuudetkin. Erilaiset osaamista ja asiantuntijuutta palvelevat menetelmät ovat nousseet kysytyiksi. Kokemukseen ja vertaukseen pohjautuvat menetelmät tuottavat ajankohtaista tietoa ilmiöstä, jonka pohjalta voidaan toimintaa kehittää. Tanskassa kehitetty asiakaslähtöinen Bikva -malli on hyvä esimerkki hyvin onnistuneesta menetelmäkehittelystä, jossa mukana ovat olleet asiakkaat itse ja muut toimijat. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 29–30.)

Kehittämistoiminta on tietyn organisaation aikaansaama toimijoiden kokonaisuus,

johon voi liittyä myös ulkopuolisia kehittämisen konsultteja tai muita ammattilaisia. Ne tuovat mukanaan organisaatioon omanlaisensa toimintatavat, käsitteet ja tausta-ajatukset. Scheinin (1999) mukaan ulkopuolisten kehittäjien tietoisuus kehittämisen taustatiedoista tai viitekehyksistä on vaihtelevaa, myös se, kuinka julkisesti eri ajatukset ja toimintatavat tuodaan julki eroaa organisaatioiden ja toimijoiden välillä. Suomessa organisaatiot tai julkiset toimijat kuten Terveystieteiden tutkimuskeskus eivät ole ottaneet omakseen tiettyä kehittämissuuntausta, vaan toimivat lähinnä tämänhetkisten kehittämistrendien mukaan. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 25.)

Kehittämistyö voidaan jakaa kahteen osaan; 1) työn ja työyhteisöjen kehittämiseen sekä 2) substantiaaliseen kehittämistavoitteeseen. Tällaiset menetelmät ovat tarkoitettu pääasiassa työyhteisön ja työn kehittämiseen muun muassa toiminnan, perustehtävän kirkastamisen, työkuulttuurin ja hyvinvoinnin kehittämiseen. Yleisesti puhutaan paljon työyhteisön ja työn kehittämisestä, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollossa kehittämiskohteet ovat usein substantiaalisia kehittämiskohteita eli liittyvät suoraan jonkin ongelman ratkaisuun. Niissä pyritään löytämään uusi, parempi työkäytäntö muuttuneeseen tilanteeseen esimerkiksi varhainen puuttuminen. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 26.)

Kehittämissuuntauksia on kolme: asiantuntija-, suunnittelu- ja kommunikaatiokehittäminen. Asiantuntijaohjautuvassa kehittämistyössä painopiste on tuotanto ja tuloskeskeisyydessä. Konsultit, kouluttajat ja muut päättäjät ja asiantuntijat ovat pääosassa, jossa huomioidaan koulutus ja yhteistyö. Suunnitteluohjautuvassa kehittämistyössä keskiössä on aktiivinen osallistuminen ja itsenäisyys. Tällaisia kehittämismenetelmiä on muun muassa osallistava suunnittelu, työn piirteiden arviointi ja työkonferenssi. Kommunikaatio-ohjautuvassa kehittämisessä nähdään tärkeänä prosessiin ja strategiaan keskittyminen ja suunnitelmien teko. Niin kommunikaatio-ohjautuvassa kuin suunnitteluohjautuvassa toimintatavassa työntekijöiden rooli kehittäjinä on tärkeä. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 28.)

Tulevaisuudessa tullaan hyödyntämään yhä enemmän organisaatioiden kriittisiä ja tulevaisuuteen suuntaavia toimintaympäristöanalyyskejä. Näiden avulla voidaan kehittää kokonaisvaltaisesti strategiaprosesseja dynaamisiksi kokonaisuuksiksi. Julkishallinnossa kehittäminen on hidasta ja vaikeaa. Hallintokuntien väliset rajat ovat sitovia, vaikka niitä pyritään murtamaan. Organisaatiokulttuurit ovat vahvoja, mitkä ideaalitulanteessa toimivat hyvin, mutta pahimmillaan estävät uusien ideoiden ja hyvien käytäntöjen siirtymisen hallintoalalta toiselle. Oppivalle organisaatiolle on tyypillistä sosiaali- ja terveysalalla verkostoiden luominen yli hallintorajojen. Ongelmana saattaa olla strategisen kyvykkyyden puute, joka veisi eteenpäin verkostoajattelua ja verkostokumppaneilta oppimista. Menetelmällinen kyvykkyys ja mahdollisuudet luoda uusia toimintatapoja, menetelmiä ovat osa kehittäjän asiantuntijuutta. Kehittämisen asiantuntijuus ei ole pelkkää teknistä osaamista vaan henkistä pääomaa, jonka varassa tehdään ratkaisuja ja joka on myös väline vallankäyttöön. (Virtanen ym 2005, 50; Seppänen-Järvelä ym. 2007, 28.)

4.2 Katsaus kehittämisen menetelmiin

Hyviin käytäntöihin on viimeaikoina kiinnitetty erityisesti huomiota. Useiden projektien tarkoituksena on levittää hyviä käytäntöjä sosiaalialan kentälle. Benchmarking-menetelmässä toimintaa verrataan vertailukumppaniin ja siten löydetään oman toiminnan kannalta parhaimmat kehittämisen kohteet (Karjalainen 2002). Verkostotyö taas puolestaan panostaa eri alojen asiantuntijoiden sekä moniammatillisuuden hyödyntämiseen (Karjalainen 2009, 251–253). Toimintaa voidaan kehittää myös työtä laajentamalla sekä lisäämällä uusia ja normaalia poikkeavia työtehtäviä henkilöille (Moisio 2011, 41). Seuraavassa esitellään sosiaalialalla yleisemmin käytössä olevia kehittämisen menetelmiä.

4.2.1 Työn laajentaminen

Moisio (2011) esittelee teoksessaan työn laajentamisen -käsitteen. Horisontaalisesti laajennetut työtehtävät saavat aikaan toiminnan kehittymistä. Vanhojen työtehtävien lisäksi työntekijä saa uusia haasteita, vaikka työn luonne

pysyykin samana. Uuden työtehtävän myötä toiminta kehittyy, kun saadaan uudenlaista näkökulmaa työntekoon. Tämä menetelmä vaatii kuitenkin työn kuormittavuuden mittaamista sekä koulutustakin. Työn laajentaminen eroaa työn rikastamisesta siinä, että työn laajentamisessa perustehtävä pysyy lähes samana, uusia tehtäviä voi tulla, mutta kehittäminen tapahtuu horisontaalisesti. Työtä rikastettaessa työhön lisätään uusia työtehtäviä esimerkiksi suunnittelua, työjakoa, aikataulutusta tai tiedotusta. Moisio mukaan tämä vertikaalinen työn kehittäminen vaatii työntekijältä enemmän osaamista, motivaatiota ja kykyä suoriutua uusista tehtävistä. (Moisio 2011, 41.)

4.2.2 Verkostotyö

Verkostotyötä alettiin kehittää ja tutkia 1990-luvulla, jolloin sen koettiin olevan uusi ja tuore toimintatapa. Verkostotyön käsitteet eivät ole kuitenkaan vielä selkiintyneet. Verkostotyötä pidettiin aluksi monimutkaisena. Kun tutkimus ja kehittämistyö jatkui ja eteni, on saatu lisää tietoa ja tuloksia verkosto-osaamisesta, ja sen tunnettavuus lisääntyi. Monimutkaisuutta palvelurakenteissa kuvastaa myös se, että asiakkaiden samanaikaiset monet ongelmat oli eri sektoreiden hallinnassa. Moniammatillisuuden käsite nousi voimakkaasti esille. Pyrittiin luomaan asiantuntijuutta yhdistäviä palvelurakenteita. Erilaisten uusien ilmiöiden pohjalta rakennettiin käytännön kautta uusia palveluita, projekteja ja moniammatillisia verkostoja asiakkaiden tueksi. Dialogisuuden käsite tuli yleiseksi, ja sitä voitiin soveltaa niin palvelutyössä kuin myös hallinnollisissa suunnittelu ja arviointiyhteyksissä. Verkostotyön kehittäminen on yhteisöjen välisen kommunikaation ja vuorovaikutuksen kehittämistä. Onnistuneeseen dialogiin tarvitaan kommunikaatioita ja innostunutta ja kiinnostunutta työyhteisöä. (Karjalainen 2009, 251–253.)

4.2.3 Hyvät käytännöt

Hyvät käytännöt ovat Arnkilin (2005) mukaan sosiaalisia toimintatapoja, jotka syntyvät tietyssä käytännön työtilanteessa. Hyvät tai parhaat käytännöt ovat aina sosiaalisesti tuotettuja alueellisia innovaatioita, joita on voitu koitella niin paikallisesti kuin laajemminkin. Mitään määritelmää Arnkilin mukaan hyvälle

käytännöille ei ole. Arviointia voidaan suorittaa esimerkiksi näyttöön perustuen, mutta yhtenäistä standardimittaria ei ole kehitetty. Kuitenkin hyvä käytäntö on todennettava. Arviointikäytännöt ovat laajakirjoisia, eikä selviä ja yhtenäisiä käytäntöjä ole. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 55–65.)

Usein parhaan käytännön siirtäminen konseptista toiseen on hankalaa. Hiljainen tieto ei välity kirjattujen käytäntöjen kautta eikä jo hyvään käytäntöön tottuneiden ihmisten toimintaa voida aina siirtää toiseen organisaatioon. Hyvien käytäntöjen levittäminen ja käyttöönotto ovat kontekstisidonnaisia. Hyviä käytäntöjä levitetään kolmella eri tavalla; itsepalveluun perustuvalla, tietopalvelun perustuvalla ja avustetusti. Itsepalveluun perustuva levittäminen tarkoittaa erilaisten tietokantojen hyödyntämistä kun taas tietopalvelun kautta levitettyt hyvät käytännöt sisältävät tietokantojen lisäksi neuvontaa ja opastusta erilaisiin ongelmatilanteisiin. Avusteinen levittäminen puolestaan tuo osajat ja ammattilaiset organisaatioihin opastamaan ja konsultoimaan erilaisissa haastavissa tilanteissa. (Seppänen-Järvelä ym. 2007, 55–65.)

Sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti edellisellä kaudella satoja kehittämishankkeita, joissa ilmi tulleet hyvät käytännöt kirjattiin ja niitä levitetään yksiköiden tietoisuuteen. Haasteena on arvioida nämä käytännöt ja saada uudet toimintamallit kuntien käyttöön. On uudistettava laatusuosituksset vastaamaan uudistunutta palvelurakennetta. Laatusuosituksilla voidaan kehittää, seurata ja arvioida toimintaa. (Kaste ohjelma 2008-2011, 32–34.)

4.2.4 Benchmarking

Benchmarking-menetelmässä arvioidaan ja verrataan oman organisaation toimintaa toisen organisaation toimintatapaan. Usein oman organisaation toimintaa verrataan yleisiin laatukriteereihin tai standardeihin, tarkoituksena parantaa oman organisaation toimintaa. Benchmarking-menetelmä on nelivaiheinen prosessi, jossa organisaatio arvioi omaa toimintaansa kriittisesti ja löytää kehitystä kaipaavan kohteen. Seuraavassa vaiheessa valitaan vertailukumppani, johon peilataan oman organisaation toimintaa. Varsinainen vertailu tapahtuu vierailukäynteinä tai haastatteluina. Tutustumiskäynnin anti

puretaan organisaatiossa, sitä arvioidaan ja kehitetään osaksi omaa työyhteisöä. Benchmarking-menetelmä lisää positiivista kilpailua yritysten ja organisaatioiden välille. Parhaimmillaan benchmarkin -menetelmää käyttämällä organisaatio pystyy säilyttämään ja parantamaan kilpailukykyään. Karjalainen tuo esiin Dervitsiotisin kritiikin benchmarkingista. Hänen mukaan organisaatiot eivät paljasta suuria innovaatioitaan toisilleen. Benchmarking-menetelmää on kritisoitu sen kohdistuvan liiaksi senhetkiseen tietoon ja toimintaan eikä menetelmä välttämättä ole kestävä ennakoimattomia tulevaisuuden trendejä ajatellen. (Karjalainen 2002.)

5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia maahanmuuttajien kotouttamisen tilaa ja kehittämismahdollisuuksia Vaasassa. Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen ja tutkittavana ilmiönä on maahanmuuttajien kotouttaminen. Tutkimuksen kohteena ovat kotouttamistyötä tekevien asiantuntijoiden ajatukset ja kokemukset maahanmuuttajatyöstä. Tavoitteena oli selvittää millaista kotouttamistyötä Vaasassa tehdään, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita työntekijät ovat työssään kohdanneet ja millaisena he näkevät maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen tulevaisuudessa. Tutkimuksen tuloksien pohjalta esitetään suosituksia tai uusia toimintamalleja, joita voitaisiin kehittää kotouttamista tukevaan maahanmuuttajatyöhön. Tarkoituksena on tuottaa tämänhetkistä tietoa kotouttamisen tilanteesta Vaasassa sekä pohtia ja ideoida uusia toimintatapoja kotouttamisen kehittämiseksi.

Tarkoitus oli kartoittaa menneisyyden ja nykyhetken sekä niihin vaikuttavien tekijöiden perehtymisen avulla kotouttamisen tulevaisuuden näkymiä. Tavoitteena oli havaita vastauksista ilmenevät heikot signaalit, jotka ennakoivat tulevaisuuden ilmiöitä.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista kotouttamistyötä Vaasassa tehdään?
2. Mitä haasteita ja mahdollisuuksia maahanmuuttajatyössä on nyt ja tulevaisuudessa?
3. Miten maahanmuuttajatyötä ja kotouttamista voitaisiin kehittää?

Tutkimuksen lisäksi järjestin maahanmuuttajalasten kotouttamisleirin itsenäisenä pilottihankkeena. Pohjanmaan Perhekaste -hanke hyväksyi leirin osaksi projektin toimintaa ja leiri pidettiin 6-17.6.2011 Vaasan kaupungin tiloissa Mäkituvassa Mäkikaivontiellä. Tarkoituksena oli kokeilla uutta toimintamuotoa sekä sen tarpeellisuutta. Leiri on esimerkki toimintamuodosta ja tavoitteena oli mahdollinen pysyvän toimintamuodon aloittaminen. Leirin toteutuksesta

raportoidaan opinnäytetyöni liitteessä 3.

6. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTONKERUU

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija tarkastelee tutkittavaa ilmiötä omista arvolähtökohdistaan, koska arvot muovaavat sitä miten ymmärrämme tutkimaamme ilmiötä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ja kuvata todellista elämää. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä tutkimuksen kohdejoukon valitseminen tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160.) Tässä tutkimuksessa aineistonkeruu tapahtui avointen kyselylomakkeiden avulla Delfoi-metodia soveltaen. Seuraavassa tarkempi kuvaus tutkimuksen kulusta.

6.1 Tutkimusote

Laadullisen tutkimuksen avulla voidaan tavoittaa pitkältä aikaväliltä laajasti ihmisten mielipiteitä, kokemuksia, yhteiskunnan rakenteita sekä tavoitteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kyse käsitysten ja kokemusten merkityksistä, jossa tutkijan tulee olla selvillä käsitysten ja kokemusten välisistä eroista. Tutkimuksen tavoitteena on tutkimuksen tekemisen aikana muodostuneiden tulkintojen avaaminen. (Vilkkä 2005, 97–98.)

Valitsin tutkimusotteeksi laadullisen tutkimuksen. Tutkittavana ilmiönä on maahanmuuttajien kotouttaminen asiantuntijoiden näkökulmasta. Laadullinen tutkimusote sopii tutkimukseen, koska tarkoituksena on ymmärtää kotouttamiseen liittyviä haasteita, mahdollisuuksia sekä tulevaisuuden kehityssuuntia kokonaisvaltaisesti. Sovellan tutkimuksessani Delfoi-metodia. Delfoi-metodi on vanha kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, jota on käytetty paljon tulevaisuuden tutkimisessa.

6.2 Aineistonkeruu

Delfoi-metodilla toteutettuun tutkimukseen osallistuu yleensä noin 15-40 asiantuntijaa, joita haastatellaan joko suullisesti tai kyselyn avulla. Nykyaikana on siirrytty perinteisistä lomakekyselyistä myös sähköiseen aineistonkeruuseen, joka

mahdollistaa myös samanaikaisen keskustelun ja nopean tiedonsiirron. Asiantuntijat vastaavat oman osaamisen, kokemuksen ja tietojen pohjalta, joiden perusteella saadaan kattavaa ja todellista tietoa ilmiön nykytilanteesta. Delfoi -tutkimuksessa yleensä tehdään uusi kierros ensimmäisen haastattelukierroksen jälkeen. Tässä vaiheessa kaikkien asiantuntijoiden antama informaatio annetaan tiedoksi muille osallistujille, jonka innoittamana tutkimukseen osallistuneilla on mahdollista korjata ja lisätä tuotostaan. Delfoi tutkimuksen etuja on muun muassa vastaajien anonyymius. Asiantuntijat voivat vapaasti ja tasavertaisesti kertoa tutkittavasta ilmiöstä, riippumatta statuksesta, kokemuksesta tai intresseistään. Delfoi metodilla voidaan saada tietoa tulevaisuudesta, myös kysymällä tutkimuksen kohdejoukolla menneisyydestä ja nykyisyydestä. Delfoi -tekniikalla voidaan tavoittaa ihmisten luovia ja tavoitteellisia ratkaisuja esitettyihin ongelmiin. (eDelfoi 2012; Metsämuuronen 1997.)

Kysely on tehokas tapa toteuttaa tutkimusta. Kyselyn avulla olisi mahdollista tavoittaa suuri määrä vastaajia ja kerätä laaja aineisto tutkittavasta kohteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Eskolan ja Suorannan (1999,18) mukaan harkinnanvaraista näytteessä on hyödyllistä poimia tutkimuskohteeksi sellainen joukko, joka täyttää tutkittavan ilmiön tunnusmerkit (kotouttamistyötä tekevät asiantuntijat). Laadullisessa tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tarkoitus saada tilastollisia tuloksia, vaan tarkoitus on tutkia harkittu määrä tapauksia mahdollisimman perusteellisesti. Tieteellisyys kriteerinä on kvalitatiivisessa tutkimuksessa määrän sijasta laatu. (Eskola & Suoranta 1999, 18). Osallistujat valitsin harkinnanvaraisesti keskittyen maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä tekeviin julkisen palveluihin asiantuntijoihin sekä järjestöjen toimijoihin. Harkinnan varainen otanta mahdollistaa syvällisen tiedon saamisen, kun tutkimuksen kohdejoukolla on keskeistä erikoistietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88–89).

Aineisto kerättiin sähköpostitse käyttäen avointa kyselylomaketta. Kyselylomakkeessa oli kuusi kysymystä, jotka liittyivät maahanmuuttajatyöhön ja kotouttamiseen. Saatekirje sekä kysely lähetettiin kunnan sosiaalipalvelun, kasvatus- ja opetuspuolen sekä maahanmuuttajatyön asiantuntijoille. Lisäksi otin yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse useisiin maahanmuuttajatyötä tekeviin vapaaehtoisvoimin

toimiviin yhdistyksiin. Kysely lähetettiin myös Vaasan alueella toimivaan Resurssirenkaaseen.

Resurssirengas on yhteistyö- ja tiedotuspiiri, jonka tavoitteena välittää tietoa maahanmuuttoon, koulutukseen sekä tapahtumiin liittyvistä asioista. Resurssirengas tavoittaa n. 200 alueen maahanmuuttajien parissa työskentelevää asiantuntijaa. Piiriä koordinoi Vaasan yliopiston Levón-instituutti. (Vaasan yliopisto 2012.)

Tutkimuksen edetessä ei nähty tarpeelliseksi toteuttaa toista kierrosta, koska vastaukset olivat hyvin laajoja ja asiantuntijat olivat paneutuneet vastaamiseen huolellisesti. Vastaajien sitouttaminen tutkimuksen toiselle kierrokselle olisi ollut ongelmallista, koska jo ensimmäisellä kierroksella vastaajien etsiminen oli haasteellista. Vastauksia saatiin monelta eri toimijalta maahanmuuttajatyön kentältä. Tarkoituksena oli tavoittaa vähintään 20 asiantuntijaa. Lopuksi vastauksia palautui 24 kappaletta. Huomasin, että samanlaiset vastaukset alkoivat toistua, joten olin tavoittanut riittävän määrän vastaajia saavuttaakseni tutkimuksessa saturaation.

6.3 Aineiston analyysi

Koska Delfoi metodin aineiston analyysitavat eivät ole sidottuja tiettyyn tapaan, valitsin tutkimuksen analyysitavaksi sisällönanalyysin. Laadullisessa tulevaisuuden suunnitteluun tähtäävässä Delfoi -tutkimuksessa haasteellista on aineiston raportointi, koska se perustuu sanallisiin ennustuksiin sekä tulkintoihin. Kvantitatiivisessa Delfoi tutkimuksessa aineiston analyysissä voidaan käyttää keskiarvoja ja vaihteluvälejä. Lopuksi tutkija raportoi saadut tulokset ja laatii yhteenvedon, joka on etsitty ennuste. (eDelfoi 2012.)

Aineistoa voidaan analysoida monilla tavoilla. Ymmärtämiseen pyrkivässä tutkimuksessa käytetään usein laadullisia analyysitapoja. Pääperiaatteena voidaan sanoa, että valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten sopii tehtyyn tutkimukseen ja vastaa tutkimusongelmaan. Tutkija tekee valintoja jo tutustuessaan aineistoon. (Hirsjärvi ym. 2009.) Sisällönanalyysissä

tutkimusaineistoa kuvataan sanallisesti kun taas sisällön kvantifiointi tarkoittaa aineiston erittelyä havaintoyksiköihin. Havaintoyksiköiden pohjalta tuloksia esitetään numeerisina ja prosentuaalisesti. Sisällönanalyysi on metodi, jonka avulla etsitään aineistosta merkityssuhteita ja kokonaisuuksia. Tulokset esitetään yleensä sanallisina tulkintoina. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä analyysi aloitetaan aineistoon tutustumisen jälkeen turhan tiedon karsimisella ja pelkistettyjen ilmauksien etsinnällä. Tarkoituksena on tiivistää ja pelkistää teksti ryhmittelyä varten. Ryhmittelyssä pyritään löytämään aineistoa parhaiten kuvaavilla yläkäsitteitä, jonka jälkeen siirrytään yksityiskohtaisempiin alakäsitteisiin. Lopuksi saatujen tulosten perusteella pyritään ymmärtämään tutkittavan ilmiön merkityskokonaisuutta. Taulukossa 3 on esitetty Tuomen ja Sarajärven malli aineistolähtöisen sisällönanalyysin teosta. (Vilka 2005, 139–140.)

Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin sisällönanalyysiä käyttäen. Aineiston analyysi tapahtui osittain induktiivisesti ja osittain peruskäsitteiden ohjaamina. Ensin aineisto redusoitiin, eli pelkistettiin. Pelkistetyt ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin aineiston alkioiksi. Ryhmittelyn jälkeen muodostettiin yläkäsitteitä abstrahoimalla eli muodostamalla teoreettisia käsitteitä. Koska tutkimukseeni osallistui 24 maahanmuuttajatyön asiantuntijaa, päätin havainnollistaa vastauksia myös kvantifioimalla tuloksia. Vastausten kirjallisen analysoinnin lopuksi olen laatinut taulukoita, joista ilmenee vastausten ilmenemisen määrät ja prosenttiosuudet kokonaismäärästä. Tulevaisuuteen viittaavissa kysymyksessä, jossa vastaajat pohtivat kotouttamien ja maahanmuuttajatyön tulevaisuuden suuntia ja kehittämiskohteita, olen laatinut vastausten pohjalta viisi tärkeimmiksi noussutta tulevaisuuden skenaariota sekä kehittämisideaa. Vastauksista ilmeni myös sellaista tietoa, joka ei ollut relevanttia tämän tutkimuksen kannalta. Tulokset on jaoteltu tutkimuskysymysten pohjalta.

Taulukko 3. Aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi

1. Vastausten lukeminen ja aineistoon perehtyminen

2. Pelkistettyjen ilmausten etsiminen
3. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen
4. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
5. Yhdistely ja alaluokkien muodostaminen
6. Alaluokkien yhdistely ja yläluokkien muodostaminen
7. Käsitysten muodostaminen yläluokkia yhdistellen

(Tuomi & Sarajärvi 2002)

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei ole yksiselitteistä. Luotettavuutta voidaan kuitenkin parantaa erilaisin menetelmin. Tutkimuksen toteuttamista ja luotettavuutta ei voida pitää erillisinä asioina, koska tutkija tekee luotettavuuteen liittyviä valintoja tutkimusta tehdessään. Tutkijan tulee perustella valitsemansa toimintatavat huolellisesti tutkimuksen edetessä sekä arvioida ratkaisujen tarkoituksenmukaisuutta tavoitteiden kannalta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–233; Vilkkä 2005.)

Tutkimuksen luotettavuuteen eli valideuteen vaikuttaa se, vastaako tutkimuksen tulos sille asetettuihin päämääriin ja tavoitteisiin toisin sanoen onko tutkimusongelmaan pystytty vastaamaan. Systemaattisen virheen välttämiseksi, tutkijan tulee laatia tutkimuskysymykset harkiten, jotta tutkija ja tutkittavat ymmärtävät kysymykset yhdenmukaisesti. Käsitteiden, tutkimuksen kohdejoukon, kysymysten sekä tutkimustavan huolellinen suunnittelu on tärkeää. Luotettavuutta

lisää tutkimusvaiheiden tarkka kuvaaminen. (Vilkkä 2005, 161.)

Tutkimus toteutettiin laadullisena, jossa tutkimuksen kohdejoukkona olivat sosiaali-, maahanmuutto-, sekä kasvatusta ja opetusvirastojen sekä järjestösektorin alaiset maahanmuuttajatyön asiantuntijat. Osallistujille laaditut kysymykset laadittiin aineistolähtöisesti tulevaisuus -näkökulmasta. Delfoi -metodin mukaan tutkittavilta tulee kysyä menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen liittyviä asioita tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen vaiheet on pyritty kuvaamaan mahdollisimman selkeästi, jotta lukija voi seurata tutkimuksen kulkua vaihe vaiheelta. Mukaan on liitetty aineistosta saatuja suoria lainauksia.

Tutkimus toteutettiin sähköisesti avoimia kysymyksiä käyttäen. Tutkimukseen osallistujien lähetettyä vastaukset tutkijalle, tutkija tallensi ja koodasi jokaisen vastauslomakkeen jatkokäsittelyä varten. Tutkimustulokset perustuvat maahanmuuttajatyön asiantuntijoiden luomaan aineistoon. Tutkimuksen vaiheiden tulokset on eritelty ja esitetty sanallisesti sekä miellekarttojen avulla. Ne vastaavat tutkimukseen osallistuneiden vastauksia ja päätelmissä tutkija pohtii aineiston ja alan kirjallisuuden pohjalta tulevaisuuden palvelumuotoja maahanmuuttajatyön kentällä.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös tutkimusten tarkkuus. Luotettavassa tutkimuksessa on mahdollisuus saada sama tulos tutkijasta riippumatta (Vilkkä 2005, 161). Jokainen yksilö tarkastelee tutkimusta kuitenkin omien kokemusten perustella ja tekee siitä tulkintoja (Hirsjärvi & Hurme 2001, 185–186).

Kylmän ja Juvakan (2007, 129) mukaan tutkijan tulee olla tietoinen omista lähtökohdistaan ja vaikutuksesta aineistoon ja prosessiin. Tutkimuskohteen valintaan vaikutti tutkijan havainnot ja kokemus maahanmuuttajatyöstä niin julkisten palveluiden osalta mutta myös kolmannen sektorin toimijana. Tutkimusongelma nousi tarpeesta selvittää maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen tilannetta Vasassa. Ilmiö on yhteiskuntapolitiittisesti ja kuntatasolla ajankohtainen ja merkittävä. Kotouttamispolitiikkaan on viime vuosina kiinnitetty erityisesti huomiota uudistetun kotoutumislain tultua voimaan vuoden 2012 alussa. Paine vastaanottaa maahanmuuttajia ja nostaa kiintiöitä on kova

7. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen osallistui 24 (n=24) maahanmuuttajatyön asiantuntijaa. Kyselyt lähetettiin sähköpostitse mahdollisimman laajasti eri verkostoihin jotta tavoitettaisiin mahdollisimman suuri joukko maahanmuuttajatyön ammattilaisia. Kyselyssä pyrittiin selvittämään vastaajien työtehtäviä maahanmuuttajatyön kentällä sekä millaisia ongelmia tai haasteita vastaajat ovat kokeneet työssään. Tulevaisuuden mahdollisuuksien ja riskien kartoittamiseksi kysyttiin myös vastaajan näkemystä maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen tulevaisuuden suunnista. Lopuksi haluttiin selvittää, mitkä palvelut olisivat tärkeitä säilyttää, mitkä palvelut vaativat vielä kehittämistä ja millaisia uusia palveluita voitaisiin vielä kehittää.

Vastaajakunta edustaa pääasiassa kunnan julkisia palveluita, mukana oli myös kolmannen sektorin toimijoita. Hieman yli puolet oli tehnyt maahanmuuttaja- tai kotouttamistyötä 1-5 vuotta. Lähes puolet vastaajista oli tehnyt kotouttamistyötä yli kymmenen vuotta. Yhdistykset tekevät Vaasassa monipuolista kotouttamistyötä. Vastaajat olivat työskennelleet tai työskentelevät julkishallinnon tehtävissä, sosiaalitoimistossa, ulkomaalaistoimistossa, vastaanottokeskuksessa, TE-toimistoissa, projekteissa, päiväkodeissa ja kouluissa tai oppilaitoksissa, sekä yhdistyksissä. Suurin osa yli 10-vuotta maahanmuuttajien kanssa työskennelleistä olivat olleet vastaanottamassa ensimmäisiä maahanmuuttajia Vaasaan 1990 luvun alussa. Vastaajista 23 kertoi olevansa töissä Vaasassa, yksi vastaaja tekee kotouttamistyötä maakunnassa. Taulukot neljä ja viisi selventävät kotouttamistyötä tekevien työkokemusvuosia ja sijoittumista työmarkkinoille.

Taulukko 4. Vastaajien työkokemus kotouttamistyöstä n=24

Työkokemus vuosina	Määrä	Prosenttiosuus
1-5 v.	11	45,8

6-10 v.	3	12,5
Yli 10 v.	10	41,7
	24	100 %

Taulukko 5. Vastaajien sijoittuminen työmarkkinoille

Kategoria	Määrä	Prosenttiosuus
Julkiset palvelut	17	70,8
Yksityiset palvelut	0	0
Kolmas sektori	5	20,8
Muut	2	8,3
Yhteensä	24	100

7.1 Taustatiedot

Vastauksista ilmeni, että Vaasassa ulkomaalaistoimisto vastaa maahanmuuttajatyöstä ja kotouttamisesta yhteistyössä muiden kaupungin palveluiden kanssa. Ulkomaalaistoimisto työllistää pääasiassa sosiaalialan ohjaajia sekä sosiaalityöntekijöitä. Haastateltavien mukaan työhön kuuluu pääasiassa kiintiöpakolaisten, oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotto sekä perheen yhdistämisasioiden järjestäminen. Myös kotouttaminen ja kotouttamissuunnitelmien teke-

minen, asiakkaiden vastaanotto, sekä alkukartoitusten tekeminen henkilöille, jotka eivät vielä ole työvoimakeskuksen palveluksessa kuuluvat tehtäviin. Yhteistyö kouluttajien, sosiaalityöntekijöiden, viranomaisten ja muiden tahojen kanssa kotoutumisen piiriin kuuluvien asiakkaiden asioista kuuluu toimenkuvaan. Vaasassa järjestetään myös kotoutumiskoulutusta. Vastaajat kertoivat myös opastavansa ja ohjaavansa asiakkaita kaikissa käytännön asioissa.

Varhaiskasvatuksen saralla maahanmuuttajatyö koostuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta. Vastauksista tuli ilmi, että vastaajien ryhmissä oli useita maahanmuuttajataustaisia lapsia. Heille opetetaan suomen kieltä ja kulttuuria päivittäisissä tilanteissa. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö nähdään tärkeänä osana kotouttamistyötä. Vanhemmille kerrotaan suomalaisista kasvatustavoista, päivähoidon käytännöistä ja tavoitteista. Vanhempia tuetaan kasvatustyössä. Varhaiskasvatuskeskusteluissa käytetään tulkin palveluita. Lisäksi tehdään erilaisia kielitaitoa mittaavia testejä. Yhteistyötä tehdään myös koulujen kanssa. Myös perhepäivähoidossa on useita maahanmuuttajalapsia. Maahanmuuttajalasten hoidossa olo mahdollistaa vanhempien työelämään tutustumisen sekä kielikursseille osallistumisen.

Myös oppilaitoksissa ollaan perehdytty kotouttamiseen. Erilaisilla monikulttuurisuusstrategioilla pyritään löytämään erilaiset harrastajat. Vaasassa on meneillään kurssikamu projekti, jossa koulutetaan suomalaisia ottamaan vastaan maahanmuuttajataustainen kurssilainen. Kurssikamu neuvoa ja opastaa sekä toimii ystävänäkin. Oppilaitoksissa autetaan ja opastetaan englanniksikin ulkomaalaisia opiskelijoita sekä maahanmuuttajataustaisia jotka opiskelevat suomeksi.

Suomi toisena kielenä (S2) -opetukseen on kiinnitetty huomiota monissa julkisissa organisaatioissa. Varhaiskasvatuksen osalta vastaajat kertoivat yksikössään olevan S2-vastaavan. Vastauksista ilmeni, että maahanmuuttajille opetetaan suomea päiväkotiryhmissä. Oppilaitoksissa maahanmuuttajille opetetaan muiden aineiden lisäksi erityisesti suomea ja ruotsia toisina kielinä, sekä englantia, terveystietoa ja elämäntietoa. Kaikessa maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä on

kyse kotouttamisesta. Kotouttamisessa on kyse sellaisten asioiden opettamisesta, joista on hyötyä kun eletään Suomessa.

Yksityisiä maahanmuuttajapalveluiden tarjoajia ei ollut vastaajien joukossa. Sen sijaan moni järjestötoimija on aktivoitunut maahanmuuttajatyön tekijäksi. Yhdistykset ja erilaiset liitot järjestävät muun muassa perhetyötä, kulttuuritapahtumia, työelämävalmennusta ja tarjoavat harjoittelupaikkoja sekä kielten opetusta maahanmuuttajille.

Järjestöjen palveluksessa kotouttamistyötä tehdään perhetyönä pitämällä äiti-lapsi ryhmiä noin kaksi kertaa viikossa. Ryhmissä harjoitellaan erilaisia arjenhallintataitoja, tavoitteena syrjäytymisen ehkäisy. Ryhmissä pyritään löytämään voimavaroja äideille sekä edistämään äidin ja lapsen vuorovaikutusta. Yhtenä toimintamuotona on palveluohjaus. Äideille kerrotaan erilaisista kunnan palveluista ja autetaan käytännön asioissa muun muassa päivähoitohakemuksissa, Kelan papereiden täyttämisessä. Arjen perusasioihin tutustutaan yhdessä muun muassa ruoan valmistaminen, suomalaiseen kulttuuriin tutustumista arjen tasolla esimerkiksi vapaa-ajan toimintaan osallistuminen, kaupassa tai lääkärissä käynnit. Ryhmissä keskustellaan yhteiskunnan ajankohtaisista asioista ja muistetaan vastavuoroisuus. Suomalaiset äidit ja ohjaajat oppivat myös eri maiden kulttuuria ja tapoja. Vertaistuen avulla maahanmuuttajaäidit ystävystyvät suomalaisäitien kanssa ja oppivat samalla suomea.

Yhdistykset tarjoavat työelämävalmennusta ja tarjoaa työharjoittelupaikkoja maahanmuuttajille. Myös vapaaehtoistyöntekijöiden paikkoja on tarjolla. Vaasassa järjestetään myös kulttuuritarjontaa maahanmuuttajille. Maahanmuuttajat saavat käytännöllisiä neuvoja arkipäivän asioiden hoitamisessa ja voivat osallistua kohtaamispaikan tai kulttuuriseuran luovaan toimintaan. Vapaaehtoisvoimin järjestetään myös kieltenopetusta. Kielenopetuksen lisäksi toimijat auttavat maahanmuuttajia kotoutumiseen liittyvissä arkisissa asioissa kuten kirjastossa käynti, ostosten tekeminen, pankkiasiat ja asiointi sosiaalitoimistossa. Työ on jokapäiväiseen elämään liittyvissä käytännön asioissa auttamista; ”naiset auttavat naisia”.

”Työpaikallamme on palkkatuella työskenteleviä maahanmuuttajia sekä työelämävalmennus, työharjoittelu, työharjoittelussa eripituisissa jaksoissa.” (V 16)

Seurakuntien kotouttamistyön keskeisessä asemassa on kielen oppiminen ja sitä kautta kotoutuminen ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajien kirkkovierailujen yhteydessä seurakunnat vastaavat uskontojen välisestä vuoropuhelusta. Muut kotouttamistyön toimijat tukevat perheitä elämän eri tilanteissa ja toimivat yhteistyössä julkisten palveluiden kanssa muun muassa työnantajat, poliisi, virastot sekä asianajajat ja niin edelleen. Myös ystävänä oleminen koettiin tärkeäksi.

7.2 Kotouttamisen haasteet

Asiantuntijat kokivat kotouttamisessa olevan monenlaisia haasteita. Suurimmaksi haasteeksi kotouttamisessa koettiin maahanmuuttajien kielitaidon puute, joka hankaloittaa kotouttamistoimien toteutusta. Kielitaito on yksi onnistuneen kotoutumisen edellytys. Myös palveluprosesseissa koettiin sekavuutta, vastaajien mukaan yhteistyö eri toimijoiden välillä ei aina toimi saumattomasti. Maahanmuuttajien suuri määrä ja suunnittelematon kuntaan muutto luo haasteita palveluiden järjestämiselle. Kotoutumisen epäonnistuessa vaarana on syrjäytyminen. Kunnollisen kielitaidon puuttuessa maahanmuuttajien on vaikeampaa sijoittua työmarkkinoille. Asiantuntijat olivat huolissaan etenkin naisten syrjäytymisestä. Maahanmuuttajien asenne kotouttamistoimiin vaikuttaa suuresti kotoutumisen nopeuteen. Asiantuntijat pitivät kotoutumista kaksisuuntaisena prosessina, jossa myös valtaväestön asenteet vaikuttavat. Vastaajat peräänkuuluttivat monikulttuurisen tiedon lisäämistä. Kuvassa neljä on eritelty kotouttamisen haasteita tarkemmin.

7.2.1 Kieli

Suurimmaksi haasteeksi kotouttamisessa koettiin maahanmuuttajien puutteellinen kielitaito. Vastaajista 81 % oli sitä mieltä, että tärkein asia kotouttamisessa on suomen tai ruotsin kielen opetuksen järjestäminen. Kotouttaminen koetaan

hankalaksi kielimuurin vuoksi. Kielen opetuksessa haasteelliseksi on koettu opetusryhmän heterogeenisyys, oppilaiden erilaiset käsitykset kielen opettamisesta sekä kulttuurierot. Tulkkeja ei ole riittävästi saatavilla tai niitä ei säästösyistä voida tilata. Väärinkäsityksiä syntyy kun joudutaan keskustelemaan välikäsien kautta tai kokonaan ilman tulkkia. Tätä kuvaa seuraava lainaus:

”Från år till år är det olika utmaningar att vara lärare för invandrare. Med många olika kulturer i klassrummet är det alltid en utmaning att få en grupp som fungerar. Det finns så många olika viljor och olika kulturer har olika synsätt på hur inlärnningen av ett nytt språk ska gå till. Ett annat problem som återkommer varje år är att vara i tid. Synsättet på en tidpunkt skiljer sig för invandrare från vår finländska syn.” (V 22)

Tulkkien tilaaminen ja keskusteluaikojen sopiminen vaativat paljon aikataulujen järjestämistä. Vastaajat kertovat keksivänsä erilaisia keinoja viestintään, jotta asiat ymmärrettäisiin. Usein perheiden lapset ja nuoret toimivat tulkkeina ja ottavat vastuuta perheen asioista. Asiakasvolyymit ovat suuria eikä työvoimapolitiittisilla kielikursseilla ole tilaa kaikille tulijoille. Paikkaa joudutaan odottamaan jopa puoli vuotta, jolloin aikaisemmalla kurssilla hankittu kielitaito voi unohtua. Vastaajat peräänkuuluttavat uusia kielenopiskelupaikkoja joihin voisi ohjata saapuneita maahanmuuttajia.

7.2.2 Palveluprosessit

Suunnittelematon ja hallitsematon kuntaan muutto koettiin suureksi ongelmaksi Vaasassa. Asiakkaita tulee enemmän kuin mihin organisaatiot ovat varautuneet. Muuttaneiden määrä on viime vuosien aikana kaksinkertaistunut, mikä näkyy muun muassa päiväkodeissa, kouluissa ja sosiaalitoimistossa. Vastauksista ilmeni, että kotouttamista toteutetaan vain tiettyjen maahanmuuttajaryhmien kanssa, vaikka työperäiset maahanmuuttajaperheet tarvitsevat myös kotouttamistoimia. Usein perheiden taustoista saadaan tieto vain suoraan perheeltä. Heterogeeniset

asiakasryhmät, erilaiset lähtötasot ja palvelun tarpeet hankaloittavat palveluprosessien läpivientä, yksilöllisten ja räätälöityjen kotouttamissuunnitelmien tekeminen vie aikaa ja resursseja.

Suomalaista palvelujärjestelmää pidettiin monimutkaisena ja taloudellisia resursseja puutteellisina. Palveluita on sopivasti, mutta ne eivät määrällisesti riitä palvelemaan kasvavaa asiakaskuntaa. Epävarmuus rahoituksesta huolestuttaa monia vastaajia. Vastaajat kokivat, että henkilöstöresursseja ei ole tarpeeksi. Projektit ovat usein lyhytkestoisia, eivätkä saavuta tavoitteita kapean ajan puitteissa. Konkreettista apua maahanmuuttajien arjen hallintaan toivottiin lisäävän. Päivähoidossa Suomi toisena kielenä -opetuksen järjestäminen koettiin haasteelliseksi ryhmien suuren koon ja riittämättömän henkilöstömitoituksen vuoksi.

Yhteiskunta asettaa suuret odotukset kotoutumiselle. Kotoutumissuunnitelman läpiviemisen jälkeen, ei voida aina olettaa, että maahanmuuttaja on sisäistänyt kaiken ja pärjää itsenäisesti ilman tukitoimia. Yhteistyössä kuntien välillä koettiin olevan ongelmia. Valtion ja kunnan välistä yhteistyötä tulee parantaa ja työnjakoa selkiyttää.

7.2.3 Syrjäytyminen

Suureksi haasteeksi maahanmuuttajatyössä nousi syrjäytymisen ehkäisy. Työpaikan saaminen on vaikeaa kielitaidon puutteen vuoksi ja odottaminen kielikursseille on turhauttavaa. Heikko työllisyystilanne nähdään myös tulevaisuuden uhkana. Nuorten päättötodistuksien hankkimista pidetään tärkeänä jatkokoulutukseen pääsyn kannalta. Vastaajat kokivat maahanmuuttajaäitien syrjäytymisen suureksi huolen aiheeksi. Äidit eivät osallistu kielikursseille, muihin opintoihin tai työelämään peräkkäisten raskauksien, äitiyslomien, kielitaidon puutteen tai terveydellisten syiden vuoksi. Äidit voivat syrjäytyä jopa omasta perheestään ja yhteiskunnasta, koska eivät opi kieltä tai suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja muun perheen rytmissä.

Lapset oppivat kieltä koulussa eikä isillä ole samanlaisia esteitä kielikurssien

käymiselle tai työelämään osallistumiselle kuin naisilla. Naiset jäävät helposti koteihin ja siten elinpiiri kaventuu. Myös nuoret jättäytyvät vähitellen pois harrastuksista eivätkä aina näytä sulautuneen suomalaisiin nuoriin, vaan ovat muiden maahanmuuttajataustaisten kanssa. Motivaatio ja halu jäädä Suomeen vaikuttavat kotoutumisprosessin nopeuteen. Vastaajat pitivät valtaväestön ja maahanmuuttajien yhteistyötä, vuorovaikutusta sekä ystävyys-suhteita tärkeinä syrjäytymisen vähenemiseksi.

7.2.4 Kulttuurierot

Yhtenä haasteena maahanmuuttajien kotouttamisessa koettiin kulttuurierot. Työntekijät painottivat, ettei heillä ole tarpeeksi tietoa eri kulttuureista ja asioihin suhtautuminen voi olla vaikeaa, josta kertoo seuraava lainaus.

”Kulttuurien törmäykset. Me emme aina tiedä millaisesta kulttuurista tai millaisista olosuhteista perhe on tullut Suomeen ja mitä kieliä perheessä puhutaan ja miten näihin pitäisi suhtautua”
V12

Yhteistyö perheiden kanssa on ongelmallista ja väärinymmärryksiä sattuu kielitaidon puutteen vuoksi. Vastaajat kertoivat myös, että aikuisilla maahanmuuttajilla on vaikeuksia sopeutua suomalaiseen työ-kulttuuriin. Vaikeassa asemassa ovat ne nuoret, jotka ovat tulleet Suomeen yksin.

Huoli perheestä ja omasta selviytymisestä vie voimia. Lapset ja nuoret joutuvat hyvin pieninä ottamaan vastuuta perheestä. He toimivat sekä kielen että kulttuurin tulkkeina. Kahden kulttuurin välissä eläminen on raskasta. Lapset ovat päiväkodeissa itkuisia ja turvattomia, mikä vaikuttaa koko ryhmän ilmapiiriin. Päiväkodeissa oppimistilanteita on hankala järjestää yksilöllisten tarpeiden mukaan, suurten ryhmäkokojen ja eri kielenkehityksen vaiheissa olevien lasten vuoksi.

7.2.5 Asenteet

Vastaajien mielestä negatiiviset asenteet ovat yksi haaste maahanmuuttajatyössä.

Yllättävää oli, että myös työntekijöiden ja muun kantaväestön negatiiviset asenteet vaikuttavat vahvasti. Tiedon puute lisää ennakkoluuloja. Vanhempien asenteet välittyvät usein lapsille. Vastaajat kertoivat, että rasismia on hieman havaittavissa. Ilmi tuli myös kantaväestön kateus maahanmuuttajien saamia palveluja kohtaan.

Maahanmuuttajien asenteet kotoutumista kohtaan ovat vastaajien mukaan pääasiassa myönteisiä. Halu oppia kieltä ja päästä osaksi yhteiskuntaa on suuri. Henkilön motivaatio vaikuttaa suuresti kotoutumiseen; onko halua asettua asumaan Suomeen. Kotoutuminen on kuitenkin hidasta ja yksilöllistä. Maahanmuuttajat suhtautuvat varauksella viranomaisiin ja luottamuksen saavuttaminen saattaa viedä aikaa. Etenkin äidit jäävät koulutuksen ulkopuolelle ollessaan lasten kanssa kotona. Vanhemmat lapset oppivat suomea koulussa ja tutustuvat Suomalaiseen yhteiskuntaan. Joskus eri maista tulleiden maahanmuuttajanuorten välillä on ristiriitoja. Vastaajat painottavat, että on tärkeää huomioida kotouttamisen kaksisuuntaisuus. Myös kantaväestön vastaanottokykyyn, asenteisiin ja suvaitsevaisuuteen tulee panostaa. Seuraava lainaus kuvaa maahanmuuttajien asenteita kotouttamistoimiin. Myös taulukkoon kuusi on jaoteltuina asiantuntijoiden kokemia haasteita maahanmuuttajatyössä.

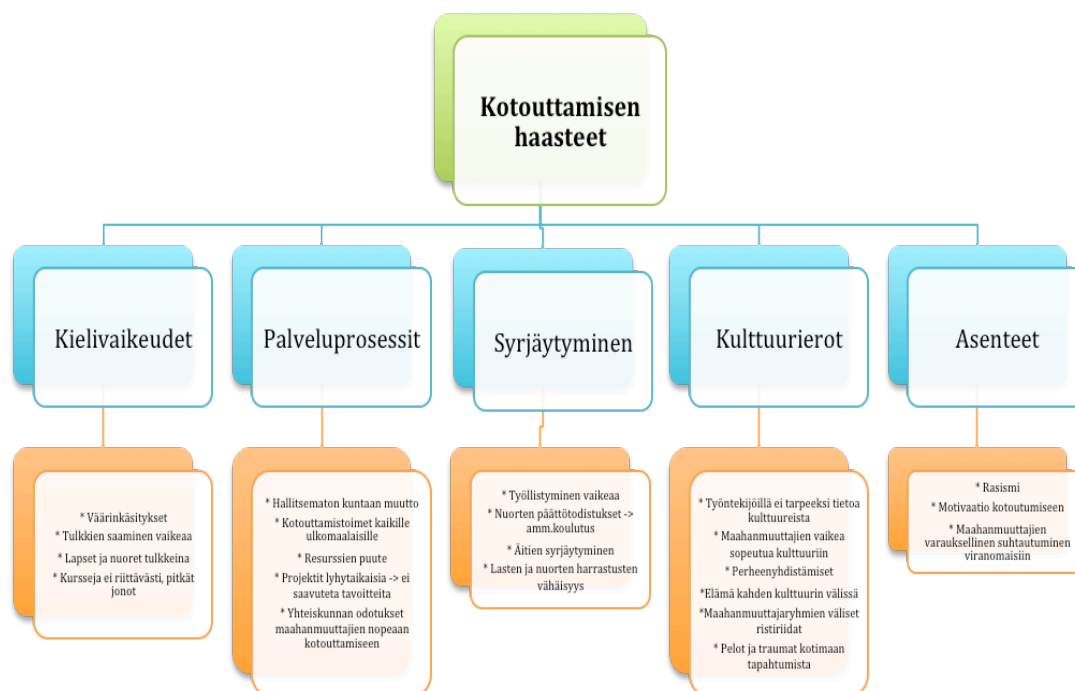
”Muutama asiakas yrittää välttää osallistumisen kaikkiin kotouttamistoimenpiteisiin, etenkin suomen kielen opiskeluun. Etupäässä perheenisiä, joiden ainoa tähtäin on takuueläke ja omien kuvioden ylläpitäminen. Tällöin usein vaimot yritetään saattaa raskaaksi, joten hekään eivät pääse osallisiksi kotouttamistoimenpiteisiin.” V4

Taulukko 6. Asiantuntijoiden kokemat haasteet maahanmuuttajatyössä. n=24

Kategoria	Mainintojen lukumäärä	Prosenttiosuus kaikista vastaajista

Kielitaito	17	70,8 %
Palveluprosessit	9	37,5 %
Syrjäytyminen	8	33,3 %
Kulttuurierot	7	29,2 %
Asenteet	6	25,0 %

Kuva 4. Kotouttamisen haasteet

7.3 Tulevaisuuden kotouttamistyö

Vastaajat ennustivat, että maailman pakolaistilanne ei tule lähivuosina korjaantumaan. Humanitäärisen avun tarve ja kansainvälistä suojelua tarvitsevien määrä tulee kasvamaan. Asiantuntijoiden mukaan kansainvälistyminen ja työperäinen maahanmuutto lisääntyy, koska työvoiman tarve ylittää tarjonnan. Kuntien tulisi vastaajien mielestä panostaa maahanmuuttajatyöhön enemmän kuin aikaisemmin huomioiden myös työperäiset maahanmuuttajat. Vastaajien mielestä kasvavat asiakasmäärät vaativat lisää henkilöstöresursseja sekä koulutuksia ja kunnan tulisi ottaa suurempi vastuu ja järjestää kotoutumislain edellyttämiä palveluita asiakkaille. Vastaajat arvelivat, että vapaata liikkuvuutta EU:n sisällä saatetaan alkaa rajoittaa. Järkevänä maahanmuuttopolitiikkana nähtiin hallittu, suunniteltu ja organisoitu maahanmuutto, jossa tehdään sektorirajat ylittävää yhteistyötä maahanmuuttajien kotouttamiseksi.

Seuraavassa tulosten perusteella kootut ennustukset maahanmuuttajatyöstä tulevaisuudessa.

- 1) Maahanmuuttajien määrä nousee räjähdysmäisesti seuraavien vuosien aikana.
- 2) Maahanmuuttajien työttömyys lisääntyy, joka aiheuttaa syrjäytymistä.
- 3) Kunnat ja kolmas sektori tekevät tiiviistä yhteistyötä kotouttamisen edistämiseksi. Tervetulleena lisänä otetaan vastaan yksityisen sektorin palveluita.
- 4) Yksityisille kotouttamispalveluiden tuottajille tulee kysyntää
- 5) Maahanmuuttajat aktivoituvat itse osaksi kansalaisyhteiskuntaa.

7.3.1 Kuntien rooli ja järjestötoimijat

Vastaajien mukaan maahanmuuttajatyö ja kotouttamisen tarve tulee lisääntymään Suomessa. Maahanmuuttajia tulee jatkuvasti lisää ja palveluita tulisi lisätä ja monipuolistaa. Maahanmuuttajatyön tulisi antaa enemmän tilaa maahanmuuttajien

itsenäisyydelle ja luottaa heidän voimavaroihinsa. Maahanmuuttajia ei tulisi enää nähdä pelkkänä suurena maahanmuuttajien joukkona, vaan tulisi korostaa ihmisten kohtaamista ja lisätä koko väestön suvaitsevaisuutta. Uhkana on, että maahanmuuttajatyö ei ole tulevaisuudessa riittävää, vaan joudutaan yhä enemmän tekemään korjaavaa työtä.

”Jos maahanmuuttajille annetaan Suomessa koulutus, miksi hänelle ei tarjota koulutuksen jälkeen työtä?” V 17

”Suomessa pelätään selvästi jotain ”liikaa tukemista”, jonka seurauksena ryhdyttäisiin vain hyväksikäyttämään sosiaalipalveluita ja etuisuuksia. Itse näen tätä suurempana uhkana sen, että riittävästi tukea ei anneta ja siitä seuraa sitten aina jotain, joka viimekädessä kuitenkin lankeaa sosiaalipalveluiden ja -etuuksien piikkiin.” V 5

Järjestötoimijoiden osuus maahanmuuttajatyön tekijänä nousi yhdeksi tärkeäksi tulevaisuuden suuntaukseksi. Asiantuntijoiden mukaan järjestöt tuottavat tällä hetkellä Vaasassa monenlaisia maahanmuuttajapalveluja, mutta yhteistyö kunnan ja järjestöjen välillä ei kuitenkaan ole saumatonta. Vastaajien mielestä kuntien ja järjestöjen yhteistyö tulee tiivistymään. Vastaajat uskovat, että maahanmuuttajien ennakkoluulot viranomaisia kohtaan saattavat myös hiipua, kun työn tekijöinä on mukana järjestötyöntekijöitä. Asiantuntijat ennustivat, että järjestötyötä aletaan arvostamaan tulevaisuudessa enemmän ja yleisesti tullaan huomioimaan paremmin vertaistuen merkitys.

”Luulen, että järjestötyöntekijöiden erilainen roolikin auttaa tässä: virallinen toimijataho voi pelottaa/epäilyttää maahanmuuttajaa, koska virallisella toimijalla on samalla valtaa suhteessa perheeseen.” V 7

7.3.2 Maahanmuuttajien työllisyysnäkymät

Maahanmuuttajien työmarkkinoille pääseminen on vastaajien mukaan hankalaa. Vastauksista kävi ilmi, että Vaasassa kaksikielisyys tuo omat haasteensa kielen opiskelulle ja työelämään sijoittumiselle. Järjestöt tarjoavat

työharjoittelupaikkoja, mutta eivät pysty työllistämään täysipainotteisesti monia maahanmuuttajia. Tavoitteena on saada mahdollisimman moni maahanmuuttaja työelämään ja yhteiskunnan tuottavaksi jäseneksi. Työperäinen maahanmuutto tulee vastaajien mukaan lisääntymään. Asiantuntijat pelkäävät uhkana olevan etteivät työssäkäyvät maahanmuuttajat opi suomea, koska työmarkkinoilla pärjää englannin kielellä eikä työn ohessa järjestettäviä kursseja ole riittävästi. Jotta tuloksia saataisiin ja maahanmuuttajat työllistyisivät paremmin, tarvittaisiin tiiviimpää yhteistyötä työmarkkinoiden kanssa. Vastaajien mielestä työllistyminen helpottuu kun työnantajat saavat positiivisia kokemuksia maahanmuuttajista työvoimaresurssina. Vastauksista kävi ilmi, että suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle, tulemme tarvitsemaan lisätyövoimaa. Vastaajat uskovat, että maahanmuuttajille tarjoutuu mahdollisuuksia päästä työelämään kiinni.

7.4 Nykyiset hyväksi koetut palvelut

Kunnan tarjoamista palveluista tärkeimmiksi vastaajien mielestä nousivat ulkomaalaistoimiston palvelut etenkin alkuvaiheessa. Sellaisia palveluita, joissa maahanmuuttajia autetaan konkreettisesti ja yksilöllisesti, pidettiin säilyttämisen arvoisina. Kotouttamisen tavoitteena vastaajat näkivät monialaisen, monikulttuurisen kompetenssin; koko yhteiskunnan tulisi osallistua kotouttamistyöhön, jossa huomioitaisiin maahanmuuttajien erityisyys. Kaikki eivät tarvitse samoja palveluja. Tärkeää on selvittää myös maahanmuuttajien mielipiteitä siitä, mitkä palvelut ovat tärkeitä. Projektien tulisi olla harkittuja ja löytää ne palveluiden katvealueet, joihin peruspalvelut eivät yllä. Projektien hyvät käytännöt pitäisi vakinaistaa pysyviksi toimintamuodoiksi.

Lakisääteisten palveluiden lisäksi koetaan erittäin tärkeänä työvoimapoliittinen kielikoulutus sekä muut kielikoulutukset. Päiväkodeissa ja kouluissa tarjotaan S2 opetusta suunnitellusti yhteistyössä virastojen S2 koordinaattoreiden kanssa. Päiväkodeissa ja kouluissa on S2 vastaavat, jotka vastaavat yksikön kielen opetuksesta. Perheitä tulisi enemmän aktivoida erilaisten toimintojen piiriin, jotta kielitaito karttuisi. Kielikoulutus/-opetus koettiin tärkeäksi kehittämiskohteeksi.

Asiantuntijoiden mukaan palveluja ei ole riittävästi asiakasmääriin nähden, ja

tämän vuoksi laatu kärsii. Uusia toimintamuotoja ja menetelmiä tulee kehittää ja levittää hyviksi käytännöiksi eri sektoreille. Yhteistyötä tulee lisätä niin julkisten palveluiden osalta, järjestötoimijoiden kanssa kuin eri kuntien välillä. Tärkeimpinä tuen muotoina nähtiin konkreettinen ja yksilöllinen ohjaus ja neuvonta. Taulukossa seitsemän on jaoteltuina asiantuntijoiden parhaiksi kokemat palvelut.

Taulukko 7. Asiantuntijoiden parhaiksi kokemat toiminnot

Kategoria	Mainintojen lukumäärä	Prosenttiosuus
Koulutus	12	50,0
Yhteistyö	7	29,2
Projektit	5	20,8
Palveluohjaus, konkreettinen tuki ja yksilöllinen ohjaus	5	20,8

7.5 Uusien palvelujen kehittäminen

Yhteistyön kehittäminen nousi vastauksista selvimmin esiin pohdittaessa palveluiden kehittämistä. Yhteistyötä tulisi lisätä kuntasektorilla, lähikuntien kanssa sekä järjestötoimijoiden suuntaan. Kotouttaminen ja se, että ihmiset tuntevat olonsa kotoisaksi, nähtiin koko yhteiskunnan asiana. Ystäväperhekoulutuksella saataisiin tukiperheitä maahanmuuttajille ja ovet avautuisivat myös suomalaisten koteihin. Maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteisiä harrastusmahdollisuuksia tulisi lisätä, sekä sellaisia foorumeja, joissa

väestö kohtaa luontevasti. Yhdistystoiminta on Suomessa vilkasta ja ehdotuksia tuli maahanmuuttajien ohjaamisesta yhdistysten toimintaan mukaan.

Työvoimapolitiittiset koulutukset nähtiin tärkeinä, mutta pitkiä odotusaikoja mahdottomina. Ehdotettiin, että kyseessä oleville koulutuksille löytyisi vaihtoehtoja, jotka tavoittaisivat erityisesti naiset ja äidit. Kotiäideille tarvitaan palveluja heidän kielen oppimisen tueksi. Työperäisille maahanmuuttajille ja monikulttuurisille perheille kaivataan kipeästi infopalveluita sekä kielikursseja työn ohessa esimerkiksi iltapetoksena. Myös kielen opetukseen erikoistuneita projekteille olisi kysyntää. Varhaiskasvatus nähdään erinomaisena väylänä kotouttamistyölle. Päiväkodeissa tavataan perhe kokonaisvaltaisesti, ja se on usein ensimmäisiä kontakteja perheen ja yhteiskunnan välillä. Peruskoulutuksen jälkeen pitäisi olla luonteva väylä päästä ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen tulisi olla joustavaa ja jokaisella maahanmuuttajalla pitäisi olla yksilöllinen koulutuspolku. Mahdollisuus tulisi olla tukiopetukseen ja pitempään suoritusajkaan.

Palveluohjaus nähtiin tarpeellisenä. Ehdotuksia tuli muun muassa varhaiskasvatuksen kentälle tarvittavista palveluohjaajista, joiden tehtävänä olisi tukea perheitä kotoutumisessa ja toimia linkkinä perheen ja päiväkodin välillä. Ohjaajan tehtävänä olisi myös kehittää toimintaa ja antaa eväitä päiväkodin henkilöstölle kotouttamisasioissa. Selkeyttä ja yhdenmukaisuutta toivottiin myös erilaisiin lomakkeisiin ja suunnitelmiin. Myös henkilöstön koulutusta pidettiin tärkeänä. Etenkin kulttuurien tuntemusta tulisi lisätä. Koulutusta ja opastusta tarvittaisiin myös kotouttamissuunnitelmien tekemiseen. Kotouttamiseen liittyvät lomakkeet tulisi saada yhdenmukaisiksi ja selkeämmiksi. Tällä hetkellä koettiin lomakkeiden osalta päällekkäisyyttä etenkin havainnointilomakkeissa sekä kotoutumis- ja varhaiskasvatussuunnitelmissa. Taulukossa kahdeksan kuvataan asiantuntijoiden näkemykset uusien toimintojen kehittämisestä.

Taulukko 8. Asiantuntijoiden näkemys uusien toimintojen kehittämisestä

Kategoria	Mainintojen lukumäärä	Prosenttiosuus
Yhteistyö	12	50,0
Koulutus	9	37,5
Palveluohjaus	9	37,5
Muut	2	8,3

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa tarkasteltiin maahanmuuttajatyötä ja kotouttamista Vaasassa asiantuntijoiden näkökulmasta. Tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen tilaa Vaasassa. Tutkimuksessa tutkittiin millaista kotouttamistyötä tehdään ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia kotouttamisessa on havaittu. Tutkimuksessa on tarkasteltu myös maahanmuuttajatyön uusien toimintamuotojen kehittämistä sekä tulevaisuuden palveluntarpeita. Tutkimusaineisto koostuu asiantuntijoiden lausunnoista ja aikaisemmasta teoreettisesta tiedoista.

Tutkimukseen osallistui 24 maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen asiantuntijaa kasvatuksen- ja opetuksen, sosiaalityön sekä maahanmuuttajatyön aloilta. Mukana oli niin kunnallisissa viroissa toimivia asiantuntijoita, mutta myös kolmannen sektorin eri toiminnoista vastaavia asiantuntijoita. Asiantuntijoiden kokemus maahanmuuttajatyöstä vaihteli suuresti.

Suomessa kotouttamista ohjaa työ- ja elinkeinoministeriö sekä laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Laki maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä säättää maahanmuuttajien kotouttamispalveluista sekä kunnan ja viranomaisten tehtävistä. Ulkomaalaislaki säättää maahantulosta ja maassa olemisen edellytyksistä. Turvapaikanhakijoiden palveluista, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä vastaanottokeskusten toiminnasta säättää laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta. Kotouttamisen tavoitteena on integroida maahanmuuttajat yhteiskuntaan siten, että he osallistuvat suomalaisen yhteiskunnan toimintaan ja oppivat toisen kotimaisista kielistä. Tavoitteena on saada työkäiset maahanmuuttajat työmarkkinoille. Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksilla on vastuu maahanmuutto ja kotoutumisasioissa alueittain. Kuntien vastuulla on maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelussa, kehittämisessä ja seurannassa ja palveluiden järjestämisvastuu erilaisissa kotoutumista edistävissä ja tukevissa toimenpiteissä. (Sisäasiainministeriö 2012; European commission of home affairs 2012, L301/2004, L1386/2010; L746/2011.)

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa asiantuntijoiden tämänhetkistä asiantuntijatyötä maahanmuuttajatyössä. Tuloksista ilmeni, että Vaasassa

kotouttamistyö jakaantuu neljään eri toimijakokonaisuuteen; kunnallisiin julkisiin palveluihin, valtion organisoimiin palveluihin, kolmannen sektorin toimintaan sekä muihin toimijoihin.

Vastauksista ilmeni, että lakisääteisissä kunnallisissa palveluissa Vaasassa kotouttamiseen ovat perehtyneet erityisesti maahanmuuttajatyö, sosiaalityö sekä kasvatustö ja opetustoimi. Maahanmuuttajatyöstä vastaa Vaasassa ulkomaalaistoimisto yhdessä kunnan muiden palveluiden kanssa. Ulkomaalaistoimiston pääasiallisiin tehtäviin kuuluu maahanmuuttajien vastaanotto sekä perheen yhdistämisasiat. Kotouttaminen ja kotouttamissuunnitelmien teko ovat myös ulkomaalaistoimiston tehtäviä yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa. Tulkkikeskus kuuluu maahanmuuttajapalveluihin, joita käytetään kaikissa palveluissa tarvittaessa.

Vaasassa sosiaalityötä tehdään yhteistyössä maahanmuuttajatyön kanssa. Ulkomaalaistoimistossa sosiaalityöntekijät myöntävät maahanmuuttajille muun muassa toimeentulo- ja kotoutumistuet. Työmarkkinatukea myönnetään kotoutumistukena, mikäli maahanmuuttajalle on tehty kotoutumissuunnitelma ja sitä noudatetaan. Ehdot muille sosiaalietuuksille ovat samat kuin valtaväestöllekin ja tarvittaessa maahanmuuttaja voi itsenäisesti kääntyä sosiaaliviranomaisten puoleen (Kansaneläkelaitos 2012).

Opetus- ja kasvatustoimi pitää sisällään kaiken varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa maahanmuuttajatyö koostuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta. Erityisesti kiinnitetään huomiota kielen kehitykseen ja opetukseen sekä kulttuurin omaksumiseen arkisissa tilanteissa. Perheille kerrotaan suomalaisista kasvatustavoista, päivähoidon käytännöistä sekä tavoitteista. Lisäksi tehdään erilaisia kielitaitoa mittaavia testejä. Yksiköihin on myös nimetty omat maahanmuuttajavastaavat. Vaasassa on myös perusopetukseen valmistavaa opetusta. Niin kuin Vaasan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005) ja Vaasan maahanmuuttajien kotouttamissuunnitelmassa (2008) todetaan, varhaiskasvatus palveluiden tavoitteena on antaa lapselle elämyksiä, kokemuksia ja opetusta.

Yhteistyö perheiden ja muiden toimijoiden kuten erityisopettajien ja tulkkien kanssa on tärkeää. Lasten päivähoito mahdollistaa vanhempien työelämään tutustumisen ja osallistumisen kielikursseille.

Monikulttuurisuusstrategioita ja kotouttamissuunnitelmia tehdään eri oppilaitoksissa. Suomi toisena kielenä -opetukseen on panostettu. Valtion ja työ- ja elinkeinokeskuksen organisoimissa työvoimapolitiittisessa kielikoulutuksessa on keskitytty kielen ja kulttuurin opetukseen. Kolmannen sektorin palveluntarjoajat ovat kehittäneet maahanmuuttajien ja valtaväestön kohtaamiseen liittyviä palveluita esimerkiksi kurssikamu-palvelun. Asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, että kotouttamisessa on kyse sellaisten taitojen opettamisesta, joista on hyötyä kun eletään Suomessa.

Kansalaisjärjestöt täydentävät kuntien ja työ- ja elinkeinokeskusten organisoimia kotouttamispalveluita. Kolmas sektori toimii kotoutumista tukevien palveluiden kehittämisessä, suunnittelussa sekä toteuttamisessa. Järjestöt ovat toimineet pitkään räätälöityjen maahanmuuttajapalveluiden tuottajina ja tukevat maahanmuuttajaväestön verkostoitumista valtaväestön kanssa, kielen ja kulttuurin oppimista sekä elämänhallinnassa ja arjessa pärjäämisessä. (Valtion kotouttamisohjelma 2012-2013.) Vastausten perusteella voidaan todeta, että järjestöt ovat aktivoituneet Vaasassa maahanmuuttajatyön tekijöiksi. Yhdistykset ja erilaiset liitot järjestävät muun muassa perhetyötä, kulttuuritapahtumia, työelämävalmennusta ja tarjoavat harjoittelupaikkoja sekä kielten opetusta maahanmuuttajille. Myös arjen hallintaan on saatavilla konkreettista apua.

Tuloksien perusteella voidaan todeta, että myös seurakunnat auttavat osaltaan kotouttamistyössä halukkaita ja osallistuvat uskontojen välisiin vuoropuheluihin. Muut kotouttamistyön toimijat tukevat perheitä elämän eri tilanteissa ja toimivat yhteistyössä julkisten palveluiden kanssa. Ystävänä toimiminen koettiin tärkeäksi.

Tutkimus osoitti, että maahanmuuttajapalvelut ovat Vaasassa monipuolisia. Toiminnan suunnitteluun on käytetty aikaa ja erilaisia monikulttuurisuusstrategioita ja suunnitelmia on laadittu. Valtion ylläpitämä elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskus hallinnoi maahanmuuttoa ja

kotoutumisasioita alueittain ja järjestää kotoutumiskoulutuksia sekä edistää hyviä etnisiä suhteita. Vaasassa on laadittu Vaasan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma vuonna 2008. Erityisesti kotouttamiseen on perehtyneet ulkomaalaistoimisto sekä päiväkodit ja koulut.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että järjestöt ja yhdistykset ovat organisoineet Valtion kotouttamissuunnitelman mukaisia räätälöityjä palveluita muun muassa työttömille, kotiaideille ja kulttuurista kiinnostuneille. Muut toimijat kuten seurakunnat toimivat kotouttamisen tukena julkisten palveluiden ja järjestöjen lisäksi. Yksityisiä maahanmuuttajapalveluiden tarjoajia ei tutkimustani tehdessä ilmennyt.

Tutkimuksessa selvitettiin myös nykyisiä hyviksi koettuja maahanmuuttaja- ja kotouttamispalveluita. Vaikka kotouttamistoimiin on velvoitettu eri alojen toimijat sosiaali- ja terveys sekä kasvatus- ja opetusalailla, ovat käytännöt kotouttamisen toteuttamiseen erilaisia. Kotouttaminen nähtiin kaikkien alojen yhteisenä päämääränä, vaikka kotouttamistoimet ovatkin pirstaloituneet eri tekijöiden vastuulle. Yleisesti ajateltiin, että kotouttamisen tavoitteena olisi monialainen, monikulttuurinen kompetenssi; koko yhteiskunta osallistuu kotouttamistyöhön. Projektit tulisi olla harkittuja ja löytää ne palveluiden katvealueet, joihin peruspalvelut eivät yllä. Vastauksista kävi ilmi, että projektien luomat hyvät käytännöt pitäisi vakinaistaa pysyviksi toimintamuodoiksi.

Hyödyllisimpinä palveluina nähtiin ulkomaalaistoimiston palvelut, etenkin maahantulon alkuvaiheessa. Konkreettista ja yksilöllistä tukea tarvitaan yhä enemmän. Lakisääteisten palveluiden lisäksi kaikenlainen kielikoulutus, erityisesti työvoimapolitiittinen kielikoulutus koettiin tarpeelliseksi. Kielikoulutusta tulee kehittää tulevaisuudessa entisestään. Tällä hetkellä oppilaitoksilla, koululla ja päiväkodeilla on päävastuu kielen opettamisesta. Henkilökunnan koulutusta tulee lisätä, jotta mahdollisimman moni voisi antaa Suomi toisena kielenä opetusta. Tällä hetkellä pätevyätymisopinnot kestävät vuoden eikä päteviä opettajia ole saatavilla.

Tuloksista ilmeni, että palvelut eivät ole riittäviä asiakasmääriin nähden. Resurssit

ylittävä toiminta kuluttaa työyhteisöä ja laskee toiminnan laatua. Uusia toimintamuotoja tulee kehittää ja hyviä käytäntöjä levittää yli sektorirajojen. Yhteistyö valtion, kuntien ja kolmannen sektorin välillä tulee tiivistää ja selkiyttää.

Suurimpana haasteena kotouttamisessa nähtiin maahanmuuttajien kielitaidon puute. Maahanmuuttajat ovat tulevaisuudessa pysyvä osa suomalaista yhteiskuntaa. Valtion kotouttamisohjelman mukaan (2012) on tärkeää tarjota maahanmuuttajille kielikoulutusta sekä tieto yhteiskunnasta heti maahan saavuttuaan. Kielitaito avaa mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen integraatioon. Maahantulon alkuvaiheessa maahanmuuttajilla on oikeus tulkkipalveluihin, joista Vaasassa vastaa Pohjanmaan tulkikeskus. Tulkkaus- ja käännöspalvelut ovat kuitenkin maksullisia viranomaisille. Vaikka valtio tukee tulkkaus- ja käännöspalveluita, mikäli ne liittyvät sosiaali- ja terveyspalveluihin, koulun ja kodin yhteistyöhön tai kotouttamista edistäviin toimiin, tulkkeja ei aina kuitenkaan ole saatavilla resurssipulan tai erikoisen kielen vuoksi.

Kotouttaminen koettiin haasteelliseksi, koska yhteistä kieltä ei ole ja usein joudutaan turvautumaan tulkkien apuun. Väärinkäsityksiä syntyy, kun joudutaan asioimaan välikäsien kautta. Koska lapset oppivat kielen vanhempiaan nopeammin koulussa, perheiden lapset ja nuoret joutuvat ottamaan vastuuta kotoutumisesta ja kohtuuttomankin suurista perheen asioista ikätasoonsa nähden. Lasten asioidessa vanhempien puolesta, passivoi se vanhempia entisestään. Ilman kielitaitoa on vaikea saada työtä. Työttömyys voi johtaa osallisuuden heikkenemiseen, yksinäisyyteen ja jopa syrjäytymiseen.

Kielen opettaminen koettiin haasteelliseksi, koska oppilaat oppivat eri tahdissa. Luokassa saattaa olla monta eri kieliryhmää ja erilaiset oppimistavat ja asiakkaiden taustat vaikuttavat opetukseen. Asiakasvolyymit ovat suuria, eikä paikkoja ole riittävästi työvoimapolitiittisissa kielikoulutuksissa. Kohtuuttomien odotusaikojen vuoksi maahanmuuttaja unohtaa aikaisemmin kurssilla oppimansa ennen toiselle kurssille pääsyä.

Toisena ongelmakohtana nähtiin palveluprosessien läpivieminen.

Palvelujärjestelmää pidetään monimutkaisena ja taloudellisia- ja henkilöstöresursseja puutteellisina. Maahanmuuttajien kotouttaminen yhteiskuntaan on yhteinen tavoite. Vastuu kotouttamisesta on jakaantunut hyvin monelle toimijalle eikä yhtenäistä selkeää linjaa ole. Palveluiden tarjoajat eivät tunne muiden alojen palveluprosesseja eivätkä kotouttamiseen vaikuttavia elimiä.

Euroopan komissio on valmistelemassa EU:n turvapaikkajärjestelmää. Yhtenäistämällä Euroopan Unionin jäsenmaiden turvapaikkamenettelyä voidaan turvapaikanhakijoille taata samat oikeudet kaikissa EU-maissa. Yhtenäiset linjaukset tuovat selkeyttä ja tehokkuutta toimintaan. (European commission of home affairs 2012; European commission 2012.) Myös Suomessa tulisi selkiyttää työnjakoa. Kotouttamisasioiden siirtyminen Sisäasiainministeriöltä työ- ja elinkeinoministeriölle vuoden 2012 alusta selkiytti hieman ministeriöiden työnjakoa. Maahanmuuttaja-asioihin ja kotouttamisen suunnitteluun vaikuttavaa edellä mainittujen lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ulkoasiainministeriö. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Suunnitteleman ja hallitseman kuntaan muutto on suuri ongelma Vaasassa. Maahanmuuttajat tulevat toisesta kunnasta Vaasaan muun muassa työpaikan tai perheen tai sukulaisten vuoksi. Muuttaneiden määrä on viime vuosien aikana kaksinkertaistunut. Tutkimus osoitti, että kotouttaminen koetaan haasteelliseksi pääasiassa suurten asiakasmäärien vuoksi. Palvelut ovat monipuolisia, mutta niitä ei ole riittävästi. Suuri määrä maahanmuuttajia jää palveluiden ulkopuolelle palveluiden riittämättömyyden vuoksi.

Suomeen saapuu vuosittain 2000-3000 myönteisen turvapaikkapäätöksen saanutta maahanmuuttajaa. Valtio osoittaa heille kunnan jonne asettua. Kuntapaikkoja ei ole riittävästi eikä kuntien ja valtion yhteistyö ole sujunut. Kotouttamisohjelman mukaan kuntakorvauksia tulisi nostaa kustannusten tasolle ja yhteistyötä tulisi parantaa. Kotouttamisen kehittämiseksi on luotu seurantajärjestelmä, jossa arvioidaan julkisten palveluiden riittävyyttä, kokemuksia kotoutumisesta sekä tulevia palvelun tarpeita. Selonteko esitellään eduskunnalle tänä vuonna. (Valtion kotouttamisohjelma 2012.)

Suomessa maahanmuuttajien määrä pysyi vuoteen 1990 suhteellisen alhaisena. Maahanmuuttajien määrä on kasvanut räjähdysmäisesti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. (Tilastokeskus 2011.) Kun Suomi alkoi 1990 - luvun alussa vastaanottamaan pakolaisia aikaisempaa enemmän, valtio ja Punainen Risti perustivat vastaanottokeskuksia. Maahanmuuttajapolitiikka keskittyi tällöin pelkästään pakolaisten vastaanottoon. palvelun tarpeiden lisääntyessä alettiin suunnitella tehokkaampia maahanmuuttajien palveluita. (Räty 2002.)

Vastauksista ilmeni, että maahanmuuttajien palveluntarpeet ovat lisääntyneet huomasti. Aikaisemmin keskityttiin maahanmuuttajien vastaanottamiseen ja kotouttaminen onkin tullut vasta reilun kymmenen vuoden aikana ajankohtaiseksi. Suomessa on huomattu, että maahanmuuttajaväestössä on paljon kielitaidottomuutta ja työttömyyttä. Syrjäytyminen on uhka kotouttamisen epäonnistuessa.

Heterogeeniset asiakasryhmät, erilaiset lähtötasot ja palvelun tarpeet hankaloittavat asiantuntijoiden mukaan palveluprosessien läpivientä. Yksilöllisten, räätälöityjen kotouttamissuunnitelmien tekeminen vie aikaa ja resursseja. Järjestöjen organisoimat palvelut tukevat peruspalveluita. Asiantuntijoiden mukaan yhteistoimintaa ja työnjakoa tulisi lisätä ja toimintaa selkiyttää. Yhteiskunta asettamaa suuria odotuksia kotoutumiselle. Kaikki eivät kuitenkaan kotouttamistoimien jälkeen integroidu mutkattomasti yhteiskuntaan.

Syrjäytyminen on noussut viime vuosina esille laajasti mediassa. Erilaisia syrjäytymistä ehkäiseviä toimia on kehitelty niin nuorisotyössä kuin maahanmuuttajatyössäkin. Sosiaali- ja terveysministeriön (2001) määritelmän mukaan syrjäytyminen voidaan nähdä huono-osaisuuden kehänä, joka valitettavan usein siirtyy sukupolvelta toiselle. Kierteestä on vaikea päästä pois. Syrjäytyminen on rahallisten resurssien, yhteiskunnasta eristäytymisen sekä yhteiskunnallisten oikeuksien rajallisuuden yhdistelmä. Kotouttamisessa on kyse maahanmuuttajien integroimisesta yhteiskunnan täysivaltaiseksi työssäkäyviksi jäseneksi ja siten myös syrjäytymisen ehkäisy. Maahanmuuttajat, jotka eivät ole

oppineet kieltä, on vaikea selviytyä yhteiskunnassa. Myös työn saaminen vaikeutuu. Työttömällä maahanmuuttajalla ei ole aina keinoja korjata tilannettaan.

Kielikoulutukset ja maahanmuuttajan oma asenne vaikuttavat kielitaitoon. Kielikoulutuksiin on pitkät jonot, ja odottelu on turhauttavaa. Maahanmuuttajaäideistä ollaan erityisesti huolissaan. Kulttuuritottumustensa, raskauksien tai terveydellisten syiden vuoksi äidit jäävät koteihin hoitamaan lapsia eivätkä opi kieltä ja suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoja perheen tahdissa. Nuorille maahanmuuttajille pyritään järjestämään peruskoulutus ja päättötodistus jatkokoulutusmahdollisuuksien takaamiseksi. Motivaatio ja halu jäädä Suomeen vaikuttavat kotouttamisprosessin nopeuteen. Valtaväestön ja maahanmuuttajien yhteistyö, vuorovaikutus ja ystävyysuhteet ovat tärkeitä positiivisia vaikuttimia syrjäytymisen vähenemiseksi.

Valtion kotouttamisohjelmassa (2012) korostetaan, että maahanmuuttajien nopea kasvu luo haasteita julkisille palveluille. Kotouttaminen on poikkihallinnollinen prosessi, jossa viranomaisilla on hoidettavana omat vastualueensa. Toiminnan organisoinnin tulee olla järjestelmällistä ja tehokasta. Määrärahojen oikea kohdentaminen kotouttamisen alkuvaiheessa vähentävät kokonaiskustannuksia. Resurssien käyttäminen oikeaan aikaan edesauttaa kotoutumista ja vähentää syrjäytymistä.

Kulttuurierot ja asenteet vaikuttavat kotouttamistyöhön. Tietoa jaetaan suomalaisesta kulttuurista maahanmuuttajille, mutta kotouttamistyötä tekevät tarvitsevat myös lisäkoulutusta kulttuureista ja niiden tavoista. Tiedon puute lisää ennakkoluuloja. Vaasassa on yleisestä avoimesta suhtautumisesta huolimatta jonkin verran ilmennyt rasismia ja negatiivista suhtautumista maahanmuuttajaväestöön. Vastauksista ilmeni, että kantaväestön keskuudessa ilmenee kateutta maahanmuuttajien saamia palveluita kohtaan.

Maahanmuuttajat suhtautuvat usein myönteisesti kotouttamistoimiin. Halu oppia kieltä ja päästä osaksi yhteiskuntaa on aluksi suuri. Motivaatio vaikuttaa suuresti kotoutumisen nopeuteen. Kotoutuminen on hidas prosessi ja pitkittyessä saattaa lannistaa. Kaipuu omaan kotimaahan, vieraan kulttuurin omaksuminen ja huoli

perheestä ja sukulaisista mietityttävät. Aikaisemmat kokemukset heijastuvat arkeen ja luottamus viranomaisiin ei ole aina kohdallaan. Tukea kotoutumiseen tarvitaan myös aktiivisten kotouttamistoimien jälkeen. Kotouttamisen tulisi olla kaksisuuntaista. Kantaväestön asenteisiin, vastaanottokykyyn ja suvaitsevaisuuteen tulee panostaa.

Tutkimuksessa tutkittiin asiantuntijoiden mielipiteitä maahanmuuttajatyön ja kotouttamisen kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen myötä on noussut viisi ajatusta kotouttamisen kehittämiseksi yhä eheämmäksi kokonaisuudeksi.

- 1) Valtion, kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyötä tulee kehittää ja lisätä. Kaksisuuntainen kotouttamisen tulisi olla koko yhteiskunnan asia.
- 2) Koulutusta tulee lisätä niin maahanmuuttajien kieli ja kotoutumiskoulutuksia, mutta myös työntekijöiden koulutusta etenkin kulttuurien tuntemuksen ja toiminnan kehittämisen saralla.
- 3) Maahanmuuttajille kohdennettujen palveluiden tulisi kohdata työmarkkinat joustavasti, jotta maahanmuuttajien työllistyminen helpottuisi.
- 4) Lasten ja äitien kotouttamiseen tulee panostaa erityisesti. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lapsi saa hyvät perustiedot kielestä ja kulttuurista. Jatkokoulutuspaikkojen etsiminen yhdessä viranomaisten avustuksella. Kotiäitejä tulisi aktivoida ja löytää keinoja osallistaa yhteiskuntaan.
- 5) Palveluohjausta tulisi lisätä kaikkiin kotouttamistyötä tekeviin organisaatioihin esimerkiksi luomalla uusia virkoja koordinoimaan kotouttamista.

Pakolaisvirrat tulevat lähivuosina lisääntymään, mikäli maailmassa ei tehdä suuria globaaleja toimia tilanteen parantamiseksi. Luonnonvarat ja resurssit eivät ole ehtymättömät. Ihmisoikeustilanteeseen ja elintasoeroihin on kiinnitettävä enemmän huomiota eri maiden välillä. (Laakkonen 2009.) Työ- ja

elinkeinoministeriön (2012) arvion mukaan ulkomaalaisten määrän odotetaan kasvavan vuoteen 2020 mennessä 330 000 ja vuoteen 2030 mennessä noin 500 000. Maahanmuuton syyt ovat monipuolistuneet. Aikaisemmin tultiin maahan humanitäärisistä syistä, mutta nykyään myös perhesuhteiden, opiskelun ja työn perässä. Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä, Suomesta tulee monikulttuurinen ja monikielinen, jossa on tilaa erilaisille arvoille ja tavoille. Kotouttamisen onnistumisen edellytyksenä on, että maahanmuuttajat kokevat olevansa tervetulleita ja tasavertaisia. Kotoutuminen on kahdensuuntainen prosessi, jossa yhteiskunnan asenteet vaikuttavat kotoutumiskokemuksiin. Maahanmuuttajat ovat tulevaisuudessa pysyvä osa suomalaista yhteiskuntaa.

Kuntien tulee ottaa suurempi vastuu ja järjestää kotoutumislain edellyttämiä palveluita riittävästi. Järkevänä maahanmuuttopolitiikkana nähdään hallittu, suunniteltu ja organisoitu maahanmuutto, jossa tehdään sektorirajat ylittävää yhteistyötä maahanmuuttajien kotouttamiseksi. Kolmannen sektorin osuus maahanmuuttajatyön tekijänä nousi yhdeksi tulevaisuuden suuntaukseksi. Kolmas sektori on Vaasassa tärkeä auttava maahanmuuttajapalveluiden tarjoaja peruspalveluiden lisäksi. Yhteistyötä kunnan ja kolmannen sektorin välillä tulee tehostaa Vaasassa. Projektien tuottamat palvelut pyritään vakinaistamaan varsinaiseksi toiminnaksi. Kehittämisajattelua kaivataan Vaasassa lisää maahanmuuttajatyöhön. Erilaisia kehittämisen menetelmiä tullaan tarvitsemaan uusia palveluita suunniteltaessa. Projektit ovat ottaneet hyvin käyttöön erilaiset kehittämisen menetelmät. Benchmarking ja hyvät käytännöt ovat Vaasassa tuttuja kehittämisen välineitä.

Asiantuntijat arvelivat maahanmuuttajien työllisyysnäkökymien olevan heikkoja. Ulkomaalaisten työttömyysaste oli vuoden 2010 lopulla 22,3 % (Valtion kotouttamisohjelma 2012). Maahanmuuttajien työttömyys nähdään suurena tulevaisuuden haasteena. Tavoitteena on saada mahdollisimman moni maahanmuuttaja työllistettyä ja yhteiskunnan tuottavaksi jäseneksi. Ongelmana maahanmuuttajien työllistymiselle on pääasiassa kielitaito. Myös kulttuurierot ja lähtötilanne vaikuttaa työllistymiseen. Kunta ja kolmas sektori tarjoaa harjoittelupaikkoja maahanmuuttajille. Työllistyminen helpottuu kun työnantajat

saavat positiivisia kokemuksia maahanmuuttajista työvoimaresurssina.

9. POHDINTA

Kotoutumisella tarkoitetaan maahan muuttaneen henkilön kokonaisvaltaista sopeutumista ja osallistumista uuteen yhteiskuntaan. Kotoutumista voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yhteiskunnan rakenteellisesta näkökulmasta tarkasteltuna kotoutuminen nähdään maahanmuuttajien oikeutena osallistua muun muassa koulutukseen ja työ- ja asuntomarkkinoille. Kognitiivisesta näkökulmasta tarkasteltaessa kotoutumisessa korostuu tietojen ja taitojen hallitseminen, joita uudessa kulttuurissa tarvitaan. Sosiaalinen näkökulma painottaa yhteisöllisyyttä ja maahanmuuttajien sosiaalista verkostoa, suhdetta kantaväestöön ja eri kulttuurien edustajiin. Henkilökohtaisempi lähestymistapa kotoutumiseen on identiteetin näkökulma, joka tarkoittaa henkilön tunnetta yhteiskuntaan kuulumisesta. Tärkeää kotoutumisessa on oman kulttuurin ja kielen säilyttäminen. Kotoutumisen tärkeimmät edellytykset ovat kielitaito ja työllistyminen. (Sjöblom-Immala 2012,10.)

Kotouttaminen puolestaan tarkoittaa kaikkia niitä keinoja ja toimia, joilla yhteiskunta, viranomaiset ja muut toimijat pyrkivät toteuttamaan ja edesauttamaan kotoutumista. Palveluntarpeet kotouttamistoimiin lähtevät usein maahanmuuttajien omista tarpeista. Kotoutumisen epäonnistuessa vaarana on syrjäytyminen. Syrjäytyminen on yhteiskunnallinen ongelma, joka on noussut viimeaikoina otsikoihin. Tehokkailla ja oikea-aikaisilla kotouttamistoimilla voidaan estää maahanmuuttajien syrjäytymistä.

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu kotouttamistoimia Vaasassa sekä tutkittu tulevaisuuden palvelun tarpeita. Asiaa on käsitelty kotouttamisen parissa työskentelevien asiantuntijoiden näkökulmasta. Tutkimus vastasi tutkimusongelmiin ja tutkimuksesta saa kuvan kotouttamisen tilasta Vaasassa.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Vaasassa tehdään monipuolista kotouttamistyötä niin kunnallisesti kuin myös järjestöissä. Toiminta on jakautunut monen eri toimijan vastuulle. Tulevaisuuden palveluntarpeet ovat realistisia ja tukevat kotouttamistyötä. Resurssien kohdentaminen kotouttamiseen vähentää korjaavan työn kustannuksia. Asiantuntijoiden ennustukset maahanmuuttajatyön

tulevaisuudesta liittyvät maahanmuuttajien määrän nopeaan kasvuun sekä kotouttamistoimenpiteiden tarpeellisuuteen ja merkitykseen syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulevaisuudessa. Kunnallisten toimijoiden lisäksi kansalaisjärjestöjen rooli kasvaa ja uusia yksityisiä palvelun tuottajia alkaa ilmestyä. Yhteistyötä tarvitaan jatkossakin. Viitteitä on myös maahanmuuttajien aktivoitumisesta entistä kiinteämmäksi osaksi kansalaisyhteiskuntaa.

Tutkimusta tehdessä koettiin haasteelliseksi asiantuntijoiden sitouttamisen tutkimukseen. Kiireisessä työelämässä aikaa ei tahtonut löytyä haastatteluille ja sähköpostiin vastaamiseen. Yllättävää oli, miten moni monikulttuuriseksi toimijaksi profiloitunut taho Vaasassa ei mielestään tee kotouttamistyötä. Tämä tuli ilmi etenkin etsittäessä osallistujia soittamalla maahanmuuttajatyötä tekeville organisaatioille. Tuntui, että yhdistykset haluavat antaa vain paremman kuvan toiminnastaan mainostamalla olevansa monikulttuurisesti aktiivisia. Kotouttaminen nähtiin usein vain ulkomaalaistoimiston ja TE-keskuksen toimintana eikä kokonaisvaltaisena eri alojen yhteiskuntaan integroimisen toimina ja tuen muotoina. Tilanteeseen törmättiin kymmeniä kertoja, joten tieto kotouttamisesta on heikkoa myös järjestötoimijoilla. Toisaalta, halutaanko toiminnasta antaa parempi kuva ulkomaailmaan profiloitumalla kotouttamistyön tekijäksi ja monikulttuuriseksi toimijaksi, vaikka kuitenkin tietoa ja todellista toimintaa ei olekaan?

Kotouttaminen on pirstaloitunut monen eri toimijan vastuulle. Tutkimuksen edetessä tuli tunne, eivätkö kotouttamistyötä tekevtkään tunne maahanmuuttopolitiikkaa tai työnjakoa kotouttamisesta. Jonkinlainen kuntien kotouttamisen organisaatiomalli selventäisi eri toimijoiden vastuualueita. Yllättävää tuloksissa oli kansalaisjärjestöjen merkitys kotouttamista tukevien palveluiden tarjoajana. Yhteistyö kaupungin ja kolmannen sektorin välillä ei toimi. Tarvetta olisi kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä koordinoivalle elimelle. Yhteistyön tulisi tiivistyä eri sektoreiden välillä. Moniammatillisissa foorumeissa voitaisiin jakaa tietoa, kehittää ja yhdenmukaistaa kotouttamisasiota. Yksityisiä palveluntarjoajia ei tavoitettu lainkaan. Tutkimuksessa tutkittiin Vaasassa toimivia yksityisiä sosiaali- ja terveystalouksia ja huomattiin, ettei

yksityisiä yrityksiä, jotka tuottaisivat kotouttamispalveluita, ole Vaasassa. Markkinat toiminnalle voisivat löytyä kunnan ostopalvelun kautta.

Tällä hetkellä palveluita on runsaasti ja ne ovat erilaisia. Asiakasmäärät ylittävät kuitenkin tarjonnan. Eri yksiköt pyrkivät edistämään kotoutumista jokainen omalla tavallaan, mutta yhdenmukaisuus puuttuu. Myös yhteiset konkreettiset tavoitteet ja se kenelle ollaan vastuussa laadukkaasta toiminnasta. Vaikka kotoutuminen on yksilöllinen prosessi ja subjektiivinen kokemus, yksiköiden tulisi pystyä jollain tavalla mittaamaan omaa toimintaansa kotouttamisen edistäjänä. Laatuksiteereitä kotouttamiseen ei olla laadittu. Olisiko Balanced scorecard -tyyppinen mittari hyödyllinen kotouttamisen mittaamiseen eri yksiköissä? Benchmarking on tunnettu laadun kehittämisen menetelmä. Kuitenkaan Vaasassa ei kotouttamisen osalta olla otettu mallia muista kunnista tai maista. Yksiköissä ei ymmärretä vastuun määrää kotouttamistoimien eteenpäin viemisessä, vastuuta siirretään eikä uskalleta tarttua toimeen. Tutkimuksen aikana törmättiin myös käsitteiden sekavuuteen. Moni vastaaja sekoitti termejä keskenään. Myös Internetsivut vaativat päivitystä.

Odotin tutkimustuloksissa enemmän toiminnan kehittämiseen liittyviä vastauksia. Vastauksista saatiin monipuolisia ideoita toiminnan parantamiseksi yhä eheämmäksi kokonaisuudeksi. Toiminnan kehittämisen välineistä ja menetelmistä ei saatu kannanottoja. Kiinnostavaa olisi selvittää miten eri organisaatioissa toimintaa ja etenkin kotouttamista kehitetään. Onko käytössä toiminnan kehittämiseen suunniteltuja menetelmiä? Hyvät käytännöt tulivat esiin useasti. Trendi on vallalla sosiaali- ja terveysalalla, mutta myös kotouttamisessa. Uusien tapojen juurruttaminen pysyväksi toimintatavaksi on haastavaa ja aikaa vievää. Kuitenkin Vaasassa suhtaudutaan positiivisesti ja kiinnostuneesti hyvien käytäntöjen levittämiseen.

Opinnäytetyöni ohessa toteutin maahanmuuttajalasten kotouttamisleirin. Tarkoitus oli suunnitella ja kehittää uusi toimintatapa, tutustua kotouttamistyöhön ja syventää osaamistani maahanmuuttajatyössä. Halusin myös osoittaa osaamiseni projektityöskentelyssä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia aihetta maahanmuuttajien näkökulmasta. Mitkä palvelut ovat olleet hyödyllisiä maahanmuuttajien mielestä ja millaisia tulevaisuuden ajatuksia heillä on tulevista maahanmuuttaja palveluiden tarpeista? Myös vertailu eri kuntien toiminnasta on kiinnostavaa. Miten eri kunnat ovat organisoineet kotouttamisen ja miten yhteistyö kunnan ja kolmannen sektorin välillä muualla sujuu? Laatutyö maahanmuuttajatyössä kiinnostaa. Voitaisiinko Vaasassa laatia yhteiset kaikkien kotouttamista toteuttavien sektorien kanssa laatukriteerit kotouttamistyölle?

LÄHTEET

Banks J. A. 2002. An introduction to multicultural education. Boston, Ma. USA. A Pearson Education Company

Busk Y. 2003. I samarbete med Börje Ehrstrand. Rinkeby skolan. Framtidstro, ledarskap, helhetsyn. Stockholm. Bokförlaket Natur och Kultur.

eDelfoi 2012. [viitattu 12.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.edelfoi.fi/fi/nd/etusivu>](http://www.edelfoi.fi/fi/nd/etusivu)

Ehrstrand B. 2009 a. Holmbergs talare. [Viitattu 15.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.youtube.com/watch?v=Wb4ec2E_DZ0>](http://www.youtube.com/watch?v=Wb4ec2E_DZ0)

Ehrstrand B. 2009 b. Ongelmakoulusta huipputason opinahjoksi. [viitattu 17.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://borjeehrstrand.se/wordpress/?p=211>](http://borjeehrstrand.se/wordpress/?p=211)

ELY -keskus 2012. Maahantuloon liittyvä vastaanotto. [viitattu 10.12.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10592&area=7555>](http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10592&area=7555)

Eskola J & Suoranta, J 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.

Europa 2009. Summaries of EU legislation. Schengen area and cooperation. [viitattu 15.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_en.htm>](http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_en.htm)

European comission of home affairs 2012. Asylum – Building a common area of protection and solidarity. [viitattu 10.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/asylum/asylum_intro_en.htm>](http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/asylum/asylum_intro_en.htm)

European commission 2012. European website on integration. [viitattu 2.11.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://ec.europa.eu/](http://ec.europa.eu/)

ewsi/en/eu.cfm>

Hirsjärvi S., Remes P., & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uudistettu painos. Hämeenlinna. Kariston Kirjapaino Oy.

Jalla 2012. Toimintasuunnitelma ja tavoitteet. Vaasa.

Kansaneläkelaitos 2012. Työttömän maahanmuuttajan tuet. [viitattu 6.12.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/ NET/ 100403170102EH>](http://www.muodossa: <URL: http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/ NET/ 100403170102EH>)

Karjalainen A. 2007. Verkostokehittäminen - Palveluparadigman muutosvoima. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.) 2007. Kehittämistyön risteyksessä, 251-267. Vaajakoski. Gummerrus kirjapaino Oy. STAKES

Karjalainen A. 2002. Mitä benchmarking -arviointi on? [viitattu 8.6.2012] Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:b5L1EINBJbwJ:www oulu.fi/w5w/benchmarking/bm.RTF+Asko +Karjalainen+Mitä+benchmarking+on&cd=2&hl=fi&ct=clnk&client=safari>](http://www.muodossa: <URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:b5L1EINBJbwJ:www oulu.fi/w5w/benchmarking/bm.RTF+Asko +Karjalainen+Mitä+benchmarking+on&cd=2&hl=fi&ct=clnk&client=safari>)

Kirjonen, J 2007. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.) 2007. Kehittämistyön risteyksessä. Vaajakoski. Gummerrus kirjapaino Oy. STAKES

Krogstup H. K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi, Bikva malli. Hyvät käytännöt menetelmä -käsikirja. STAKES. [viitattu 10.6.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.sosiaaliportti.fi/File/8579b014-b4a9-4ddd-8f14-1a40136f2b2f/bikva.pdf>](http://www.muodossa: <URL: http://www.sosiaaliportti.fi/File/8579b014-b4a9-4ddd-8f14-1a40136f2b2f/bikva.pdf>)

Krogstup H. K. 2004. Kompetenssi arviointimalli. Työyhteisön kehittämisen väline. Hyvät käytännöt menetelmä -käsikirja. STAKES. [viitattu 12.6.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.sosiaaliportti.fi/File/b3ff8479-fc25-4c8f-a58f-41ed24dc44fd/kompetenssi.pdf>](http://www.muodossa: <URL: http://www.sosiaaliportti.fi/File/b3ff8479-fc25-4c8f-a58f-41ed24dc44fd/kompetenssi.pdf>)

Kylmä J. & Juvakka T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy.

L897/2009. Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista. 20.11.2009.

L201/2004. Ulkomaalaislaki. 30.4.2004

L746/2011. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta. 17.6.2011

L1386/2010 Laki kotoutumisen edistämisestä. 30.12.2010.

Laakkonen R. 2009: Pakolaishallinnon historia. Suomeen saapui pakolaisia jo 1920-luvulla. Monitori 3/2009, 18.

Leitzinger A. (toim.) 2010. Mansikkamaan vartijat. Muistelmia ulkomaalaishallinnosta eri vuosikymmeniltä. Helsinki. Juvenes Print Oy.

Läheisneuvonpito 2009. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 28.6.2012: <http://info.stakes.fi/laheisneuvonpito/FI/index.htm>

Maahanmuuttovirasto 2010. [viitattu 17.12.2012]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.fi): <URL: www.migri.fi>

Maahanmuuttajasta kuntalaiseksi 2012. [viitattu 22.10.2012]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.fi): <URL: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Maahanmuuttajasta_kuntalaiseksi>

Malax kommuns program för integrationsfrämjande 2010. Malax.

Mannila, Messing, van den Broek & Vindra 2010. Immigrants and ethnic minorities. European Country Cases and Debates. Report 4/2010. National institute for health and wellfare. University Print. Helsinki.

Moisio V. 2011. Uusi HR. Arjen henkilöstöjohtamista. Kuopio. Suomen graafiset palvelut Oy.

Monikulttuurinen Vaasa 2012. [viitattu 19.5.2012]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.fi): <URL: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Vapaa-aika/Kulttuuri/Monikulttuurinen_Vaasa/Jarjestoja_seuroja_ja_toimijoita/Monikulttuuriset_toimijat>

Metsämuuronen J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja.1.painos.

Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.

Metsämuuronen J. 1997. Tulevaisuuteen kohdistuvan Delfi -tutkimuksen reliabiliteetti. [viitattu 14.5.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.methelp.com/pdf/reliabiliteetti1.pdf>](http://www.methelp.com/pdf/reliabiliteetti1.pdf)

Muutoksen tekijät. Toimintakonseptin kehittäjien oppimisverkosto. [viitattu 1.6.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.muutoslaboratorio.fi/content.php?document=118#%0A2.+Suunnitteluvaihe%3A+nykyisist%26%23228%3B+ristiriidoista+uuden+toiminnan+visioon>](http://www.muutoslaboratorio.fi/content.php?document=118#%0A2.+Suunnitteluvaihe%3A+nykyisist%26%23228%3B+ristiriidoista+uuden+toiminnan+visioon)

Osallisena Suomessa 2010. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. [viitattu 12.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/b08dc633a4e5808cc225782a002c427b/\\$file/osallisena%20suomessa%20kehittämissuunnitelma.pdf>](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/b08dc633a4e5808cc225782a002c427b/$file/osallisena%20suomessa%20kehittämissuunnitelma.pdf)

Osallisena Suomessa -kotoutumiskokeilu käynnistyy.2011. [viitattu 12.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2011/Sivut/kotoutumiskokeilu.aspx>](http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2011/Sivut/kotoutumiskokeilu.aspx)

Paavola H. & Talib T. 2010. Kulttuurien moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva. Bookwell Oy.

Opetushallitus 2009. Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki. [viitattu 22.1.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.oph.fi/download/48802_valmistavaops_2009.pdf>](http://www.oph.fi/download/48802_valmistavaops_2009.pdf)

Pehkonen A. 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 52. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Pekurinen M., Räikkönen O., Lehtinen T. 2008. Tilannekatsaus sosiaali- ja terveydenhuollon laatuun vuonna 2008. Stakes. Helsinki

Pohjanmaan perhekaste toimintasuunnitelma 2009-2011. [viitattu 28.6.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Pohjanmaan_perhekaste___KASTE-](http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Pohjanmaan_perhekaste___KASTE-)

familjeprojektet_i_Osterbotten>

Pohjanmaan perhekaste 2 2012. [viitattu 18.8.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Pohjanmaan_perhekaste_2>](http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Sosiaali_ja_terveys/Projektit_ja_hankkeet/Pohjanmaan_perhekaste_2)

Räty M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Seppänen-Järvelä R, & Karjalainen V. (toim.) 2007. Kehittämistyön risteyksessä. Vaajakoski. Gummerrus kirjapaino Oy. STAKES

Seppänen-Järvelä R.& Vataja, K. (toim.) 2009. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Juva. WS Bookwell Oy.

Sisäasiainministeriö. 2013. Maahanmuutto. Helsinki. [viitattu 27.2.2013]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/7F801E1BBBE6E80FC2256F770045F78D?opendocument>](http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/7F801E1BBBE6E80FC2256F770045F78D?opendocument)

Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen -työryhmän raportti 2009. Helsingin kaupungin turvallisuusohjelman alatyöryhmä. Helsingin kaupungin hallintokeskus Turvallisuus- ja valmiusosasto. Helsinki.

Syrjäytymisen torjunta. Hallinnonalojen välisen syrjäytymistyöryhmän väliraportti 2001:1. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Sjöblom-Immala H. 2012. Työtä, palveluja ja luonnonläheisyyttä. Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot, asumistoiveet ja kotoutuminen 2000-luvulla. Siirtolaisinstituutti. Tutkimuksia A 40. Painosalama. Turku.

Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos 2012. Vastaanotetut pakolaiset tuhatta asukasta kohti 1992-2009 suurimmat kaupungit. [viitattu 19.2.2012]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu/grafiikkasivu?eventGraph=41>](http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu/grafiikkasivu?eventGraph=41)

Tilastokeskus 2012. Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maapinta-ala alueittain 1980-2011. [viitattu 15.2.2013]. Saatavilla [www-](http://www.stat.fi)

muodossa: <URL: http://193.166.171.75/graph/?matrix=060_vaerak_tau_107&timeid=201322565287&lang=3#top>

Tuomi J & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Työn muutos ja oppiminen. Aikuiskasvatuksen 38. vuosikirja 1997. Jyväskylä. Gummerrus kirjapaino Oy.

UNHCR- The UN refugee agency 2012. Asylum and migration. [viitattu 15.2.2013]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.unhcr.org/pages/4a1d406060.html>>

Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. 2008. Ulkomaalaistoimisto. Vaasa.

Vaasan kaupunki 2012. Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus. [viitattu 15.2.2013]. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Opetus_ja_koulutus/Perusopetus/Kieli-_ja_kulttuuriryhmien_opetus>

Vaasan yliopisto 2012. Resurssirengas. Levón -instituutti. [viitattu 15.2.2013]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.uwasa.fi/levon/resurssirengas>>

Valtion kotouttamisohjelma 2012-2015. Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Viitala R. 2006. Johda osaamista! Osaamisen johtaminen teoriasta käytäntöön. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Viitala R. 2002. Osaamisen johtaminen esimiestyössä. Vaasa. Universitas.

Virtanen P. & Wennberg M. 2005. Prosessijohtaminen julkishallinnossa. Helsinki. Edita Prima Oy.

Vilkkä H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Virkkunen J., Engeström Y., Pihlaja J. & Helle M. 2001. Muutoslaboratorio. Uusi

tapa oppia ja kehittää työtä. Helsinki. Edita oyj.

Welcome Office 2012-2013. Matalankynnyksen palvelua maahanmuuttajille.

Hankesuunnitelma

2012-2013.

Vaasa

TUTKIMUKSEEN
KYSYMYKSET

OSALLISTUNEILLE

ESITETTYT

1. Kuinka kauan olet tehnyt kotouttamistyötä?
2. Millaista kotouttamistyötä teet tällä hetkellä organisaatiossasi?
3. Millaisia kotouttamisen ongelmia/haasteita olet työssäsi kokenut viimeisen viiden vuoden aikana?
4. Millaisena näet kotouttamisen/maahanmuuttajatyön tulevaisuudessa?
5. Millaisia nykyisiä palveluja kannattaa säilyttää?
6. Millaisia uusia palveluja pitäisi kehittää?

MAAHANMUUTTAJALASTEN KOTOUTTAMISLEIRI

Pidin osana Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveydenalan johtaminen ja kehittäminen -koulutusohjelman (sosionomi ylempi AMK) opinnäytetyötä maahanmuuttajalasten kotouttamiskesäleirin. Pohjanmaan Perhekaste -hanke hyväksyi leirini osaksi projektin toimintaa ja leiri pidettiin 6-17.6.2011 Vaasan kaupungin tiloissa Mäkituvassa, Mäkikaivontiellä.

Mäkitupa on Vaasan kaupungin kasvatus- ja opetusviraston, sosiaali- ja terveysviraston sekä vapaa-aikaviraston nuoris-osaston yhteistyön tulos. Mäkituvassa työskentelee kolme työntekijää. Sosiaali- ja terveysvirasto on tehnyt kumppanuussopimuksen Mäkikaivontien perhekeskuksen osalta myös Vaasan ensi- ja turvakoti yhdistyksen, Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjanmaan piirin, Vaasan setlementtiyhdistyksen sekä seurakuntayhtymän kanssa. Kiinteistö oy Pikipruukin kanssa yhteistyö on myös sujunut. Kumppanuussopimuksessa ollaan määritelty kunkin toimijan rooli ja sitoutuminen Mäkituvan toimintaan.

Rahoitusta leirille anoin Vaasan suomalaisen seurakunnan kirkkoneuvostolta. He myönsivät leirilleni 300 euron apurahan. Leirin tavoitteena oli tarjota vaasalaisille maahanmuuttajalapsille toiminnallista sekä kehittävää tekemistä kesän aikana koulujen loputtua. Monen lapsen vanhemmat olivat kotoutumiskoulutuksessa tai kielikurssilla ja lapset olisivat olleet sisarusten kanssa kotona. Tavoitteena oli myös yhteisöllisyyden lisääminen alueella sekä erilaisiin kaupungin palveluihin sekä harrastuksiin tutustuminen. Leirin toteuttamiseen saatiin mukaan seuraavat yhteistyökumppanit: Pohjanmaan Perhekaste, Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto, kasvatus- ja opetusvirasto, vapaa-aikaviraston nuorisotoimi ja Vaasan suomalainen seurakunta.

Osallistujia leirillä oli 14. Lapsia oli hieman vaikea sitouttaa toimintaan. Osallistujat olivat 7-13 -vuotiaita maahanmuuttajalapsia. Suurin osa lapsista oli ollut Suomessa 1-5 -vuotta. Mukana oli myös muutama lapsi joka oli syntynyt Suomessa. Mukana oli lapsia Bulgariasta, Iranista, Irakista, Afganistanista,

Ruandasta, sekä Sudanista. Suomen kielen taito oli hyvin eri tasoista, minkä pyrin ottamaan huomioon suunnitellessani ja ohjatessani toimintaa. Käytin paljon kuvia, jotta toiminnan ohjeet tulivat lapsille selväksi.

Leirillä opeteltiin suomen kieltä erilaisin menetelmin, tutustuttiin lähialueen palveluihin muun muassa kirjastoon ja kauppaan sekä Mäkituvan vapaa-ajan toimintaan. Leirin aikana kävimme myös Pohjanmaan museossa tutustumassa Suomen eläimiin ja kirjastossa kirjastopedagogi esitteli kirjaston palveluita ja opetti lapsia itsenäisesti etsimään heitä kiinnostavia kirjoja. Ohjelmassa oli myös kalastusretki, Kuntsin modernin taiteen museon taidepajaan tutustuminen jossa saimme osallistua taideprojektiin. Kävimme myös tutustumassa erilaisiin urheilulajeihin ja -välineisiin Hietalahden Ruusupuistossa. Lapset saivat osallistua välipalan valmistamiseen ja joinakin päivinä myös leivoimme. Lisäksi askartelimme, pelasimme lautapelejä, lauloimme ja näyttelimme.

Leiri sujui tavoitteiden mukaisesti. Sain Vaasan kaupungilta kaksi työntekijää avukseni. Lapset olivat innokkaita, vilkkaita ja innostuivat kaikesta toiminnasta. Leirin aikana huomasin, että osallistujia olisi tullut enemmänkin ja toiminta herätti kiinnostusta lähialueen lapsissa vaikka lasten ja vanhempien sitouttaminen leirille osallistumiseen oli haastavaa. Suurin osa lapsista asuu lähialueella, joten paikka oli tuttu monelle. Osa lapsista oli osallistunut aikaisemmin Mäkituvan toimintaan.

Leirin päätyttyä pyysin lapsia arvioimaan toimintaa. Suosituimpia aktiviteetteja olivat kalastaminen ja pelihetket. Myös kirjastoon tutustuminen ja Ruusupuiston urheilupäivä olivat mieluisia. Museoretket olivat lapsista kiinnostavia, eikä kukaan lapsista ollut aikaisemmin vieraillut museossa. Kaikki osallistuivat toimintaan innokkaasti.

Lasten kielitaito parani ja itsevarmuus keskustelun aloittamiseen kasvoi leirin aikana. Ryhmä tuli tutuksi ja leiriläisillä oli hauskaa yhdessä. Pelihetkien aikana lapset oppivat sanoja, ja pantomiimi oli erityisen tehokas ja hauska oppimistapa. Alueen lapset tutustuivat toisiinsa ja ovat varmasti vapaa-ajalla

tulevaisuudessakin enemmän yhdessä. Ryhmässä toimiminen parani ensimmäisten päivien aikana ja sosiaalisia taitoja harjoiteltiin koko leirin ajan erilaisissa arkipäivän tilanteissa, myös ongelmanratkaisutaitoja harjoiteltiin kun lapsilla tuli erimielisyyttä asioista. Omatoimisuutta lapset saivat harjoitella osallistumalla ruoan valmistukseen, osa lapsista ei ollut koskaan auttanut kotitöissä.

Vastaavanlaiselle leirille on varmasti tarvetta myös tulevaisuudessa. Lapsia oli riittävästi mukana ja enemmänkin olisi ollut innokkaita osallistujia. Tekemällä oppiminen hausalla tavalla saa lapset oppimaan paljon ja nopeasti, oli kyse sitten kielestä, sosiaalisista taidoista tai keittiön pikkuaskareista. Leiri lisäsi alueen yhteisöllisyyttä, kun eri maiden lapset tutustuivat toisiinsa ja ystävystyivät.